

VITA SANCTI ARNULFI

EPISCOPI SUESSIONENSIS

AUCTORE HARIULFO

COAQUALI

Et a Lisiardo, episcopo Sussionensi, item coequali, ut videtur, recognita.

(MABILLON., *Acta sanctorum ord. S. Bened.*, Sæc. VI, parte II, pag. 502, ex ms. codice abbatiae Longipontis cum aliis collato.)

MONITUM PRÆVIUM.

1. *Insigne monasterium Sancti Medardi Sussionensis hoc sæculo beati Arnulfi meritis et virtutibus illustratum fuit. Hæjus beati viri Vitam sub Lisiardi, Sussionensis episcopi, nomine edidit Surius ad diem 15 Augusti, in cujus initio exstat ejusdem Lisiardi epistola ad Radulfum, Remorum archiepiscopum, qua hæc Vitam a se, uti profitetur, conscriptam, ejus censuræ subicit. Varii item alii codices mss. eandem epistolam sub Lisiardi nomine præferunt; unde factum est ut eadem Vita ab omnibus fere scriptoribus sub Lisiardi nomine laudata fuerit. Verum si rem attentius expendere libeat, hanc ipsam Vitam sive priores duos libros, Hariulfi, abbatis tertii Aldenburgensis, sincerum esse setum deprehendemus; quod tum mss. codicum auctoritate, tum etiam nonnullis aliis argumentis ex ipso operis contextu mutatis probare non adeo erit operosum. Et quidem ex variis codicibus mss. in quibus hæc Vita habetur, unus exstat in bibliotheca monasterii Ursicampi, ordinis Cisterciensis, prope Novionum, ubi hæc ipsa Vita, cum triplici epistola ipsi præfixa, sub Hariulfi nomine reperitur. Earum prima Lamberto Tornacensium episcopo inscripta est, altera ipsimet Lisiardo Sussionensi, tertia denique Radulfo, Remensi metropolitano, quæ quidem ultima eadem est, paucis admodum mutatis, quæ in aliis nonnullis codicibus et in editione Suriana sub Lisiardi nomine eidem archiepiscopo nuncupata legitur. Deinde hanc eandem Vitam viderat Aubertus Miræus, ut ipse testatur in libello *De virginibus Benedictinis in Belgio*, quam tamen in Catalogo scriptorum ecclesiasticorum, cap. 362, asserit male a Surio ejusque sequacibus Lisiardo Sussionum episcopo fuisse tributam, cum certum sit eam re ipsa ab Hariulfo conscriptam fuisse. Consentit Vossius libro II *De historicis Latinis*; quin et ex ipsamet Suriana Vita patet eam esse Hariulfi lucubrationem. Ibi quippe sub finem hæc verba habentur: In calce libelli mei meus cudentus est apologeticus, ut quorum relatu hæc didicerim, quibusve urgentibus hæc scribenda suscipere ausus fuerim, omnibus perspicuum fiat. Primus ex iis fuit quem sæpe diximus, Everolphus, in ejus servitio perseverans, qui cum præsens res ejus certius cognovisset, mecum Aldemburgi manens dies aliquot, cuncta quæ noverat mihi in cera exaranti ordine enarravit. Alter Arnulfus sancti viri ex sorore nepos, et primus abbas Aldenburgensis, quæ ceris impresseram mihi adjumento fuit, ut ea atramento in chartis conscriberem. Tertia denique soror ejus Adzela, quæ illi fuit familiarior, multa de eo nobis indicavit. Hæc sane nescio quo pacto Lisiardo tribui possent, qui nunquam Aldemburgi commoratus est. Deinde non tantum ea quæ ab aliis visa fuissent scripsisset Lisiardus, sed ea etiam, et id potissimum, quæ coram viderat, cum in præfatione libri *De miraculis*, asserat se a beato Arnulfo subdiaconum ordinatum fuisse, sequè ipse ejusdem beati viri cohabitorem nuncupet: quin et in eodem libello miracula a se visa passim enarrat.*

2. *Haud tamen dicere velim istud opus Lisiardo penitus esse abrogandum, cum et ipsemet illud sibi ipsi aliquo modo tribuat. Sic quippe in libro *De miraculis jam supra laudato*, de hac Vita in concilio Bellovacensi locutus est: Inter cæteros adfuit quoque Aldemborgensis abbas, ferens in manibus libellum de Vita et moribus, miraculorumque gestis ipsius sancti Arnulfi. Quem libellum ego de manibus ejus accipiens aperui, et apertum obtuli episcopis, dicens: « Ecce, domini, libellus ipso me conscio, meque auctore de vita ejus conscriptus est, cui quod vera sunt omnia quæ narrat testimonium in fide perhibeo, etc. » Ex quibus verbis apparet, quod sive Hariulfo, sive Lisiardo id opus tribuatur, nihil detrahitur ejus auctoritati; siquidem Hariulfi, qui tunc erat Aldenburgensis abbas, librum Lisiardus adoptavit, quo conscio et auctore conscriptus fuerat. Cæterum hanc Vitam uno libro comprehensam edidit Surius, cujus, pro more suo, stylium passim mutavit, omissis etiam nonnullis versibus, qui, pro eorum temporum consuetudine, variis in locis narrationi immixti erant. Eandem unico quoque libro, in quadraginta capita divisam, complectitur cod. ms. Ursicampi cum tribus epistolis quas modo laudabamus. Sed eam ex ms. codice monasterii Longipontis ordinis Cisterciensis in duos libros divisam proferimus, cum tertio libro de ejusdem sancti miraculis et canonizatione ne. Quæ omnia sub Lisiardi nomine in eo codice habentur, ita tamen ut tertio libro peculiaris epistola præfixa sit, qua suum opus idem Lisiardus Radulfo, Remensium archiepiscopo, nuncupat. Ex quibus omnibus licet conjicere, Lisiardum post beati Arnulfi canonizationem, Hariulfi opus cum libro suo *De miraculis et canonizatione ejusdem sancti in unum simul conjunxisse*: unde contigerit ut hæc Vita ab aliis sub Hariulfi, a cæteris vero sub Lisiardi nomine postea descripta fuerit. Sed, ut cuivis ea de re judicium liberum permittamus, tres Hariulfi epistolas quæ in ms. codice Ursicampi habentur, Vitæ ipsæ præmittemus.*

3. *Fuit autem Lisiardus ex præposito Sussionensi ejusdem ecclesie episcopus, quam sedem inivit anno 1108, ut patet tum ex Chronico Alberici, tum ex chartario ms. Sancti Martini de Campis, ubi annus 1123 dicitur xv ejus episcopatus. Interfuit nonnullis provinciæ Remensis conciliis, eique Guibertus, Novigentinus abbas, Historiam gestorum Dei per Francos dicavit, cum præfixa epistola, in qua multis laudibus celebratur.*

Hariulfus vero is ipse est Chronici Centulensis auctor, qui ex monacho Centulensi Aldenburgensis abbas factus est circa annum 1105, quo Gervinus pedum reliquit. Præsens fuit concilio Bellovacensi anno 1020 habito, in quo beati Arnulfi elevatio episcoporum omnium iudicio comprobata est. Idem abbas monasterium suum contra Sancti Medardi SueSSIONENSIS monachos egregie defendit, qui illud sibi subjectum esse debere contendebant. Varia etiam diplomata a Flandriæ comitibus obtinuit ad ejusdem monasterii sui possessiones confirmandas, quorum nonnulla exstant apud Miræum in Notitia ecclesiarum Belgii. Ex his duo sunt Theodorici comitis, et tertium Simonis, episcopi Tornacensis, anno 1130 data. Præter Chronicon Centulense, et beati Arnulfi Vitam, scripsit quoque Vitam beati Gervini, Aldenburgensis abbatis secundi, et libellum de miraculis sancti Petri, in ecclesia scilicet sibi commissa patris. Porro hic lectorem monitum velim, Hariulfum istum a nonnullis Arnulfum appellari, quod ex amanuensium vitio contigisse arbitramur, qui pro Ariulfo incaute Arnulfum legerunt; imo et ipse Sanderus in Flandria illustrata, modo eum Arnulfum, modo Hariulfum intra paucas lineas appellat. Sed jam ad beatum Arnulfum recurat oratio.

4. Arnulfus ex parentibus non nobilitate solum, sed et divitiis amplissimis pollentibus natus dicitur initio ejus Vitæ; quem e nobilissima Pameliorum in Belgio familia ortum, asserunt unanimi consensu omnes rerum Belgicarum scriptores, quos Sammarthani in Gallia Christiana secuti sunt. Arnulfum Aldenardensem patrum habuisse testis est Vitæ scriptor; qui ibidem matrem ejus ex illustri comitum Lovaniensium, Namurcensium, Losnensium et Montensium prosapia proditiisse asseverat. Hæc tanta generis nobilitas ex veteri codice ms. monasterii Clarimarsici ordinis Cistercii in Belgio confirmari potest, ubi post beati Arnulfi Vitam, ejus materna ex stirpe genus sic describitur: Albertus, comes Namurcensis, habuit tres germanas sorores, Lugerdam, Godam, Ermengardam, qui Albertus genuit Godefridum, patrem Godefridi Namurcensis; Lutgarda genuit Emmonem et Ottonem fratrem ejus. Emmo genuit Arnulfum comitem de Lo, et Sophiam ducissam de Hungaria. Ista Sophia genuit Regem de Hungaria, et ducissam de Hui. Otto frater Emmonis genuit Gislebertum de Durat. Goda soror Alberti comitis genuit Meinsindam, matrem sancti Arnulfi episcopi SueSSIONENSIS civitatis in Francia. In ejusdem sancti Arnulfi Vitæ compendio, quod ad libri tertii calcem dabimus ex codice Longipontano, et habetur quoque in ms. Clarimarsicensi, ejus pater Fulbertus Godeles vocatur, mater vero dicitur ex Teutonicorum procerum stirpe edita.

5. Aliquot annos jam in militia sæculari transegerat, cum, mortuo patre, vitam monasticam sub Reinaldi, abbatis Sancti Medardi apud SueSSIONENSIS, regimine amplexus est. Ibi in cella inclusus vixit, donec Puntio, qui post Reinaldi mortem in abbatiam intrusus fuerat, in ordinem redacto, quod totam monasterii substantiam dissiparet, Arnulfus ipse, annuente Philippo rege, in ejus locum successus est. Id Dominicus, Historiæ SueSSIONENSIS auctor, factum fuisse putat in ea synodo SueSSIONENSIS, in qua abbatiae Sancti Joannis fundatio confirmata fuit a Manasse metropolitano cæterisque provinciæ Remensis antistitibus; sed nullam exstat ea de re in veteribus monumentis vestigium, et quidem id non prætermisisset Vitæ auctor, qui electionis Arnulfi circumstantias fuisse descripsit. Cæterum Arnulfus anno circiter 1077 huic monasterio præfectus fuisse videtur. Id ex eo deducimus quod Geraldus qui ei post biennium monasterii regimen dimittere coacto, successus a fratribus suis, statim pulsus fuerit a regina, anno 1079: Hoc enim ipso anno Geraldus in Aquitaniam se recepit, ubi sub ejusdem anni finem monasterii Silvæ-Majoris fundamenta jecit. Quam vero pie et prudenter Arnulfus monasterium Sancti Medardi sibi commissum administraverit, ex ejus Vita descendum est.

6. Dimisso monasterii regimine, vix cupita solitudine frui incœperat Arnulfus, cum iterum ad alias et quidem majores curas revocatus est. Mortuo quippe Theobaldo, SueSSIONENSIS episcopo, cum Ursio quidam hanc sedem invasisset, Arnulfus jubente Gregorio VII summo pontifice, in synodo Meldensi huic Ecclesiæ præficitur anno 1080. Sed cum in castro Ulciaco, occupata per Ursionem urbe SueSSIONENSIS, episcopatus curis esse totum impenderet, ab eodem pontifice Gregorio in Flandriam missus est, ut regionis illius proceres cum Roberto comite eis infensissimo in concordiam revocaret. Id non solum præstitit Arnulfus, sed et multa alia quæ in ejus Vita enarrantur; inter quæ locum, et quidem non ultimum, habere debet celebris monasterii Sancti Petri Aldenburgensis institutio, de quo nonnulla hic observasse juvabit.

7. Ferunt Aldenburgum oppidum (Ottembourg) olim opulentissimam civitatem fuisse, quæ ab Attila Gallias devastante diruta plane ac eversa fuerit. Eamdem calamitatem a Northmannis sæculo nono passam fuisse putant, quo tempore ex ejus ruderibus Brugensis clarissima Flandriæ urbs, muris cincta et munita fuit a Balduino Calvo, Flandrorum comite. Aldenburgensis vero ecclesiæ originem referunt ad beatum Ursmarum, Lobiensem episcopum et abbatem, qui sæculo VII exeunte in ea regione Evangelii doctrinam disseminavit. Etenim Aldo provinciæ dominus ad fidem Christi conversus, ab eodem sancto viro, ut in ejus Vita legitur, eidem donavit, de suo dictum vocabulo Aldeburch vicum, in quo construxit atque consecravit ecclesiam in honorem beati Petri apostoli, et mille passus undique per circuitum, de quo dotavit postea ecclesiam Lobiensem, etc. Ea ecclesia, et si perexigua, et ex lignis tantum asseribus compacta, diu tamen sic perseveravit, usque ad annum scilicet 1056, quo oppidi cives miraculorum quæ in ea fiebant frequentia excitati, priori destructa, alteram ex lapidibus construxere, quod his vulgaris versibus exprimitur:

Anno milleno quinquagesimo quoque sexto,
Hujus opus templi ceptum cognoscitur esse,
Lignea basilica fuerat quo condita primum.

Quadriennio postea a Rabodone Tornacensium episcopo consecrata est, quod hi duo alii versus indicant:

Christi milleno simul anno septuagesimo,
Hoc templum Sancti Petri a Rabodone sacratum est.

Verum eadem ecclesia, quæ in prima sui conditione Lobiensibus monachis fuerat tributa, jam ab annis multis in laicorum potestatem devenerat, cum Conon, Roberti comitis cubicularius, eam Rabodoni episcopo Tornacensi, et iste beato Arnulfo, qui, ut diximus, tunc temporis in Flandria dissidiorum componendorum causa morabatur, tradidit; ubi statim vir beatus congregationem monachorum instituit. Id refert ex Vita sancti Arnulfi auctor Chronici Aldenburgensis apud Sanderum in Flandria illustrata, hi verbis: Eam nobilis vir Conon camerarius Flandriæ in beneficium castrense possedit, et hortatu Hasecæ conjugis tradidit Roberto comiti, Robertus autem Rabodo episcopo, episcopus, Waltero archidiacono et clero laudante, liberam et expeditam condonavit Arnulfo SueSSIONENSIS episcopo, illicque canonicam de ea fecit investituram. Qui Arnulfus eam dotavit in abbatiam et congregationem monachorum ordinis Sancti Benedicti anno 1084, et præfuit eidem annis tribus. Primus ibi abbas institutus est Arnulfus, beati viri ex sorore nepos, qui anno 1095 et vix excessit. In eo autem canobio præter beatum Gervinum et Hariulfum, alii quoque viri illustres postmodum florere. Inter quos celebres fuerunt Henricus abbas vicesimus quintus, et Anianus ejus successor, qui

ecclesiam sæculo decimo quinto restauraverunt. Georgius vero Cabellian Annales monasterii sui ad annum 1574, quo adhuc in vivis erat, perduxit. Eodem tempore in eo cœnobio florebant duo viri illustres de ordine Benedictino bene meriti, scilicet Jacobus Byns, et Arnoldus Wion, qui, anno 1578, destructo funditus per hæreticos Calvinianos Aldenburgensi monasterio, in alias provincias abire compulsi sunt. Jacobus in Hispaniam transiit, ubi Hispali xenodochium ad suos contribules recipiendos et fovendos construxit; Arnoldus vero in Italiam secedens, ibi librum de ordinis nostri initiis, progressibus, aliisque ad eum pertinentibus sub nomine Ligni vite conscripsit, diuque inter nostros Casinenses versatus in eadem regione defunctus est. Hæc sub Melchiore Everaert abbate contigerunt, sub quo monachi huc illucque varia in loca dispersi sunt; sacras vero reliquias, aliæque furori hæreticorum subducta Brugis interea asservabant pauci admodum monachi, qui postea pacatis tumultibus ad monasterium rediere; quod tandem Maximiliani abbatis cura et sollicitudine restauratum est. Sed ad beatum Arnulfum redeamus.

8. *Instituta in cœnobio Aldenburgensi monachis, concordiaque inter Flandriæ proceres confirmata, Arnulfus ad sedem revertitur: sed cum turbatis Ecclesiæ suæ rebus nihil proficere posset, nullumque a sede Remensi provinciæ metropolitana sperandum esset auxilium, cum ea Ecclesia, post Manassis exauctorationem, Elinando Laudunensi eam sub Philippi regis auctoritate potius devastante quam administrante, sine pastore esset, in monasterium Sancti Medardi beatus antistes sese recepit, ubi inclusi vitam iterum aggressus est. Hæc anno 1084, quo ex Flandria rediit, contigisse dicendum est; nam anno sequenti substitutus est Arnulfo Hilgotus, quem legitimum pontificem fuisse nullus inficiatur. Et quidem eo nomine conventui Compendiensi hoc ipso anno 1085 interfuit, et ipse in charta pro canonicis Castri-Theoderici annum 1087 pontificatus sui secundum appellat.*

9. *Verum emergentibus rursus in Belgio tumultibus, eam regionem denuo adire compulsus est Arnulfus, ubi, compositis dissidentium animis, e vivis excessit ipsa die Assumptionis sanctæ Mariæ decima quinta Augusti, anno 1087, atque ea de re nulla est inter auctores controversia. Sepultus est ante altare beatæ Mariæ in sinistra chori parte, ibique ad annum usque 1121 permansit, quo Kalendis Maii sacrum ejus corpus e terra elevatum est, atque in theca repositum. Anno 1157 Anianus, Aldenburgensis abbas, capsam priore ditiolem construi curavit, in quam cum maxima solemnitate sancti Arnulfi corpus translatum est. Ejus nomen in Romano, Benedictino, Gallicano aliisque Martyrologiis scriptum est. Molanus vero in Natalitiis sanctorum Belgii, et Arnoldus Wion in notis ad Martyrologium, ejus vitæ compendium texerunt; cujus etiam elogium apud Dormasium Suessionensis Historiæ scriptorem, Marlotum in Metropoli Remensi, Meierum, Miræum, Sanderum et alios passim, potissimum Belgicos scriptores occurrit. Sigebertus, qui eo tempore vivebat, hæc de eodem pontifice ad annum 1080 habet: Hoc etiam tempore in cœnobio Sancti Medardi pollebat signis et virtutibus vir beatissimus Arnulfus, qui pro miro sanctitatis fervore propositum reclusionis eligens, et arcta nimis abstinentia se ipsum affligens, prophetiæ gratiam divinitus accepit, et ex recluso abbas hujus monasterii factus, ad ipsam reclusionem pro contemptu mundi ac desiderio internæ quietis postmodum rediit. Suessionico autem pontifice defuncto, electus est ad episcopatum, et jussu papæ Gregorii, a sedis apostolicæ legato Hugone Lugdunensi archiepiscopo in præsulem est consecratus. De ejus vero morte sic ad annum 1087 loquitur: Sanctus Arnulfus ex abbate Sancti Medardi, postmodum etiam ad pontificatum civitatis Suessionicæ promotus, pro pacis reintegratione inter Flandrenses Flandriam venit, atque in vico nomine Aldemburch, ecclesiam Sancti Petri jam divinis miraculis illustratam, cœnobium monachorum fecit, ordinem regularis vitæ instituit, tandemque in eodem monasterio, et finem vitæ, et sepulturam, secundum quod ipse prædixerat, accepit. Hæc Sigebertus, quæ non habentur in Miræi editione, sed in ea ad annum 1086 hæc alio caractere edita leguntur: Arnulfus, Suessionicæ civitatis episcopus, spiritu prophetiæ, puritate vitæ, et miraculis venerabilis claruit; et in Aldenbort in ecclesia Sancti Petri Dei nutu sepelitur. Eundem sanctum virum laudat Trithemius in Chronico Hirsaugiensi ad annum 1084. Sed jam ipsa ejus Vita proferenda est, cui tres Hariulfi epistolæ ex codice Ursicampi, ut polliciti sumus, præmittere visum est, quas ad nos humanissime transmisit anno 1687 R. P. domnus Nicolaus Perempertus, ejusdem monasterii Cisterciensis ordinis monachus.*

EPISTOLÆ TRES HARIULFI

ABBATIS ALDENBURGENSIS

Præfixæ Vitæ sancti Arnulfi episcopi Suessionensis.

I. *Epistola ad Lambertum episcopum Tornacensem.* A Domino LAMBERTO Dei gratia Tornacensium episcopo, filiorum ultimus HARIULFUS, salutem.

Regalia fercula, quamvis auro et argento fulgeant, quamvis saporibus peregrinis et aromaticis odoribus refoleant, nisi salis condimento temperentur, contemptui potius quam delectationi proveniunt, sic architecti peritia, si in suis ædificiis æquos limites excesserit, vel linearum trames justo libramine non servaverit, frustra se laborasse sero poenitebit, dum et peritiæ palmam amiserit, et fabricæ jacturam dolens incurrerit. His ita consideratis et paris periculi formidans eventum, tibi, o præsul venerande, o Pater hilarissime Lamberte, præsentis opusculi offero xenium; tibi ceu filo pa-

sculum, ingenio mei fructigenum committo vellusculum, ut vestra pontificalis auctoritas det robor et fiduciam his ad utilitatem sanctæ Ecclesiæ legendis, cognoscendis et imitandis, ne propter agricolæ abjectam indignitatem, cives delicosi novellæ segetis conculcent fecunditatem. Tanta enim spinarum densitas, et veprium asperitas, id est, impugnantium nequissima stoliditas, me hactenus contorsit et compedivit, ut nil aliud quam tristem fugam tractare animo liberet. At postquam gratia cælestis ad pontificalem gradum in gemina sede Tornacensium Noviomensiumque vestram paternitatem promovit, statim spinæ et tribuli, quibus fortiter stimular, arescere et succidi cœperunt. Statim mihi valde contrito pax nova exorta est, et immensas

ago gratias Christo et vobis, quoniam sicut ranæ ad vocem tornitruī conticescunt, sic affligentes me in initio vestri præsulatus, vestræ mox pietatis formidine sopiti sunt et relisi. Igitur quia per vos quamdam vivendi libertatem recepi, in diebus pacis, quibus jugum inimici vestra auctoritate computruit, hunc compegi libellum de Vita et virtutibus electi viri domni Arnulfi Sueessionici episcopi, mira Dei pietate nobis collati, nostroque in loco proventu divino humati. Hunc denique pavens tota certe veritate suffultum, primum vobis, uti fas est, tribuo promulgandum, quatenus vestri censura imperii aut sanctis Ecclesiæ filiis innotescat, aut certe intra domesticos fines mole silentii comprimatur. Si ergo lux gratiæ Dei, hoc opusculum cognitione dignum effecerit, per vos et a vobis viam progrediendi accipiat. Quod dum clementi iudicio duxeritis laude dignum, obsecramus ut domino nostro, fratri et coepiscopo vestro Lisiardo, Sueessionico antistiti, prorogare non pigritemini, qualiter vestro et illius officio nobilibus arcis Remorum visibus propagetur. Valete.

II. *Incipit ejusdem epistola ad Lisiardum, Sueessionis episcopum.*

Omnimode probitatis floribus enitenti sanctæ Sueessorum Ecclesiæ episcopo LISIARDO, H. sub titulo abbatis, servus sancti Petri apostoli, salutem et jugem in oratione fratrum memoriam.

Ut vestræ paternitatis reverentiam his interpellemus affatibus hinc nos congruæ rationis causa permovet. Una quidem, quia præsentis negotii notitia vos non modica fulcit, vitæ scilicet, et virtutis meritorumque domini nostri, prædecessoris vestri Arnulfi episcopi; altera vero, quia etsi vobis nunquam notus fuisset, tamen quia illum Deus mirabilem cultu justitiæ fecit, quidquid de illo sanctum authenticumque potest dici vel describi, vestro debet testimonio roborari. Authenticum autem haberi jure sentimus quidquid ab antiquorum sanctorum gestis et virtutibus secundum rationabilem similitudinem non abhorret. Libellum itaque de Vita et miraculis almifici viri Arnulfi, ejusdem cui Deo auctore præstis Ecclesiæ antistitis, ad notitiam sanctæ matris Ecclesiæ proferre cupientes, huncque legitimo calle per manum domni Lamberti Noviomensis ac Tornacensis episcopi ad audientiam metropolitani perducere satagentes, ratum taxavimus eundem prius vestro exhibere examini, scientes profecto, quoniam quæ vobis veritatis libramine placuerint, sanctæ quoque Remensis Ecclesiæ nullatenus iudicio displicebunt. Horum itaque veritas vobis non ignota vestræ auctoritatis obtentu liberius pateat, et in cordibus eorum qui hanc perciperint relationem, respectu vestræ experienciæ uberius credendi fiducia oriatur. Non enim inanes nœnias hæc pagella resonabit, sed opera virtutis, quæ soli Deo competunt, et quæ duce Spiritu san-

cto omnem fidelem animam ad virtutis exercitium valeant provocare. Munus igitur, quod vestræ discretionis examini pio ausu committimus, latius propalare, fideliter procurare, ut cognitio pietatis, quæ quondam illuxit vestræ menti, ad aliorum præcordia vestro ministerio diffundatur. Valete.

III. *Item ejusdem epistola ad dominum Radulfum, Remensem archiepiscopum.*

Venerabili et charissimo Patri atque domino Radulfo, Dei gratia sanctæ Remensis Ecclesiæ archiepiscopo, omnium abbatum peripsema Hariulfus, salutem et omnium bonorum plenitudinem.

Frequens videndi et audiendi usus patefecit mihi vestræ scientiæ pelagus immensum, et vestræ prudentiæ cor ad omnia discretum, amorem quoque pro vectum sanctæ Ecclesiæ, et in his quæ corrigenda sunt tenorem disciplinæ. Idcirco tot vestrarum virtutum adminiculis confortatus, præsumpsi opusculum peritis scriptoribus merito reservandum, non typho elationis, novit Christus, sed obtentu utilitatis, ut per meæ pusillitatis obsequium qualitercunque palam fierent opera Dei, quæ sapientes et docti hactenus neglexerunt sustollere de profundo silentii. Cumque ad hæc exaranda aciem mentis dirigerem, palpitabat animus præ timore; sed cum retractarem, quod ille meus timor fraternæ foret utilitati obstaculum, reducebam cor ad altum vestræ discretionis obtutum, sciens procul dubio facilem veniam patere temeritati, quæ accidit germanæ famulando charitati. Donet itaque vestra paternitas veniam præsumptori, qui talia nitens vestro per omnia studuit decori. Donet vestra auctoritas gratiam et vigorem horum propalatori, ne ob sui vilitatem subiaceat rubori. Porro de istorum veritate nullius mens vertatur in ambiguum, quoniam tam exquisita ab illis qui interfuerunt, et ad liquidum sunt comperta, ut in omnibus sit veritatis constantia certa. Et quoniam ratum habeo Ecclesiarum pro vectum vos ante omnia sectari; quidquid in his minus compe prolatum est, vestræ vestrorumque committo sophiæ, ut per nobile Remensis acumen eloquii fiat elimatum, quod per meam socordiam resonat impolitum. Vitæ igitur sanctitatem, et virtutum opera, quæ Christus Dominus novellis temporibus suo militi Arnulfo contulit, ex aliqua parte narraturus, omnium artificem bonorum mihi opto adesse Spiritum sanctum, ut ad hæc referenda benignus repleat os meum laude sua, qui, ut talia operaretur, ejusdem servi sui præcordia illustravit luce sua. Admittant hanc incultam dictionem ad sanctæ fabricam Ecclesiæ, lege silvestrii lignorum; sacundissimarum periti lectionum, ut in domo Domini pili caprarum locum habeant et magnæ domus vasa diversa, prout competit, suis officiis non fraudentur. Vitam vestram, vestrumque primatum incolumem carne et spiritu conservet Deus noster in longum. Amen.

INCIPIT PROLOGUS IN VITA S. ARNULFI SUESSIONENSIS EPISCOPI.

Venerabili et charissimo Patri atque domino **A** **R**ADULFO, Dei gratia sanctæ Remensis Ecclesiæ archiepiscopo, omnium episcoporum infimus **L**ISTARDUS, salutem et (29) totius sanctæ obedientiæ plenitudinem.

Frequens ac ceber vos videndi et audiendi usus patefacit multis, inter quos et mihi, vestræ scientiæ pondus immensum, vestræque prudentiæ cor ad omnia discretum, amorem quoque pro-
vectum sanctæ Ecclesiæ et in corrigendis tenorem disciplinæ. Idcirco tot vestrarum virtutum studiis confortatus, veridicorum etiam testium multiplici relatione informatus, nec non rerum magnitudinæ instigatus, præsumpsi opusculum doctis scriptoribus merito reservandum, non typho elationis, sed ob-
tentu utilitatis, ut per meæ exiguitatis obsequium, qualitercunque palam fierent magna opera Deî, quæ sapientes ac docti hactenus neglexerunt de profundo sustollere silentii. Cumque ad hæc exaranda aciem mentis dirigerem, palpitabat animus præ timore, sed cum vigilantius retractarem, quod ille meus timor fraternæ foret utilitatis obstaculum, reduce-

Aham cor ad vestræ discretionis intuitum, scient procul dubio facilem veniam patere temeritati, quæ accidit germanæ famulando charitati. Donet itaque vestra paternitas veniam præsumptori, qui talia nitens vestræ per omnia studuit Ecclesiæ decori. Donet vestra auctoritas gratiam et vigorem horum propalatori; ne ob sui vilitatem subiaceat rubori. Porro de istorum veritate nullius mens vertatur in ambiguum, quoniam tam exquisita ab illis qui interfuerunt et ad liquidum comperta sunt, ut in omnibus sit veritatis constantia certa. Quidquid vero in iis minus compe prolatum est, vestræ vestrorumque [*al. nostrorumque*] committit sophiæ, ut per nobile Remensis acumen ingenii fiat eliminatum, quod per meam socordiam cernitur impolitum. **B** Vitæ igitur sanctitatem et virtutum operæ, quæ Christus Dominus nostris pene temporibus suo militi Arnulfo contulit, ex parte narraturus, omnium artificem bonorum invoco Spiritum sanctum, ut ad hæc referenda benignus repleat ora nostra laude sua, qui ut talia perageret, ipsius servi sui præcordia illustravit luce sua.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI PRIMI.

- I. *De loco et patria viri Dei Arnulfi.*
- II. *De præsagiis ortus sui.*
- III. *De nomine in latere reperto, et de vaticinio peregrini.*
- IV. *De inclyta ejus juventute, et armorum strenuitate.*
- V. *De conversione ejus ex milita in monachum.*
- VI. *De obedientia ejus et rigore vitæ.*
- VII. *De monacho recluso, qui post mortem ipsi Arnulfo apparuit.*
- VIII. *De silentio ejus per quadraginta duos menses, id est annorum trium et mensium sex.*
- IX. *De fuga quam inivit noctu, ne abbas fieret.*
- X. *De lupo qui illum noctu reduxit nescium.*
- XI. *De asino debilitato quem recuperavit.*
- XII. *De caduco quem sanavit.*
- XIII. *De ægroto escas horrente, quem sui panis gustu sanavit.*
- XIV. *De muliere decennio cæca, quæ per aquam manuum ejus illuminatu est.*
- XV. *De rumbo repente reperto in dedicatione cryptæ.*
- XVI. *De contempta regis Francorum expeditione.*
- XVII. *De abbate Girardo sibi substituto.*
- XVIII. *De multimodo sanctæ vitæ exercitio.*
- XIX. *De præscita morte Israelis, sui quondam sodalis.*
- XX. *De pisce infecto per spiritum cognito, et de corvi obedientia.*
- XXI. *De præcognita morte sui nepotis.*
- XXII. *De muto annorum XIII, cui loquelam dedit.*
- XXIII. *De arreptitio a legione, quem ut vidit purgavit.*
- XXIV. *De suspitione adventus barbarorum, quam divinitus reject.*
- XXV. *De obitu gloriosi quondam comitis Simonis quem statim agnovit.*
- XXVI. *De Guidone nobili diu infirmante.*
- XXVII. *De uxore Guidonis ipsius periclitante.*
- XXVIII. *De infante cæco nato quem per salivam oculis donavit.*
- XXIX. *De sorore ejusdem infantis.*
- XXX. *De rege Francorum et regina filium a sancto Arnulfo poscentibus.*
- XXXI. *De Gerico milite quem corpore et corde sanavit.*
- XXXII. *De uxore ejus nomine Judith, cui futurum filium prophetavit.*

(29) In altero codice et apud Surium habetur, et omnium bonorum plenitudinem.

INCIPIT VITA.

LIBER PRIMUS.

CAPITULUM PRIMUM.

I. Per id temporis, quo regio Flandriæ Balduini (30) comitis et conjugis ejus Adelæ regimine ornabatur, regnum Francorum moderante Henrico filio Roberti regis, et Anglis regnante Edwardo pio rege, fuit vir, nomine Folbertus, in pago Brabantiae circa fluvium Scaldum, qui non solum generis spectabili nobilitate, sed et rerum copia mundanarum ditatus inter cæteros compatriotas, tam mente quam corpore, per omnia inclytus existebat. Qui ex more nobilium digno matrimonio sociatus, ex nobilissima conjuge, nomine Meinsinde, genuit filium elegantem, quique jam adultus et armorum gestui aptissimus ex præsentī luce est ablatus; cujus mors gravissimum patri ac matri omnique domesticæ clientelæ incussit mœrorem, adeo ut annuali tempore illum deslerent et incessanter lugerent.

CAPITULUM II.

Jamque menses aliquot in hoc dolore defluerant, cum ecce in somnis apparuit eidem matronæ vir speciosus, et luce micanti fulgidus, dicens ad eam : *Quid te ipsam mœrore officis, et inutili tristitia deprimis pro filio tam utiliter mortuo, quem si spiritum vitæ ex te accepisse cognosceres, profecto a te factum vel plasmatum non immerito plangere vel lugere debueras. At quem supernus Conditor secundum incomprehensibile æquitalis judicium substulit de hac vita, tu quomodo lugere præsumpsisti? Pro cujus obitu nullum tu deinceps cordi tuo admittas dolorem; imo potius grandi lætare gaudio, quoniam in utero gestas puerum, quem superna electio præordinavit magnum futuram. Hunc dum tu in lucem protuleris, Christophorum vocari optabis; quoniam revera idem puer ad hoc est præscriptus, ut operibus et verbis suo Christum in pectore ferat. Et ut certo scias hæc ita divinitus præfixa, vadens ad ecclesiam, in eo loco ubi orare solita es, fodere fac, et fossa humo invenies laterem v.agnis litteris sculptum, quæ litteræ tibi prodent tui partus nomen et meritum.*

CAPITULUM III.

At matrona tantæ laudis percepto oraculo a somno evigilans, cum ingenti stupore et mirabili gaudio visionem enarravit marito, ac demum, ut comprobaret cœlestium fidem verborum, assumpsit famulos cum fossorio; et pergens ad ecclesiam, in eo loco ubi supplicare solita erat, fodere fecit, lateremque quadrum invenit, altis litteris exaratum ita,

(30) Balduinus Insulanus dictus, qui Philippi regis adhuc junioris tutor fuit. Adela ejus uxor, Roberti regis Francorum filia, Messinense nobilium virginiam Benedictinarum monasterium condidit

A Christophorus. Quo reperto, majori lætitia afflata est, et jam secunda de proli sanctitate, quoniam antea nesciebat se concepisse, alacriter expectabat divinæ operationis munus tam honestum. Tempore igitur opportuno peperit filium repromissum, cum magna lætitia genitoris et propinquorum, quem etiam de sacro fonte suscipiendum secundum morem direxerunt ad Arnulfum Aldenardensem (*d'Oudenarde*), divitiis tunc et potentia inclytum virum. Hic lætanter suscipiens puerum, mox acceleravit impertiri illi sacræ regenerationis lavacrum, et ex nimio propinquitatis amore, fastuque jactantiæ, non permisit ut nominaretur Christophorus; sed sibi æquivocum nominari fecit Arnulfum. Cui quidem, etsi defuit nomen Christophori, virtus tamen Christum ferendi de die in diem semper excrevit. Nam dum studiosè satisque accurate nutrire, die quadam supervenit quispiam peregrinus, veterana canitie respersus, qui eundem infantulum benedicens, ac quasi balba locutione alludens, ait ad nutricem : *Hunc parvulum magna diligentia summaque munditia enutrito; quoniam Christus Dominus cor ejus habitando, virtutem operum suorum per hunc populo suo decrevit annuntiare.* Tantis ac talibus auspiciis ugente Deo meritum illius, et futura gloria propalabatur, et antequam faceret opera Domini, jam qui facturus erat divini favoris laude anticipabatur.

CAPITULUM IV.

Denique adultus cœpit esse blandus alloquio, acutus ingenio, promptus obsequio, alacer in opere, efficax et fortissimus in membrorum robore: tantaque virium excellentia, ac corporis agilitate eminebat, ut quatuor aut quinque cœvorum viribus excederet, et illum omnes Arnulfum-Fortem nuncuparent. Quem pater aut mater cupiebant tradere studio litterarum; sed cæteri propinqui resistebant plurimum, et maxime supradictus Arnulfus Aldenardensis, et paterno sanguine propinquus ejus, nam materna prosapia ex comitum gente [*al. genere*] derivabatur, scilicet ducis Lovaniensis, et comitis Namurcensis, Losnensis, Dusacensis atque Montensis. Hac tanta nobilitate ornatus Arnulfus-Christophorus, sic enim illum mater, memor divinæ sponsonis, maluit appellare; quidquid in se elegans prætulit ac jucundum, totum cupivit ad Domini redigere famulatum. Optabant igitur propinqui illius, magis in rebus bellicis eum habere tironem, prope Ipras, ab Alexandro II velum suscepit, ac tandem in dicto parthenone pie obiit an. 1079. Apud ejus ævi auctores passim laudatur.

quam ecclesiasticorum gradum mancipari consortem. Inde factum est ut sæcularis militiæ cingulum cum grandi exultatione charorum susciperet, spiritalia post modum arma viriliter subiturus. Susceptis itaque juxta votum amicorum ritumque nobilium militiæ signis, studuit pietatis fœdera retinere, in subditos pius, in gratiam indigentium profusus, in judicio misericorditer rectus, in auscultandis divinis officiis summo nisu sollicitus, in amore comparium mirabiliter gratus, in Domini timore fundatus, in parentum honore studiosus, omniumque, qui noverant eum, amore præcordialiter fœtus.

[Ad (31) ostendam corporalem ejus fortitudinem licet plura suppetant, nos tamen nonnisi duo succincte expediemus. Cum enim opera Domini universa sint bona valde, illius quoque roboris seu virtutis cognitio materia erit laudis Dei, qui eam illi contulit; simul etiam accedet ad cumulum gloriæ sancti hujus, qui ea non ad mundi vanitatem et insanias falsas, cum posset, abusus est; sed contemptor ejus, et quæ ex illa comparatur, mundanæ gloriæ, totus ad Dominum conversus est. Enim vero in sanctis etiam corporalia Dei dona prædicantur, nobilitas commendatur, opulentia extollitur, non quod hæc beatitudinem illis contulerint, sed quod eorum contemptu, quibus ad malum potenter abuti poterant, sed noluerunt, gloriosiores et illustriores evaserint. In aula igitur imperatoris apud Trajectum frequens erat conventus sæcularium, mundano fastutumentum, et in iis comes Flandriæ inter præcipuos summus. Is cum exoccupatus quibusdam hora opportuna occurreret, ut juvenilis fervor assolet pro captando inani favore mira facilitate agi, exurgit hinc inde militaris cohors, jactandisque lanceis non sine virium attenuatione alius alium vincere summopere contendebat. Inter hos conatus animosi et audaces arcus frangunt, et imperatoris militibus in hoc conflictu fere superioribus, dum Flandrenses nihil egregium, quod celebris eorum virtutis quoddam esset probamentum sive documentum, efficiunt, parum absunt ab opprobrio et ignominia. Aderat tunc in comitatu Flandrensi vir egregius Arnulfus, qui ætate quidem juvenis, sed senili prudentia et gravitate pollens, nulla instar illorum levitate movebatur. Quidam igitur virtutis ejus, cui nulla in Germanorum regno comparari poterat, conscii, ipsum adeunt, et ut ludicro certamini apponat manum non tam rogant quam cogunt. Addunt precibus præcepta majorum et seniorum, quibus ille coactus in re, etsi ipsi nihil profutura, non tamen cuiquam nocitura, obedientiam pertinaciter negare frivolum ducens, lignum, quod in vertice mali positum velum continet, afferri curavit. Allato ligno, quod lanceis multo longius et crassius esset, ille cunctis stupentibus assurgit, et molem illam, atque pondus potius quam lanceam, ut multa concutiens procul conjicit. Mox strepitus et clamor omnium in

A laudem viri existit, et Flandrensis eo in ludo sine periculo victoria cedit, nam juxta illud poetæ :

*Ludus enim genuit trepidum certamen et iram,
Ira truces inimicitias et funebre bellum.*

(HORAT. *Epist.* lib. 1, epist. 19. vers. 48, 49.)

Ejusmodi in aulis regis fiebant conflictationes, joco quidem initio susceptæ, sed persæpe in luctum et homicidia desinentes. Quod idem profecto levibus hominibus et mutuo tumore inflatis facile etiam his evenire potuisset, si non hunc ludum vir virtutis Arnulfus diremisset. Cum seniore suo Arnulfo Aldenardensi quandoque, ut crebro solebat, proficiscens, ad iter arctissimum pervenit, ubi plaustrum feno onustum, viæ angustias occupans, omnem transitum prohibebat. Itaque sociis ejus alio se conferentibus, solus cum armigero suo mansit illic, partemque feni in terram abjicientes, et aliam cum plastro manu sustollens, in eum locum, quem vepres et spinæ obsidebant, et iter angustum faciebant, longiuscule transposuit: atque ita viæ obstacula iter agentibus non minus facile quam benignæ amovit.

CAPITULUM V.

Omnia denique militiæ studia percurrit, imperialibus seu regalibus bellis interfuit, in principum castris quaquaversum veniens facundus caudidicus eniuit. Brabantinas atque Flandrenses lites, seditionesque obice suæ prudentiæ multoties diremit, atque tremore suæ incomparabilis fortitudinis compressit, dum non esset qui illius viribus, seu verbis ratione validis obviare tentaret. Ab imperatore Romanorum, a rege Anglorum et a comitibus propinquis amplas possessiones rerumque procurationes ac illustrissima matrimonia sibi oblata semper recusavit, memor videlicet quia non ad usum sæculi, sed ad laudem gratiæ Dei Christophorus vocari meruisset. Et quoniam tot et tanta virtutum genimina, quæ divina in eo seminavit gratia, non poterant in latum fructificare, mortali retardante militia, eleganti conceptu consilio, ut labor et cura militiæ in meliorem usum verteretur, et illa stipendia poscerentur, quæ vite et laudis nullum finem sentirent. Itaque convocatis duobus armigeris suis, jubet quantocius omnia armorum vasa aptari, qualiter cum eximio decore et pompa decenti, curiam regis Francorum valeret adire. Parent armigeri imperanti, præparant equos, arma componunt, omnia strenuo militi digna assumunt. Tunc Arnulfus vafaciens matri (nam antea pater obierat), arripuit iter versus Franciam, neglecta curia regis tunc Philippi, festinus expetit ecclesiam almi Medardi confessoris, sitam juxta muros Suessionicæ civitatis. Erat tunc in eodem cœnobio præclara monachorum congregatio, quorum honesta refulgebat institutio, digna Deo immolans laudum sacrificia sub abbate Renaldo. Hujus vero congregationis prudentes fratres, tam Dei quam mundi astutia callentes, et coram Deo atque coram hominibus bona providentes, (nec enim esse pote-

(31) Quæ hic ansulis inclusa habentur, ex Surio descriptimus.

rant moribus inculti, qui totius Franciæ et Romanæ A vel Remensis curialitatis erant frequentatione suffulti) supra dictum virum, devotione præcipua ad Christum festinantem, devote, ut par erat, excipiunt, atque militiæ cingulum respuentem, armaque cum vestibus cultissimis quas attulerat ad ecclesiam conferentem attendant, ac tonsoratum in habitu regulari crucis Christi mortificationem amittunt. Jam vero monachum factum, et vere huic mundo crucifixum, litteris erudiunt, legibus ac præceptis Dominicis informant, cunctisque sanctionibus exornant. Quæ ille omnia in antro interioris hominis adeo recondidit, ut semina verbi Dei nec secus viam, nec in petrosa, nec inter spinas cecidisse sequens vita ejus prodiderit.

CAPITULUM VI.

Jamque annum cursum in regulari tramite peregerat, et ob majorem devotionis atque obedientiæ probationem, injungitur ei cura eleemosynæ, et alendorum pauperum sollicitudo. Dignum plane negotium, ut ei cura pauperum committeretur, qui et misericordiæ visceribus afflueret, et liberalis per omnia haberetur. Pro qua causa, dum die quadam prædium ad agapem (32) deputatum solus inviseret, cuncti canes vici adjacentis in eum subito insiluerunt, dentibus rabidis illum dilacerare cupientes. Quibus manu extensa innuit ut se sequerentur, et sic rabiem in obsequium commutantes sensu placido perrexerunt, et quandiu ibi mansit cum eo manserunt, ac tandem illo revertente simul redierunt; nec aliquem in ejus præsentia morsu vel latratu insectati sunt. Cæpit interea valida se mortificatione carnis constringere, vigiliis et jejuniis operam dare, orationibus prolixis cum lacrymis insistere, et sese omnibus probabilem exhibere. Et ut funditus sibi risum motumque lætitiæ temporalis exstingueret, asperrimo et nodoso spinosque tribuli ramo corpus suum sub veste præcinxit, membra viriliter macerans, et mentem ad cælestia dirigens vultum tamen hilarem et jucundum omnibus præstendens. Quadam vero die in conventu fratrum quiddam proloqui volens, non potuit more Francorum ad unguem exprimere verbum, idcirco dixit ei abbas, ut ad horam sileret, ne scilicet utilitas causæ differretur, si latius inde tractaretur. Quod tacendi mandatum corde simplici et zelo veræ obedientiæ per aliquot menses servavit, nulli dans verbum, nulli reddens responsum, donec a fratribus nuntiatum est abbati quod omnino mutus esset. Et abbas eum evocans ac requirens cur taceret, didicit diuturni causam silentii fuisse mandatum ab eo injunctum silendi. Qui admirans renovatam in hoc Pauli (33) simplicitatem, et congaudens fervori ejus circa obedientiam, præcepit ut causa ædificationis interim fratribus exhiberet obsequium colloctionis.

(32) Id est, ad refectiones quæ causa charitatis dabantur.

(33) Paulus, cognomento Simplex, cum a beato Antonio jussus fuisset silere, septem annis non locutus est. Celebris est apud veteres, cujus Vitam

CAPITULUM VII.

In eodem monasterio erat tunc temporis monachus quidam, nomine Eremboldus, propter divinum amorem reclusus, qui de gente Flandrensi ortus duram et austeram vitam ducebat, divinæ contemplationi incessanter anhelans. Huic Arnulfus sollicitè obsequabatur; non quia famulantium copia dæsset, sed ut magis arctiora sancti fervoris argumenta ab illo hauriret. Cumque post multos continentiæ agones ad vitæ mortalis finem jam tenderet, viribus corporis cæpit destitui, et valido angore urgeri: tunc amabilem Arnulfum sibi indefesse ministrantem rogavit, ut modicum lactis sibi provideret, quo imbecille corpus vel ad punctum recreare debuisset. Quod Arnulfus implere festinans, tulit panem unum ex his B qui pauperibus erant deputati, quo pane comparatum hac obtulit servo Dei. Ille quidem sumpsit, sed ex eo parum profecit; nam et morbus et ætas illum graviter deprimebant; imo potius dispensatio cælestis ad requiem promerendam divino verbere coaptabat, quæ flagellat omnem filium quem recipit. Hunc itaque oravit Christi miles Arnulfus, ut post suam mortem statum suæ retributionis et animæ suæ habitum demonstraret. Ac ille, quod fidei calore et proficiendi amore præsumptum agnovit, se impleturum fideliter promisit. Et cum a sæculo emigrasset, secundum promissionem sæpe fato servo Dei Arnullo gloriosam de se præbuit visionem, alacrem et gaudentem, beatæque requiei se conjunctum lucifluæ demonstrans. Cui Arnulfus ait: C Pater, quid agis? aut qualiter tecum fit? vel aliquam penam pro quo reatu pertulisti? At ille respondit: Causa illius lactis per te mihi ministrati, et parumper a me comesti, aliquid penarum sustinui; idcirco quod idem lac de substantia pauperum comparasti. Sed tam hoc, quam et omnia mea sunt remissa peccata, et beatorum gaudia condonata.

CAPITULUM VIII.

Hac siquidem visione venerabilis Arnulfus admodum fervefactus, incaluit multum ad divinæ servitutis cultum, et deinceps non quievit a precibus, pulsans abbatis voluntatem, donec impetravit quod optabat, ut scilicet eandem subintraret secretæ conversationis reclusionem. Hoc potitus desiderio, factus est Christi bonus odor in omni loco, et ejus exempla sequentes multi, de longe et de prope manasticam conversationem certatim expetebant. Eodem quippe tempore Tedbaldus (34) nobilis adolescens, clam diffugiens a comparium consortio, exsul et pauper Domino militavit; et coronam præmiorum exemplo consecutus, victoriam qua nunc fulget, in multorum mentibus plantavit. Quis enim audivens Arnulfum, militum scilicet majestatem et sæculum respuisse, non continuo amore sæculi solveretur? Quis, inquam, facile poterat non mirari hominem genere scripsit Palladius in Lausiaca et Rufinus in Vitis Patrum. Adi Bolland. 7 Martii.

(34) Is est dubio procul S. Theobaldus ex Campaniæ comitum familia ortus, cujus Vitam supra dedimus ad ann. 1066.

nobilem, amicis potentibus fultum, statura procerum, vultu decorum, cui mundus favebat, quem tota sæculi gloria sequebatur, tam repente conversum, ut de summis divitiis ad infamam paupertatem tractus amore Christi semetipsum dejiceret. De regione que Flandrensi et Brabantia, multi tam clerici quam laici sacrum beati Medardi monasterium expetebant; ideo quod monasticus ordo in illo loco tunc florebat, et quod venerandi alumni Arnulfi jam reclusi dilectio quam maxime illos atraherebat. At ipse de virtute in virtutem quotidie succedens, et quod hactenus fuerat pro nihilo ducens, cellulæ reclusionem delicias paradisi existimabat, et continuam corporis afflictionem non dolorem aut miseriam, sed gloriam et voluptatem computabat. Unde ecclesia [al. cella] egrediens, atque extrinsecus sub divo fossam faciens, resedit ibidem, ita ut stillicidium de tecto ecclesiæ super caput ejus et collum decideret et quoties pluvia aut nives defluebant, sedem fossæ non mutavit, neque gelu neque frigus declinans; sed ad omnem aeris incommoditatem perseveranter orans et psallens, gemens et plorans, lectionique interdum vacans ibidem consistebat. Tribus igitur annis et mensibus sex nullum mortalibus locutus est verbum, continuo strictus silentio, et delectatus in cœlesti contemplatione atque assidua verbi Dei meditatione, quam solus legens ex divinorum copia librorum ubertim hauriebat. Cujus instantia proficiens, et auxilio gratiæ Dei præcedente multum exuberans, non mediocriter sapiens fiebat, prudenter intelligens et edaciter capiens divinorum sententias sermonum, tanto Deo propinquior, quanto ab humanis remotior. Deditque operam ut scribendi notitia frueretur, nec non dictandi peritiam non contemnendam acquisivit. De cibo et potu quid referam? cum diuturna jejunia magis illi complacerent quam deliciosa fercula. Panis ex hordeosemitrio, raro et parce sumebatur, alius nunquam. Aqua squalens erat potus, et neque quotidie apponebatur, neque apposita ad satis sumebatur

CAPITULUM IX.

Interea fungitur abbas Renaldus, et instigante spiritu ambitionis, Pontius quidam pseudomonachus, gradu comparativo non secundum grammaticam, sed secundum simoniam a rege Francorum Philippo nomen et sedem Abbatis adipiscitur. Qui Pontius nimis fluxe atque dapsiliter agens, cunctam loci substantiam in brevi exhausserat, ecclesiæ quoque ornamenta, quæ præcipua erant, in usus militum se stipantium expenderat, et pene omnia quæ ad decorem domus Dei pertinent vesanus effuderat. Quid plura? ingruente inedia, defecerat divinæ laudis officium in ecclesia: et illa quondam famosa beati Medardi basilica, ad tempus facta est opprobrium vicinis suis. Tunc fratres sanioris [al. senioris] consilii in unum

(35) Casati erant ecclesiæ feudatarii, seu qui ex ecclesiæ bonis beneficia acceperant. Vide Glossarium Cangianum.

(36) Theobaldus, de Petra-fonte dictus, Suessio-

A congregati, tractabant quid medelæ opus esset ad tantam perniciem. Reperiunt bonum fore, si assumpto episcopo sedis Suessionicæ cum primariis loci, majestatem regiam implorent, quatenus cœnobiî præca nobilitate fundati, et per Pontium modo destructi, clementer misereatur, pretiosorum martyrum confessorumque corpora ibi consistentia revereat; jubeatque, ut ejecto Pontio, non abbate sed tyranno, dignus Pater ovili Dominico provideatur. Sicque facientes, et mox regis mentem pronam ad clementiam inflectentes, communi consilio fratrum atque ecclesiæ casatorum (35), concordante clero ac populo, elegerunt in abbatem servum Christi Arnulfum. Tunc pontifex Thebaldus (36) cum fratrum caterva pergit ad inclusum, et præmissa oratione solemnî, alloquitur illum episcopus, rogans et obsecrans, monens et imperans, ut votis fratrum acquiescat, et abbatis curam locumque in Christi nomine exerceat. At ille, qui annis jam tribus et mensibus sex conticuerat, nimum expavescebat, tabellam arripit, et scripsit in ea tale responsum: *Rogo, fratres charissimi, parcite mihi, et me peccatorum mole pergravatum sine alicquem offerre Deo penitentia fructum, nec me insultum, ullo modo cogatis ad tale onus suscipiendum. Quod si meam modo petitionem implere non vultis, vel inducias mihi usque mane largimini; quo valeam explorare circa hoc voluntatem Domini.* Tale responsum scripto suscipiens episcopus cum clero vel monachorum choro, advertit callidum quid in ejus mente versari. Datis tamen induciis, custodes ne nocte fugeret in circuitu cellæ disponunt. Verum ille altis gemitibus crebrisque suspiriis noctem trahens pervigilem, ubi advertit custodes grato sopore sopitos, scalam conscendens de muro abscedit fugiendoque errans, et qua fugeret ignorans, tandem devenit in quamdam villam subtus montem Lauduni, intransque cujuspiam hospitium pauperis quievit. Veniente hora cœnæ defuit aqua. Ille injussus arripit amphoram, pergens ad puteum haurit aquam, defert in domum, omnibus servit, omnibus ministrat, mutus tamen omnino perseverat.

CAPITULUM X.

Circa vespere rediit homo ab urbe Suessionica, et dum cœnaret, cœpit enarrare quæ vulgo referente cognoverat, dicens: *Multus rumor multaque turba agitabatur per populos ob discessum cujusdam serri Dei, quem dicunt aufugisse, ne fieret abbas Sancti Medardi.* Et ecce diriguntur plures missi undique per regiones, quærere sanctum virum per silvas et montes, proposito edicto ut nemo reficiatur, donec Dei vir reducendus reperiat. Audiens hanc famam heros reverendus, et ex toto satagens devitare quærentium manus, prima noctis hora surgit de stratu, et vadit ad ecclesiam ipsius villæ; ibique foris ante januam prostratus, clamat ad Dominum, magno plo-

nensem ecclesiam rexit ab anno 1072 ad 1080 quo sedente conditum est celebre monasterium S. Joannis de Vineis, in quo canonici regulares sunt instituti.

ratu deprecans majestatem, ne onus regiminis, quo se prorsus indignum sentiebat, ullo modo sibi permitteret imponi. Id vero multum diuque cum orasset, ubi credidit a Domino suas preces exauditas, deliberabat fugere ad remotiora deserti, et ecce subito lupus ingens adveniens, cum eo pergere cœpit. At ille credens ex lupi comitatu se melius perventurum ad devia, illum sivit præire, ipse sequi e vestigio conatus est: sic præduce lupo, imo magis auctore Deo, per noctem rediit SueSSIONem, et supra clivium urbi contiguum residens, orto sole ubi esset agnovit. Tunc animo angustiat et mœrore confectus est, statimque prospiciens eminens fossam in rupe in qua lapides quadrabantur, in eam latitaturus descendit. Advenientes autem agricolæ et lapidum cæsores, ut viderunt hominem in veste humili et sine loquela, renuntiaverunt in civitatem. Quale vero gaudium et quanta celebritas mox in urbe surrexerit, impossibile credimus ab homine posse referri. Juvenes et virgines, senes cum junioribus laudabant nomen Domini, quod non eos privasset inventione Patris optati. Exeunt monachi cum clericis, nobiles cum suburbanis, et alligatum fugitivum suum pertrahunt ad ecclesiam Beati Medardi, invito imponentes locum officiumque abbatis. Qui vix tandem ora resolvens: *Verè, ait, nisi divinis nutibus resistere formidarem, quæ impositis omnino recusarem.* Sic igitur cœnobio prælatus sancti ordinis restaurator optimus, studuit prava corrigere, vitia funditus extirpare, mores fratrum dulci verbo, præeunte exemplo, assidue componere, et quidquid sacræ regulæ obviat prope modum disperdere. Mirum dictu quanta temporis velocitate status totius cœnobii ad formam rediit pristinæ honestatis! Ornamenta ecclesiæ revocata sunt, ordo claustralis redintegratus, quidquid utile reparatum, quidquid ab re dissipatum. Gaudebat iis in locis cuncta nobilitas quod ille famosus regalisque locus prisce honoris cultibus non caruisset in longum. Exsultabat etiam regio, quod ille magnus cœli senator martyr præcipuus Sebastianus (37) cum aliis pluribus inibi decubans, competentibus sibi laudum officiis non jam diutius privaretur.

CAPITULUM XI.

Sed quoniam ordo narrationis ad hoc processit, ut patrem monasterii illum exstitisse ostendit, dignum est ut labores et fatigationes, quas in regimine pertulit, memoremus ut et hæc optima utilitas rectoribus proponatur. Godefridus etenim Florinensis, vir potens et fortis, et tanto superbiore quanto potentior, nec hominem metuens nec Deum, prædium grande, vocabulo Hancienas (38), in pago Sambrico situm, usibus fratrum Beati Medardi multis dudum annis subtraxerat, atque in suæ superbiæ commoda contraxerat. Et quoniam ejus rigida potestas omnibus timori erat, nemo pontificum in faciem convenire illum audebat, et intolerabilem

(37) Translationis S. Sebastiani ad monasterium S. Medardi historiam suo loco dedimus, sæculo IV, parte 1, pag. 383

A cernentes ejus malitiam, nullo modo tractare eum canonicè audebant. Proinde ipsorum fratrum unanimitas exoravit famulum Christi Arnulfum, abbatem videlicet suum, ut causa charitatis, laborem assumeret eundem potentem convenire, et ut res ablatas ecclesiæ redderet coercendo commonere. Assensit fraternis sensibus fervens zelo domus Dei vir beatus, et jussit parari itineri necessaria, inter quæ asinum, qui beatum virum gestare potuisset. Quamvis autem mundi gloriam toto conamine devitaret, utpote is qui in Christi charitate totam mentem fundaverat, quorundam tamen familiarium ejus mens infirma, et minus curans quæ Dei sunt, pompose illum agere et delicate ingredi affectabat, et ad exemplum multorum de Francia abbatum, ambitiose illum equitare et deliciose vivere exoptabat, humilitatem qua vir Dei utebatur pro opprobrio sustinentes. Denique asellum quem sibi ad sedendum delegerat clam debilitaverunt, qualiter remoto asello, spumei equi vectionem usitare inciperet, intimaveruntque servo Dei ut caballum quæri juberet, qui illum gestare debuisset. Audiens hoc Christi servus, et pro constantia fixæ humilitatis abhorrens equestrem vectionem, cum paucis discipulorum adiit stabulum, quo asinus languens jacebat, et imponens manum super fracturam, ita cœpit loqui miti voce, mitiori affectu: *Omnipotens Deus bene scit quo animo iter imminens aggredi volo; quoniam non jactantiæ typo, sed divini officii voto, ac fraternæ utilitatis studio hanc projectionem subire appeto. Et quoniam, postquam sæculi militiam deposui, terga equi nunquam sedere proposui, non aliqua vanitate, sed Domini nostri Jesu Christi imitatione, modo si placet ei ut abeam, placeat ut sanetur tibia vel pes hujus aselli, qualiter humili vehiculo gestatus, servitium ejus et Ecclesiæ opus exerceam lætus.* Hæc dicens signum sanctæ crucis de contra edidit, et recessit. Sed asinus illico reparatus, semet concutiens surrexit, et tota sospitatus alacritate, famuli Dei vectionem et suscepit et perfecit. At ubi ventum est in faciem supra dicti inflatissimi divitis Godefridi, mirum dictu quanta benignitate illum exceperit, quam prona humilitate eidem obtemperaverit. Nam mox ut eum allocutus est, illico detumuit fastus ejus, illico concidit illa ferox cervicositas, et e vestigio restituta est ecclesiæ prisca hæreditas; et qui hactenus fuerat ecclesiarum vastator, amodo factus est devotus conservator.

CAPITULUM XII.

Et postquam cum eodem Godefrido aliquos dies exegit, tunc prædia recepta cum fratribus invisere deliberavit. Ubi cum esset, et colonos sua præsentia multum lætificasset, venit ad eum quædam mulier nobilis, nomine Hesplendis, rebus et moribus inter suos honorabilis, quæ viro Dei querelam pro servo disposuit, veluti ille evangelicus centurio fecerat,

(38) Exstat etiam nunc in hoc loco, qui vulgo dicitur *Hensiennes*, præpositura in honorem S. Georgii, monasterio S. Medardi subjecta.

dicens : *Domesticus mihi fidelis procurator et servus, A* *menstruis casibus male torquetur, pro quo flagito oratio vestra mittatur, qualiter miserante Deo sanari mereatur.* Tunc ille buccellam panis de quo ipse percipiebat benedixit, et honestæ mulieri jussit dari, dicens : *Mox ut domum redieris, aliquid hujus panis ante omnem alium cibum manducare coge; et Deo jubente passio qua torquetur conquiescet.* Fecit illa ut docta erat; sed malignus invasor non permisit ut de illo pane quidquam contingeret. Panem enim illum ac si incendum tangere extimuit, donec diuturna fame compulsus, de illo comedit, et statim perfectæ sanitatis libertatem accepit.

CAPITULUM XIII.

In præfato prædio commanebat homo, qui præ nimia morbi acerbitate usum manducandi panem ex toto perdidit, et miseram vitam squalenti edulio ducens, quotidie in pœnis tabescebat. Hujus talia ad prædictam feminam fuerunt precata. *Precor, ait, mea domina, ut, cum ad hominem Dei accesseris, intimare illi studeas quod certa mihi visione crebrius allatum est, quoniam, si de pane victus ejus percipere meruero, statim usum panis manducandi recuperabo; et obsecra ipsius dulcedinem, ut hanc mihi impendat pietatem, mittatque optatam sui panis benedictionem.* Ut ergo talia reverendus heros ex feminæ relatu audivit; mox affluentem miseratione compatiens, divinæ bonitati preces lacrymosas libavit, et in hora suæ refectionis, panis sibi peculiariter appositi particulam profusius benedixit, ac prædictæ feminæ ægroto deportandum per monachum delegavit. Mox itaque ut de ipso pane infirmus in ora tulit, non solum facultas comedendi rediit, sed quædam aviditas vorandi exemplo successit, adeo ut diatim repararetur robur corporis, quod attritum videbatur esurie longi temporis.

CAPITULUM XIV.

Exinde placuit aliud invisere monasterii prædium, vocabulo Junciredium (39), super Mosam amnem situm. Ubi dum paucis diebus commaneret, quædam ipsius accola mulier jam decennio cæca accessit ad monachos itineris ejus socios, et dixit : *Ante complures dies meam mihi ærumnam defenti apparuit quædam per somnium visio, certissime repromittens quod, si aquam manuum suarum ablutione perfunctam ad fovendum oculos meos hic homo Dei mihi commodare dignetur, statim illius meritis diu amissum Dominus restituet lumen oculorum.* Idcirco deprecor ut vos, dum ille manus laverit, aquam mihi reservetis, qua valeam exui tenebris diuturnæ cæcitatæ. Ergo post hæc prima vice qua servus Dei manus abluit, contulerunt aquam orbatæ. Qua continuo unum fuit et oculis admovisse et lumen recepisse. Vir autem Dei hoc ipsum comperiens, haud æquanimiter tulit, sed mox iter accelerans sub festinatione

(39) Legendum forte *Dunciredium*. Hic quippe designatur, ut quidem videtur, oppidum *Doncheri* dictum, in diocesi Remensi situm, haud procul ab

abaccessit, videlicet præcavens ne pro tanto signo laudis plausus illi resultaret popularis.

CAPITULUM XV.

In monasterio Sancti Medardi erat crypta in parte orientali, cujus anniversaria dedicationis dies solemniter annuatim agebatur, ad cujus diei partem, prisca loci, ut dicebant, urbanitas esum piscis rhombi requirebat. Hunc autem usum novus abbas ignorabat, donec ipsa festivitas præ manibus extans, quemdam quasi articulum abbati ex hoc non cogitanti et aliis curis occupato incussit. Hora etenim diei prima decantata, convenerunt fratres in capitulum, interrogant suum cœnionum, si rhombus diei debitus in promptu haberetur. Negante illo, et eorum verba potius admirante, cœperunt stomachari, et contentiose affirmare missarum celebritatem a se non peragi, nisi rhombus ipsorum coquinæ inferretur. His auditis, quidam seniorum adeunt abbatem nihil tale suspicantem, pandunt sententiam fratrum. Audiens vir per omnia sagax fratrum sensum tam puerilem, et parumper tacendo deliberans, ad Christum vocem cordis emisit, et tandem respondit : *Si istum morem pridem præcissemus, illum piscem quærere de vacanti potuissemus.* At nunc quoniam de repente id novimus, valet omnipotentia Dei hoc ipsum conferre, ut fratribus scandalum tollamus, et sancta celebritas alacriter complectatur. *Jam citius vadat minister cum pretio ad pontem Axonæ, et rhombum inveniens, velociter comparet, ac coquinæ fratrum præparandum præsentet.* Et conversus senioribus dixit : *Ite, charissimi, nuntiate fratribus quia rhombus non deerit; faciant gaudentes solemnia Domini. Sed et hoc intimate illis, quoniam sive vivam sive moriar, determinatum noverint, ut ab hodie per annos viginti non habeant in die ista ferula rhombi.* His dictis rhombus juxta verbum ejus ex insperato repertus emitur, et mensis fratrum parandus palpitans inducitur, solemnia etiam dedicationis solito alacrius celebrantur. Fratres quoque, qui huic rei interfuerunt, sub invocatione divini nominis testificati sunt quod ex tunc per annos viginti ille talis piscis in eadem solemnitate non potuit inveniri. Mirandum valde, quod tam præsens illi aderat spiritus veritatis, et quidquid ore protulisset, totum semper veritatis constantia fundaretur!

CAPITULUM XVI

Sane quoniam apud mortales permanet et ratum nihil esse omni parte beatum, erat illo in tempore in eodem cœnobia quidam, nomine Odo, honestatus usurpator et virtutis simulator, qui famulo Dei Arnulfo abbati nimium invidebat, et se ad regimen loci digniorem ac utiliorem autumabat, qui etiam incessanter revolvebat quoniam argumento servum Christi potuisset remove a suscepto regimenis

urbe Sedano, ubi habetur etiam nunc insignis præpositura monasterii Sancti Medardi.

officio. Is cum esset in exterioribus agens, per inter-nuntios quod frequenti munere caccabat, studuit intimare regi Francorum Philippo ut, cum in pro-cinctu contra hostem aliquorsum proficisceretur, abbatem Sancti Medardi venire secum juberet. An-nuit rex consiliis Odonis, et cum exercitum promo- visset, missis legatis monuit domnum Arnulfum, ut cum armata militia in expeditionem secum abiret. Arnulfus ad hæc stupuit, et regiis missis devote respondit: *Certum est me peccatorem militiæ quon- dam actibus sorduisse; notum est ubi Domini timorem relicta militia consortium monachorum expetisse. Legimus dicentem Dominum quod « qui persevera- verit in finem salvus erit (Matth. xxiv). » Et ego in- felix, qui causa Dei militiam abjeci, rursus stipabor militibus? rursus arma exercebo? Grande nefas!* **B** Recte ait psalmus de me et mei similibus: « Dejeci eos dum alleverantur (Psal. lxxii). » Nam qui puta- bam me assumptum ad curam abbatix, ecce compellor offendere in foream apostasiæ. Maluisssem certe nomen istud abbatix, et locum non suscepisse, quam sub hujus dignitatis obtentu sæculo tam pessime deservire. Hoc comperto rex Philippus misit denuo legatos, qui dicerent fuisse morem antiquum ut mi- lites abbatix, abbate prævio, regali expeditioni in- servirent. Aut faceret juxta morem antiquum, aut daret locum ut fieret regis imperium. Tunc Arnul- fus, tali occasione accepta, prompto anime obedivit regis imperio, et secessit libens in reclusionis an- gulo; nihil reputavit culmen tanti honoris, dum modo liceret tenere vocem Salvatoris, cupiens longe melius longeque ferventius seipsum exercere in servitio divinæ majestatis. At monachi omnes ni- mium consternati tali facto, conveniunt pariter, et quasi obsident Arnulfum planctu nimio, et sic illum flagellant dolenti obsequio: *O amande Pater! quid voluisti facere? gregem commissum tam inconsulte deserere? oves Christi tibi creditas lupis exponere; et domum sanctam, quam sic honorifice tractabas, vastatoribus iterum tradere? Si molestum tibi erat exer- citum regis subire, sedisses tranquillus in loco tuo; nos cum nostris militibus paruissemus regis imperio. Ecce Pontius, noster olim vastator, oneratus crume- nis nostri loci fiet iterum comparator, et accepta po- tentate instabit acrior dilapidator. Miserere, quæsu- mus, filiis tuis, miserere supplicibus tuis, et non abjicias nos, subesse gaudentes edictis tuis. Monemus te per martyrium Sebastiani (40), per confessionem Medardi, per papatum Gregorii, per sanctorum co- piam, quorum huic loco nosti inesse reliquias atque memoriam.*

CAPITULUM XVII.

Auditis his sermonibus Arnulfus dissecabatur sensibus suis, et uberrime flens respondit illis: **O**

(40) Horum SS. corpora in monast. S. Medardi dispersunt, cætera ab hæreticis Calvinianis dissipata sunt.

(41) Ejus Vitam habes infra ad annum 1095, ubi in observationibus præviis quid de hac Gerdaldi electione sentiendum.

*A dulcissimi fratres, noñte, quæso, adeo mihi nostri conventus vel loci desolationem imputare, sed caute cognoscite quia inter vos habitat et ex vobis exiit, qui totum istud malum conatur patrare. At nunc quoniam, Deo gratias, abbatia spoliatus sum (quod vale doptabat anima mea, etenim plus erat mihi oneri quam honori), hortor unanimitatem vestram, quatenus nunquam ad hoc intendatis, ut denuo pertrahar præ- esse vobis. Si consiliis meis vultis acquiescere, paratus sum bonum vobis et utile consilium ferre. Convo- cate vobis episcopum et omnes prælatos ecclesiarum urbis, festinanter eligit patrem Deo acceptum, et rebus vestris necessarium. Monachi responderunt: Hoc libentissime faceremus, sed oppressione avari regis nostra statim electio cassabitur. Unde melius fore probavimus ut nostra electio in manu vestra consistat; et quemcumque a vobis electum viderimus, nos illi fideliter obediemus. Quemcumque enim vos elegeritis, credimus quoniam non resistet illi vesania regis. Tunc convocatis omnibus Ecclesiarum prælatiis, et communicato concilio, electus est in abbatem vir magnæ scientiæ et religionis præcipuæ, nomine Ger- raldus (41). Quo non diu substituto, repente advolat supradictus ille Pontius, totius pietatis adversarius, ducens secum reginam Francorum, nomine Bertam (42), quæ vi regia Geraldum expel- leret, et eundem Pontium in prælationem sancti loci contra fas subinferret. Quo comperto, famulus Christi Arnulfus de cella egreditur, et reginam adiens, furibundam blando assatu humiliter rogavit, ut, quamvis regina haberetur, memor tamen femineæ conditionis, memor etiam divinatorum judiciorum, ecclesiasticis legibus obviare formidaret, et ab in- juria tanti viri seipsam verecunde temperaret. Quæ monita cum illa tumore regii fastus audire abnuc- ret, ait ad illam prophetizans servus Dei: *O regina, si placet, crede fratri Arnulfo, imo crede Spiritui sancto, quoniam si domnum abbatem Geraldum a loco isto violenter expuleris, vindice Deo, et tu ante diem mortis tuæ a totius regni dominio extrude- ris (43), et in ærumna atque despectu exors regni morieris.* Hæc siquidem viri Dei prophetia luce cla- rius manifesta facta est, dum omnibus patet, quod eadem regina post aliquot annos regis offensam ir- remediabiliter incurrerit, ob quam a totius regni consortio rejecta, in pagum Pontivum cum dede- core transposita sit, ibique diuturna calamitate detenta, more plebeio defuncta sit et sepulta. Ger- aldus autem ab illa repulsus, dedit locum iræ, et secessit in partes Aquitanix; ubi a duce terræ illius gratanter exceptus, in Silva Majori illustre cœno- bium construxit, ubi Deo digne deservivit, et beato fine in Domino quievit: cujus et vita et mors si- gnis virtutum et gloria miraculorum refulsit.*

(42) Alii codd. *Bertradam*, sed nostra lectio me- lior est, uti ex nota subsequenti apparet.

(43) Hujus prophetiæ veritatem eventus proba- vit; nam Philippus, subintroducitur Bertrada Ful- conis Andegavorum comitis uxore, Bertam ex- pulsit.

CAPITULUM XVIII.

Arnulfus denique amica reclusionē semotus, tanquam si tunc primo inciperet, quotidianis sese jejuniis instanter macerabat, vigiliis affligebat, orationi vacans assidue, et toto conamine insistens contemplationi divinæ. Taliter agens, et tantis virtutum studiis quotidie excrescens, magnam a Domino consecutus est gratiam, et in terra Francorum gloriosam adeptus est famam, in tantum ut tota regni nobilitas ejus uti benedictionibus congauderet, et totius dignitatis homines ejus colloquium ardentem requirerent, tam de pace Ecclesiæ, quam et de salute animarum consilium flagitantes, felicem se multum credebatur quicumque ab ore illius vel sermonem audire poterat. Ita quidquid dicebat, omni audientem videbatur salubre et gratum, ac spiritali sale conditum, ut liquido pateret illum sancti Spiritus præsentia præcordialiter afflatum. Fama vero sanctitatis ejus per omnes provincias emanabat, et ad ejus colloquium personas diversæ ætatis ac dignitatis undique advocabat. Sed remur opportunum, ut quæ signa vel prophetiæ dona eidem Dominus contulerit, enarrare inchoemus.

CAPITULUM XIX.

His diebus venit ad illum maritus sororis ejus, nomine Trudbertus, quem post colloquium de salute animæ collatum requisivit, dicens : *Noster olim commilito et sodalis Israel, putasne vivit, vel qualiter illum agere credis?* At ille respondit : *Sospes est et valens, et in omnibus prospere agit.* Cui vir Dei prophético spiritu plenus ait : *Nequaquam ita est ut dicis ; nam Israel quem sospitem et valentem nuntias, corpore et spiritu mortuus est. Hesternam nempe die multam prædam diripuit, cum qua domum repetens, in scamno juxta focum in gremio concubinæ se reclinavit ; ubi circa vesperum mortem improvisam subiens, et istam et æternam vitam funditus amisit. O pavendas exsequias ! o horrendos exactores ! quibus infelix ejus anima, tot viduarum et pupillarum imprecationibus comitata, totque doloribus cruciata, ad æternum ignem est pertractata.* Hæc audiens vir præfatus nimium exterritus est, et postquam domum rediit, omnia de Israel sic gesta invenit, ut vir Domini Arnulfus annuntiavit.

CAPITULUM XX.

Alio tempore accessit ad eum visendum quædam ejus soror, nomine Adsela. Quæ cum ante fenestram cellulæ ejus cum quibusdam resideret, et de vita animæ quomodo inter tot mundi procellas servari posset disquireret, jam hora meridiana venit minister deferens piscem frixura assatum ; erat enim dies celeberrimus, et intulit coram eo in fenestram. Nam ut spiritum vanitatis motumque jactantiæ a se prorsus repelleret, solebat claustrales cibos, Dominicis diebus et festivitibus præcipuis, parumper degustare, ob hoc ne fratrum mensas videretur contemnere. Habebat in hoc præceptores atque consolatores viros summa discretione præditos, Roma-

A num papam Gregorium septimum, Hugonem venerabilem Cluniaci abbatem, divinæ institutionis ducem, atque peritum doctorem, Geraldum Silvæ-Majoris sanctissimum abbatem, quorum litteris sibi frequentius missis erudiebatur non plus sapere quam oporteret, nec, sub specie virtutum, mensuram a Patribus probatam transcendere. Pisce ergo illo coram eo illato, sic ait soror sua : *Jam modo, sancte frater, hinc mihi secedendum est, quia tempus est, et cibus apponitur, ut aliquid debeas manducare.* Cui homo Dei : *Non, inquit, chara soror, propter hunc cibum te hinc permitto abire, quoniam piscis iste sic allatus mihi non erit sumendus ; est enim veneni peste infectus, quem nobis infestus apparavit inimicus, ut ex eo mihi fieret interitus. Sed gratias Deo, gratias Spiritui sancto, qui suo instinctu aperuit cordi nostro, ne venenum percipiendo, gaudium faceremus inimico (44).* Tunc, emissa voce, inclamavit corvum adesse, quem de more consueverat collectis micis in fenestra pascere. Adest repente corvus, cui inquit imperando Dei servus : *In Jesu Christi Domini nostri nomine, hunc piscem rostro tuo assume, et in tali loco projice, ubi ab homine nunquam possit inveniri.* Quem aliquantisper dubitans tandem rostro assumpsit, levavit et recessit. Illo projecto rediit, et de manu nutritoris consuetum sumptum accepit. Tunc interminatus est sorori et cæteris præseantibus, ne quando ipse viveret, hoc alicui aperirent.

CAPITULUM XXI.

Hæc ipsa filium habens adolescentem cuidam potenti commendatum, ut ab illo arma sortiretur, interrogata est ab eodem servo Dei : *Ubi est filius tuus, vel qualiter agit ?* At illa : *Ad quemdam, inquit, potentem nostrum consanguineum, saltem et incolumem transmissi, ut cum eo degat, donec miles efficiatur.* Tunc ait homo Dei : *Vanum præsagium, imo scelestum sortilegium, initio nuper actæ Quædragesimæ de illo exercuisti, ut quasi mori non posset, cujus calceamentum in altum projectum ultra trabem supervolasset. Peccatum tibi mansit, et filii vita recessit. Nam illo in loco ægrotans, tali die talique diei hora mortuus est ac sepultus. Inde multum hortor dilectionem tuam, ut penitentiam agens secundum scita catholicæ Ecclesiæ satisfacias, ne tibi ultima dies subrepat tanto dilecto compeditæ.* Qui enim talia agunt, Spiritui sancto omnino resistunt, et sacram Christianitatem lædere comprobantur. Tunc illa, ultra quam credi possit, admirans et valde pavens, discessit, et antequam domum rediret, nuntius illam de filii morte prævenit, eo in loco, tali die, talique hora mortuum nuntians et sepultum, veluti vir domini Arnulfus Spiritu revelante prædixerat. Habebat ante fores suæ cellæ spatium quoddam in modum hortuli, in quo areolas manu propria operans, otium atque inertiam fugiebat ; habebat et quasdam arbusculas, quæ dum poma protulissent, quoties ægroti jussu ejus ex eisdem degustassent, mox a suis languoribus erige-

(←) Simile miraculum de B. P. Benedicto narrat Gregorius Magnus lib. II Dialog., cap. 8.

bantur. Ad infirmos etiam longius positos multoties panem vel vinum sua benedictione conditum rogatus transmisit; qui cum inde gustarent, statim melius habebant.

CAPITULUM XXII.

Solemne martyrium gloriosi levitæ Laurentii annua celebritate festive, ut dignum est, agebatur, et populi multitudo campos et plateas in circuitu monasterii Beati Medardi undique repleverat, cum ecce quædam mulier filium habens tredecim annorum ab ortu mutum, irrupit ad fenestram cellæ servi Dei et cum gravi mœrore cœpit implorare, ut sui filii vir sanctus misereretur, dicendo: *Serve Dei, ne abjicias preces meas, ne asperneris attendere calamitates meas. Ecce Dominus omnipotens abstulit unicum maritum meum, dimisit unicum filium mihi, cujus ope sustentarer: et ecce mutus et surdus est, non valens audire verbum vel dare cuiquam responsum.* Ad hæc servus Christi compunctus compassione, et miseratione affectus piissimi infusus lacrymis, ex dulcedine charitatis orationem intentius ad Dominum emisit, mutum ipsum nutibus signorum advocavit. Quem acceptum ante fenestram, signo sanctæ crucis cum divini nominis invocatione signavit, labris ejus signum almæ crucis impressit, digitis linguam ejus contractavit, et sic eum interrogavit: *Quale nomen habes?* Et ille statim in verba resolutus, plane et aperte ait: *Joannes.* Quo dicto, deinceps inoffense verba formans, pleno locutionis munere perfunctus est.

CAPITULUM XXIII.

Adolescens quidam immanissima dæmonum pervasione comprehensus, vinculisque ac catenis colligatus, non poterat domari, sed omnes quos tangere potuisset morsibus lacerabat. Postremo a multis utcunque superatus et coarctatus, cum magna vi pertractus est ad ecclesiam Sancti Medardi, et viro Dei indicatum est de eo. Qui condolens pessime captivo, jussit eum ad se conduci. Cumque in cominus pertractus venisset, mox ut servus Dei illum videre potuit, signum crucis edidit, et trahentibus illum ait: *Dissolvite illum.* Aiunt illi: *Domine, hunc dissolvere nequaquam audemus, ne forte in nos consurgat et perimat.* Et vir Dei: *Jam dixi, inquit, vos, dissolvite illum, nil metuentes.* Tunc nimis ægre manus applicantes, cœperunt eum dissolvere. Et ille dissolutus, mox corruit pronus in terram, et adoravit. Jam enim postquam servum Christi viderat, et ab eo fuerat consignatus, tota vis inimica in eo consopita quieverat. Vir autem Domini jussit eum a terra surgere, et ad cellæ fenestram proximare. Quo prope astante, cœpit servus Christi requirere, dicens: *Dic mihi, fili, inimica hæc infestatio quæ te tenuit, quando vel qualiter tibi advenit?* At ille eventum rei enarravit dicens: *Mi charissime pater, quidam fuit mihi amicus a carne propinquus, forma pulcherrimus, et corporis robore acer; cujus animum cujusdam viculi homunciones dure offenderant, in tantum ut, adunatis idem meus propinquus sodalium et*

*A amicorum catervis, eundem viculum assilire tentaret, ut, effracto viculo, et trucidatis incolis, injuriam suæ offensæ crudeliter vindicaret. Sed quoniam idem viculus silva undique cingebatur, et vallo consurgente ambiebatur, illi quoque homines qui inibi reperti sunt viriliter restiterunt, supradictus meus propinquus nil votorum obtinuit, quin imo vulneratus lancea, et visceribus patefactis, ibidem illico mortuus est. Quem mortuum ego miser apprehendi, et utriusque scapulæ meæ talos ejus imposui, sicque trahens illum per medium saltus educebam a loco intersectionis. Nox erat tunc tetra, et ecce circumsteterunt me ante et retro sinistrorum spirituum innumeræ turbæ, ululantes et sibilantes, et interdum cachinnantes. Tunc timor et tremor horrendus me invasit, et vis adversaria medullitus me concussit, et quid facerem nescius, tandem mortuum quem trahebam nescio quem in locum projecit. Mox itaque, sensu perditō et mente mutata, talis effectus sum ut vestra ætitudine vidit. Tunc famulus Domini dixit ei: *Ecce, Deo gratias, sapienter confessus es. Restat ut pœnitentia Deum places, quod tam grandi piaculo interesse voluisti.* Ille ait: *Pro hoc malo et pro cunctis quibus Deum offendi, volo, sancte Pater, dignam Deo pœnitentiam offerre, et abhinc, quantum poterō, ab omni malo cessare.* Sic Christi famulus, inuncto pœnitentiæ modulo, sanum et incolumem rectaque mente vigentem in propria remisit, emundatum non solum dæmoniaca legione, sed humani sanguinis hauriendi ingenita crudelitate. Nam si tali modo præpeditus non fuisset, omnes illos viculi accolæ in ultionem amici perempti peremisisset.*

CAPITULUM XXIV.

Per idem tempus opinio sæva urbem Suessionicam et illius suburbana, villasque adjacentes per quosdam rumigerulos fœdaverat, de hostili barbarorum adventu, dicentibus quibusdam quod gens Danorum de terra sua emergens, totam Franciam in brevi occupatura et deletura esset, et nec senibus vel infantibus ecclesiisque ullo modo parcitura. Compellebat hoc ad credendum, quoniam similia multoties Danos patrasse referebant historiæ diversarum chronicarum. Qui rumor infaustus in tantum convaluit, ut Tedbaldus episcopus Suessionensis virum Dei Arnulfum, tanquam videlicet divinitatis symmistam, super hoc magnopere consulens exposceret, et Dei misericordiam, an ita de proximo futurum esset, ab illo indagari anxius imploraret. At famulus Domini, mox ut audivit rumorem, inanem prorsus et vacuum sensit; tamen ne temerariæ levitatis notaretur, inducias petit in crastinum, quatenus per alta noctis silentia supernam majestatem uberius precaretur hujus rei aliquod sibi manifestum aperiri indicium. Arnulfus psalmis occupans tempora, cinere tectus, cilicio amictus, emittit preces ad Christum, fundit flumen lacrymarum super solum, sollicitat majestatem ut hujus secreti aperiat veritatem. Sequenti diluculo sollicitus redit episcopus ad modernam spiritualis arcam testamenti,

ac caeleste repositis super hesterno deposito oraculum. Quem famulus Christi, divinitus sumpto roborans solamine: *Ne paveas, inquit, Præsul reverende, quoniam quoad tu vel ego mortale geremus corpus, gens Danorum, vel quælibet alia barbaries regnum Franciæ non vastabit.*

Præsul Tedbaldus Suessorum pastor opimus,
 Audivit famam vulgi levitate volantem,
 Quod gens Danorum devastans cuncta locorum,
 Francia quos retinet proceres exstinguere vellet,
 Ut sic Francorum compesceret arma virorum.
 Sæpius auditum vel sæpius hoc repetitum,
 Concussit gentes, fecit pallere potentes.
 Hac de re præsul populari murmure pulsus,
 Consulit Arnulfum, divino pneumate fultum,
 Implorans nimium, quod poscat pandere Christum, B
 An sit venturum vel sit regnum ruiturum.
 Arnulfus, symmysta Dei, petit otia noctis:
 Sternitur in terram, lacrymarum flumina stillat,
 Orans hac de re: *Deus omnipotens, miserere,
 Parce tuis, miserere reis, spes unica mundi,
 Constans, invictus, nullius imagine fictus;
 Sub quo curvantur reges, cælique rotantur;
 Per mortem Nati, qui solvit vita barathri,
 Hostibus infandis ne tradas vis pietatis;
 Ne dicant vani quod Francia servit inani,
 Ne ludant miseri, Deus iste nequit misereri.*
*Ecce feri Dani, velut inquit vox popularis,
 Protege nunc gentem dominum te rite legentem:
 In tua consurgunt, qui perdere cuncta requirunt,
 Se tibi donantem vel præcipue famulantem,
 Gentes Francorum plenos turmis monachorum,
 Gentes sanctarum cultrices ecclesiarum.
 Qui te glorificant, qui sanctos semper honorant.
 Sis memor istorum, sis protector famulorum:
 Ne videant hostes, caveat vel plebs tua mortes,
 Per Genitum tecum simul omnitenentem
 Flamme cum sancto per quem tibi gloria constat.
 Talibus intento, caelestis nuntius astat,
 Fulget ut aurora, redimitus veste decora,
 Dicens: *Serve Dei, da finem stetitibus istis,
 Nempe Deus Christus lacrymarum voce tuarum
 Compulsus, statuit votum conferre rogatum.
 Unde scias certo quod gens hostilis ad istud.
 Non veniet regnum, quo tempore duxeris ævum;
 Postque tuum finem per tempora longa manebit
 Francia secure [f. secure], superans hostilia jura.
 Pax tibi, serve Dei, sit tecum gloria Christi.*
 Tunc Domini servus vultum levat a pavimento,
 Et Domino grates pro tali dat documento.
 Præsul mane redit nimis anxius abdita quærens,
 Exquirat tremulus quæ sit sententia cæli.
 Quem servus Domini solatur fame dulci,
 Dicens: *Ne paveas, Pater et præsul venerande,
 Nam donec mundi vitam linquamus uterque,
 Francia regnabit: non barbarus hanc violabit.
 Me Deus hoc docuit, cæli sententia struxit,
 Ipsius invictum sit regnum jam benedictum.**

(43) Hujus Simonis Vitam vide supra ad annum 1082.

Præsul ad hæc gaudens, et læto pectore plaudent,
 Munera libavit, quæ voverat accumulavit.

CAPITULUM XXV.

Fecundabat Christus suam Ecclesiam donis gratiarum, quibus accensi nobiles et inclyti per plures viri relinquebant vanam mundi prosperitatem, et seipsos mortificando acquirere contendebant divinam nobilitatem. Inter quos tanquam sidus aureum gloriosus Ambianensium et Veromandensium comes, pulcherrimus Simon (45), filius Radulfi comitis, divino amore inflammatus abjecit comitatus honorem vel potestatem, reliquit civitates et castella opulentissima, reliquit sponsam decoratissimam, atque Christum sequi exardescens, de tantis opibus nudus evasit, et totam Francorum deserens gentem, in qua inter millia servorum dominabatur, in partes Italix se contulit, ob hoc præcipue, ut copiam inveniret visendi et exorandi sacratissimam gloriosorum apostolorum Petri et Pauli præsentiam. Quorum dum sacras memorias divinitus inspiratus pia devotione frequentius adiret, innotuit tanti viri devotio domino papæ Gregorio septimo. Paucis denique annis diverso [f. Deo] militans in simplicitate et humilitate cordis, et jugi contritione corporis, atque in sanctarum exercitio virtutum viriliter se extendens, propitiante Deo, consummatus est in brevi: et quoniam placita erat Deo anima illius, educta est de carcere mundi, ut fulgeret inter lapides vivos in diademate cæli. Eadem vero hora, qua carne solutus ad beatam requiem transire meruit, vir sanctus Arnulfus in cella sua reclusus, mentis excessu sublevatus est, atque donante Deo, vidit omnia quæ circa honorandum virum Simonem olim comitem modo monachum gerebantur. Cumque post visum ad se fuisset reversus, festinavit evocare fratres, ut indicaret eis tantæ gratiam visionis. Veniunt fratres, quibus annuntiavit, dicens: *Ite, fratres, festinanter, nuntiate abbati ac fratribus quia dominus Simon, olim comes Vermandensis, hodie de hac vita recessit, et jubet abbas velociter celebrari officium pro exitu tanti viri.* Vadunt ad abbatem, nuntiant quod audierant. Ille stupens plus miratur, et consurgens properat ad inclusum, requirit attentans quis sibi mandaverit (46). Tunc ait homo Dei: *Si quid falsum aut incertum vobis olim protulisset, justum esset ut nobis difficilius crederetis. At nunc quoniam adhuc in me falsitatem verborum non reperistis, cur tantæ duritiæ ad credendum estis, ut rebus incertis me quasi dementari putetis? Notate diem, notate horam; et invenietis ita esse vel fuisse ut mihi est manifestatum.* Tunc festinus abbas et fratrum conventus intrant ecclesiam, pulsantur signa, canuntur psalmi, et suo ordine celebratur officium defunctorum. Interea suspensæ erant mentes eorum, reputantes quod delusi deriderentur. Cum ecce ante mensem dierum nuntius advolat, sub ea die et sub eadem hora domnum Simonem dicens obisse, qua viro Dei Arnulfo de illo fuerat præstensum.

(46) In alio codice legitur *quid sibi manducaverit.*

CAPITULUM XXVI.

Non longe ab urbe Suessorum commanebat vir nobilis, militiæ actibus implicitus, nomine Guido (47), habens uxorem pietatis cultricem, nomine Ermengardem. Hi ambo flore divitiarum vernabant, et pietatis operibus abundabant. Is itaque Guido quodam tempore valida ægritudine depressus languerat, et amissa facultate dormiendi vel manducandi, a suis desperabatur, atque velut jam mortuus ab amicis plangebatur. His ferme diebus conjux ejus dolore et angustia partus jam vicini anxiebatur, et, duplici timore attrita, hinc propriam, hinc mariti mortem formidabat. Tantis irretita tormentis, unum sibi credidit remedium, si suos et mariti casus orationibus sancti Arnulfi commendasset. Mittensque nuntium, fidelem domesticum clericum, tam suum quam mariti periculum auribus illius lacrymabiliter allegavit. Servus autem Christi, ut erat ex Dei dono valde præsciis futurorum, oratione præmissa, eidem femine remandavit dicens: *Vade, frater, et dulcissimæ sorori nostræ hæc diligenter cum festinatione reporta: Duæ sibi angustiae graves imminet; quas propitio Deo, bono exitu superabit; tertia vero angustia ingruit, quam ipsa ignorat, quæ ideo erit gravior, quia irrecuperabilior. Nam vir quidem ejus, quamvis modo langueat post modum convalescet, et stabili incolumitate donabitur. Ipsa etiam de periculo parienti sine dubio salvabitur, et sub tempore noctis hujus, priusquam signum nocturni officii audiatur, pariet filium de quo gaudebit. Anxietas vero tertia, de qua modo ipsa non curat, et quæ illam diutius cruciabit, ita se habet: Albricus frater ejus, Cotidiaci dominus, per consilium suæ conjugis Avelinæ ita perditus est, quod die crastina a suis inimicis in lectulo capiatur, et comprehensus abstrahetur; abstractus ligabitur, ligatus duris tormentis agetur, et ad redemptionem suimet arctabitur. Redimens autem moribundam vitam suam thesauros expendet; porro castellum nec videbit nec recipiet. Sed mittat velociter soror nostra, et tam uxoris malitiam quam hostium insidias jam ingruentes denuntiet.* Sic nuntius ab eo recedens celeriter remeavit ad dominam, refert mandata viri sancti, et gaudium pavori mistum mens matronæ concepit. Mittens vero concitum nuntium ad fratrem, expresse intimavit quid uxor pertractasset, vel quid ejus inimici uxore dūce molirentur. Albricus autem credidit sorori, sed conjugi hæc neganti magis fidem accommodans, non præcavit, turrim suam et castellum vel oppidum non munivit, ideoque diluculo adhuc pausans invaditur, capitur, trahitur, ligatur, educitur; et habitatione vel dominio Cotidiaci in perpetuum nudatur.

CAPITULUM XXVII-XXVIII.

Eadem denique nocte uxor Guidonis, soror Albrici, de partu laborans, antequam in ecclesia Beati Me-

A dardi nocturnæ synaxis prævia nola pulsaretur, filium enixa est. Ecce autem sequenti luce, dum puerum tractant diligentius, deprehendunt illum absque oculis esse natum; loca vero oculorum cute et carne obsita erant, sicuti frons vel maxilla. Quid tunc facerent obstetrices, nimio angore consternante plangunt, condolent mussitantes; et omnimodis elaborant ne filii cæcitatem mater moribunda cognoscat. Sic sex dies transierunt, et filii cæcitatem mater nescierat, donec ad id ventum est quod puer baptizandus ad ecclesiam ferri deberet. Tunc sane major trepidatio pervasit pedissequas, et totis nisibus argumentantur, ne illa tandiu celata cæcitas in notitiam vulgi publicetur. Adeunt adhuc de recenti partu ægrotam genitricem, persuadent ut filium prius mittat ad Arnulfum sanctum Dei quam feratur ad baptismum. Favet mater verbis ancillarum, dirigensque legatum ad hominem Dei, orat ut parvulum suis manibus tangere et benedicere dignaretur. Ad quod vir sanctus respondit: *Vere necesse est ut infantulum videamus, proinde velociter presentetur. Sicut mater ab angustia et dolore pariendi, magno Dei munere salvata est, ita misericors Dominus filium imperfectum ad integrum salvare dignabitur.* Quibus verbis demonstratur quia infantis infirmitas jam servo Dei innotuerat.

Itaque allatum infantem servus Christi fenestram intro tulit, in lectulum cinericium reclinavit, et ipse prostratus in pavimento orationi incubuit. Oratione peracta, infantulum in gremium collegit, saliva oris sui loca oculorum perunxit; et statim divino munere oculi patuerunt, novosque ocellos lux nova penetravit. Relato puero ad matrem, facta est ingens exsultatio, et tunc primum agnovit mater se cæcum peperisse, quando per famulum Christi novos oculos didicic filium accepisse (48).

CAPITULUM XXIX.

Opportunum cernitur et illud expedire, quo cognoscatur quam subtilem præscientiæ prærogativam vir Domini sanctus Arnulfus invenitur habuisse. Præfati nobiles genuerant dudum filiam vultu decoram, quæ per id temporis jam nubiles annos ducent, a parentibus fuerat cuidam militi rebus ac natalibus non impari desponsata. At illa, ut se habet puellaris mobilitas, quemdam alium rebus ac genere inferiorem plus diligens, refutabat delectum sibi a progenitoribus sponsum, multis juramentis affirmans se interficiendam a se, nisi cupitis amplexibus potiretur. Hujus causæ infortunio affecti genitores puellæ virum Dei Arnulfum consulunt, si forte ejus menti dignaretur Dominus intimare quid in tali conflictu potius agendum susciperent. Tunc vir Domini, auditis brevi relato genitorum querelis, opportunum et salubre eisdem responsum. *Canonica est, inquit, auctoritas, ne puella cui non vult unquam*

quibus hic etiam agitur.

(48) Illic puer, nomine Petrus, postea factus est Ecclesiæ Suessionensis archidiaconus, de quo Lisiardus in libri III præfatione infra loquitur.

(47) Hunc Guidonem putat Dormasius historiæ Suessionicæ lib. v, cap. 15, fuisse dominum Castillonis oppidi supra Matronam, cujus uxor Ermengardis erat Alberici comitis Codiciacensis soror, de

jungatur. Idcirco mandatum vobis injungo, ut puellam amato a se viro condonetis, ne ad quodlibet inconveniens puellam cogatis. Est autem Deo notum, et nobis ob meritum vestræ pietatis ostensum, ut post modicum temporis videatis filiam vestram illum sponsum anhelanter appetere, a cujus conjugio tam gratanter accipit modo removers: deserte illi modo suam voluntatem, et sic proveniet ut redeat ad vestram honestatem. Tunc illi verbis ejus nimium creduli, nuptias optatas filix detulerunt, et dilecti viri conjugio illam perfrui permiserunt. Et vir ille puellæ conjugatus, quoniam miles famosus laborabat videri, dum nuntium fertur in arma, ut sibi nomen acquireret, repente ab armatis perimitur, atque de nova conjugee novam valde viduam citius operatur. Sic juxta viri Dei verbum, puella rediit ad illius sponsi amorem, quem parentes prinitus elegerant, illique copulata, damnum prioris æquanimiter toleravit. Hoc et si ab ordine narrationis nostræ videtur alienum, propterea debet audiri quia in sancto Arnulfo speciale quoddam prophetiæ virtutis declarat præsigium.

CAPITULUM XXX.

Rex Francorum Philippus, jamdiu per annos aliquot nuptiali copulæ sociatus, cum videret suam reginam permanere sterilem, famulum Domini sanctum Arnulfum frequentius exoravit, tam per se quam per alios clarissimos viros, ut Domini clementiam imploraret, quatenus ad regni tutelam et ad sanctæ Ecclesiæ defensionem filium sibi successurum condonare dignaretur. Abhorruit primum hoc facere fidelis servus Domini, cavens inde hominum favorem et formidans mentis laxare rigorem. Tandem ubi a Tedbaldo venerabili episcopo Suessionico, et ab aliis multis religiosis viris hoc coram Deo bonum et acceptum fore didicit, secundum quod beatus Apostolus pro regibus et omnibus qui in sublimitate sunt constituti obsecrandum docet, et hoc primo omnium fieri, tam honorum hominum suggestione quam apostolica monitione pertractus, oraturum se promisit. Hanc vero ejus sponsonem cognoscens regina, gavisa est plurimum, et tanquam jam securâ dirigit legatos idoneos ad famulum Dei, multa prece deprecans, ut sibi prænuntiare dignaretur quando esset jam futurum. At ille sentiens in corde reginæ fidei constantiam, remandavit illi, ut pauperum curam diligenter haberet, intimans quod eorum vox divinis auribus vim inferret, ut optatam prolem sibi Dominus commodaret. Regina paruit, et quotidiana convivia pauperibus instauravit, fixa quod oratio servi Dei non posset cassari.

CAPITULUM XXXI.

Vir Domini sanctus Arnulfus, cum adhuc temporali militia esset implicitus, fuerat ei quidam miles consodalis præ cæteris charus, nomine Gericus, qui recedente Arnulfo de vita sæculi, rapinis et deprædationibus attentius insudabat, nec Deum timens, nec hominem pavens, viduas et orphanos assidue opprimebat. Hanc ejus vituperabilem vitam relatione adventantium comperiens servus Dei, sæpius

A exorabat Christi Domini bonitatem et omnipotentiam, quatenus illi Gerico immitteret occasionem et compunctionem penitentix, qua pessimos mores deserere, et timorem æterni judicii inciperet cogitare. Per fideles etiam viros vel mulieres a se repatriantes monita salutis illi mandabat, quæ ille aure corporis audiens, fide et opere non servabat. Interea Gericus, mundi prosperitate perfunctus, duxit uxorem, nomine Judith, æqua nobilitate valentem, generat plures liberos, et annis plurimis cum tota domo jucunda felicitate fulcitur. Postea cœperunt liberi defungi, et infra paucos annos vel unus filiorum superstes non fuit; ipse etiam gravem ægritudinem incurrit, et quadraginta duobus mensibus in lectulo decubuit, quod est annis tribus et dimidio, de vita desperans et mortis articulum præ oculis spectans. Jam nepotes ejus de fratribus vel sororibus nati, terras ejus et quasque possessiones sibi vindicare affectabant, jam uxorem ejus Judith absque dote facere, et ab omni mariti hæreditate alienare conabantur. At illa quid faceret, nullas tutor, nullum solatium se illi offerebat. Tunc conversa ad Deum exoravit flebiliter ut divinum adesse dignaretur auxilium, ubi cessabat humanum, et recordata servi Dei Arnulfi convenit maritum moribundum questibus multis: *Mi charissime, inquit, conjux, ecce tui nati mortui sunt, ecce tui nepotes mortem tuam præoptantes, omnia bona tua in suum jus vindicare satagunt; ecce paraverunt sibi sermonem malignum, ut te sepulto me turpiter ejiciant, nec conjugem tuam me fuisse cognoscant. Et quare tua integra fides non acquiescit consiliis tuæ conjugis, vitam tuam et salutem super omnia diligentis. Loquere in corde tuo, et fac votum Jesu Christo Domino nostro, quod servum ejus Arnulfum, tuum quondam sodalem et amicum, lectica vectus visites, et ejus consilio temet et omnia tua subicias; et Pater misericordiarum dolores tuos et morores meos respiciet.* At ille parumper recogitans, quasi pondus dictorum apud se examinans, respondit dicens: *Sapienter tractasti, optimum consilium invenisti, quod libenter suspicio, et ut citius fiat et volo et voveo.* Igitur lecticam equis gestantibus devehit Suessionem, et viro Dei in suo exercitio desudanti perlatus est. Qui congaudeas advenisse virum, olim sibi fidei amicitia junctum, rogavit, imo jussit illum adduci ad se. Sequenti die deductus ante fenestram, audivit ab eodem viro Dei amicabilem increpationem: *Frater, ait, Gerice, tu miles optimus tuis, pessimus tibi, quandiu provocasti Dominum Deum intendens operibus rapinarum? Crede mihi, prope fuit interitus tibi, in fauces draconis paulo minus incidisti. Sed Christo Domino gratias ago, ille lacrymas meas, ut video, non desperavit, qui te immissa ægritudine præpedivit, ne usquequaque rapinis incrassatus, fieres esca inimici dentibus. Scias igitur indubitanter quia infirmitas quæ te tenuit, diuturnis precibus meis a Domino postulata fuit, ut vel invitus cessares ab oppressione viduarum et voracitate rapinarum. Adverte quantum tibi Deus immensæ mi-*

sericordiæ suæ impendit beneficium, ut cognoscas te nequiter egisse; qui tantis malitiis inflammatus, morsus leonis potuisti evadere. Sed, inquires, cujus leonis? Audi beatum Petrum divina voce dicentem: « Adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem devoret (I Petr. v). » Hujus leonis ritus sola Dei pietate evasisti; jam nunc da operam, ut ab ejus voluntate penitus exuaris. At Gericus ait: Sanctissime et amantissime Pater, eo voto eaque deliberatione ad tuum consilium properavi, ut secundum tenorem Dominicæ voluntatis, juxta mandatum vestræ sanctitatis vita mea deinceps componatur, et nihil amplius faciam, nisi quod consilii vestri sententia dicaverit. Pro mea tantum recuperatione Deo nostro preces offerre, et ego sædere perpetuo assero et confirmo, quod ulterius non faciam quidquid divinis legibus contrarium novero.

CAPITULUM XXXII.

Cum autem hæc verba finirentur, uxor ejusdem Gerici, nomine Judith, in vocem prorupit lacrymabiliter, dicens: Sancte serve Dei, attende, quæso, et casus meus, et ser opem miseræ ac destitutæ. Homo Dei respondit ei: Dum audio vocem tuam, mox agnosco qualitatem et necessitatem tuam; et spondeo tibi in nomine Dei quod adventus tuus vel mariti tui non erit infructuosus vobis. Unde scias certo quia dabitur tibi gaudium pro mœrore, eo quod viro tuo fideliter ministrasti in sua infirmitate. Maritus enim hic tuus quia iniquitatem rejicit, perfecte sanabitur, de quo filium suscipies nominandum Lambertum, qui, jubente Deo, hoc eodem die, peracto anno, nascetur. Ille patri succedet, ille tuam senectutem enutriet; nec

morieris, donec Lamberti tui prole legitima læteris. Unde volo et exhortor te, dulcissime frater Gerice, ut a modo per viam justitiæ ambules, Ecclesiam Dei et sacrum clerum honorifices, pauperibus nihil auferas, imo ablata restituas, eleemosynam jugiter et abunde facias; sic enim monet sanctus Apostolus divitibus imperare. Decimas tuas nunquam retineas, nec alicui eas nisi cui episcopus jusserit tribuas. Agros tuos excole, de fructu nutrimentorum tuorum et de justo quæstu vivere stude, cum tuis colonis misericorditer age; quod solvere nequeunt vel partim remitte. Principi tuo et comparibus tuis fidem et veritatem ex corde exhibe, de collatis tibi beneficiis Deo omnipotenti gratias age, et divina officia celebrantibus interesse frequentius stude. Ita tibi facienti aderit gratia Dei, et dabit pacem rebus tuis, atque bono fine jungeris; tu vero qui huc infirmus deportatus es, equitando sanus hinc recedes. O quanta clementia supernæ bonitatis, quæ beatum famulum suum Arnulfum tot virtutum donis exornavit, ut et conversatio ejus in cœlis assidue esset, et vitæ ejus meritum in terris aliis prodesset! Nam, juxta quod ex dictis ipsius potest intelligi, iste miles Gericus merito suæ perversitatis coram Deo mortuus esset, nisi hunc oratio Arnulfi jugiter comitata fuisset. Denique propitio Deo, et sanus a viro Dei recessit, et domi consistens mox filium procreavit; qui, ut prædictum est, condito die ad ortum processit, qui et defuncto patri successor exstitit, et matri suæ pius nutritor permansit. Ipsa vero mater Judith tandiu in corpore vixit, quousque filius ejus Lambertus legitime uxoratus filios procreavit.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI SECUNDI.

- I. De electione in episcopum Suessionicum.
- II. De injurioso fratre ob verbi injuriam a se remoto.
- III. De prophetia futuri regis Ludovici.
- IV. De sacratione ejus ab Hugone Romano legato.
- V. De domno abbate Hugone Cluniacensi illum festivo excipiente.
- VI. De constantia domni Arnulfi, et amore martyrii.
- VII. De actibus ejus pontificalibus.
- VIII. De monacho infirmo quem sanavit.
- IX. De ostensione suæ sepulturæ alio futuræ.
- X. De rapta planca, super quam vidit diabolus gestari.
- XI. De pane et vino multiplicato.
- XII. De cæca annorum quindecim, quam in Calvo Monte sanavit.
- XIII. De causa adventus, et de adventu ejus in Flandriam.
- XIV. De pace inter Flandrenses composita.
- XV. De arreptio apud Turoid pervaso, et ab eo curato.
- XVI. De Willelmo-Longo.
- XVII. De quinque fratribus infirmis, quos insimul recuperavit.
- XVIII. De Folcardo Gestelensi per sanctum Arnulfum curato.
- XIX. De muliere malivola rebelli, divina ultione extincta.
- XX. De ecclesia Sancti Petri apostoli sibi collata.
- XXI. De antiquitate et miraculis ejusdem loci.
- XXII. De muliere languida, quam apud Aldemborg sanavit.
- XXIII. De sorore ejus in sanctimonia functa.
- XXIV. De adventu ejus in Arrigahem, et largitione nobilium.
- XXV. De lumine cœlesti in atrio refulgente.
- XXVI. De regressione ejus in Franciam, et repetitione cellæ.
- XXVII. De ultimo adventu ejus in Flandriam.
- XXVIII. De præsentia obitus sui, vel sepulturæ sibi denuo data.
- XXIX. De ægritudine ejus ante mortem.
- XXX. De trina concussionem cellæ in qua decubuit.
- XXXI. De pio et sancto transitu ejus.
- XXXII. De ostensione tumuli ejus.
- XXXIII. De extensione dexteræ ejus post mortem.
- XXXIV. De sepultura ejus cum epitaphio.

INCIPIT LIBER SECUNDUS.

CAPITULUM PRIMUM.

Interea Tedbaldum, civitatis Augustæ Snessorum antistitem jussio divina sustulit ex hac vita, ejus sedem atque locum quidam generosus, nomine Gerwasius, pro recompensatione palatini servitii impetravit donari suo fratri carnali, nomine Ursioni, habitu quidem monacho, ab infantia litteris erudito, sed ad episcopale officium moribus et animo nequaquam idoneo. Cujus ignavia vitæ et non canonicus accessus, haud longe post personuit ad aures Romani pontificis, nomine Gregorii: qui mox datis epistolis ad Hugonem Diensem episcopum, et tunc Galliarum legatum, monuit ut vita et promotio Ursionis canonicè discuterentur, et quidquid in his sacris legibus obviasset, synodali judicio corrigerentur. Hinc accidit ut Hugo præfatus in civitate Meldis (*Meaux*) super amne Materna, Tedbaldo comite (Campaniæ) sibi patrocinante, teneret concilium: ubi secundum decretum domini papæ, concessa Ursioni se purgandi facultate, postquam legitime vocatus est, canonicè protractus se præsentare contempsit, judicio episcoporum noxam subiit, ac proinde condemnatus, clero Suessionico ibidem præstolanti electionis copiam patefecit. Tunc igitur consultu concilii pars sanior cleri, et casati Ecclesiæ Suessionicæ elegerunt sibi in pontificem, sanctæ religionis cultorem domnum Arnulfum, per id temporis reclusum, et ut sibi celeriter donaretur instanter æclamaverunt. Sic facta et conscripta concordia electionis, Hugo legatus statim e concilio reverendas direxit personas ad cœnobium Sancti Medardi, mandans et monens per epistolas, etiam Romanæ Ecclesiæ auctoritate imperans, ut domnus Arnulfus cellam exiret, et concitus ad concilium Meldense veniret, alioquin inobediens anathema subiret. Tantæ jussionis tonitruum expavescens, Catholicæ Ecclesiæ revera filius Arnulfus, licet ægre, paruit mandatis legati, venitque ad concilium. Quo residente, repente relecta est petitio cleri et nobilium populi Suessionici domnum Arnulfum sibi in episcopum eligentis. Ex hinc sit vox episcoporum, Arnulfum omni sanctitate ornatum, suum collegam fieri postulatum. Sic mox tractus, et infulatus, et nec ad modicum se excusare permissus, in consessu pontificum statim est collocatus. Cui afflicto et mœrenti Hugo legatus in virtute sanctæ obedientiæ sacro injunxit mandato, ut deinceps Christi Ecclesiæ ministrare studeret in pontificali officio. Jam ita constrictus cessit edictis, et designata consecrationis die vel loco, rediit ad monasterium Sancti Medardi, ut futuro itineri necessaria præpararet. Quibus copiose paratis, non suo typo, sed fidelium voto, profectus est cum quatuor monachis, et electis de clero, ve-

nitque in Campaniam in castellum Tedbaldi comitis, quod dicunt Virtutes (49).

CAPITULUM II.

Comes autem Tedbaldus, cognito ejus adventu, cum magno militum ac nobilium comitatu gaudens eum excepit, obsequensque intra tectum inducit. Jam hora autem vespertina, in quodam remotiori triclinio vir Domini secretius residebat; et præfatus comes cum perpauca nobilium assidebat, ac de spiritali salute quæritabat, cum subito vultu mutatus et quasi spiritu concitatus: *Vocentur, inquit, ad nos illi duo fratres, Everolfus et Ostermarus; habeo enim aliquid illis dicere. Nec mora vocantur, veniunt. Qui dum starent ante illum, ait Ostermaro: Postquam, Domino miserante, sæcularis militiæ supercilium dereliqui, pro viribus studui, ne cui fratrum quamlibet injuriam aut contumeliam irrogassem; et quod sollicitè observavi, ab omnibus qui mihi adhærebant sollicitus observari sætegi. Noti enim pœnam divino ore decretam ei qui scandalizaverit unum de pusillis. Cum hæc quam maxime vera sint, quomodo, tu frater Ostermare, huic confratri nostro Everolfo tam infaustam contumeliam dicere præsumpsisti, et nec timori Dei, nec pudori nostro quidpiam pepercisti? Vade et compone iter tuum rediens ad monasterium, quia post tantæ ineptiæ profusionem, tuam in via ista non patior societatem. Volo enim nostri comites itineris fieri gratos, miles, benevolos, sibi invicem servientes, sermone circumspectos; non rebelles, aut non subditos. At ille supra modum consternatus, tremula voce respondit: Domine Pater, ubi, quæso, rebellis fui, aut cui contumeliam feci? prorsus nusquam. Respondit ei Christi servus: Nonne aures meæ ad os tuum fuerunt, quando dixisti fratri Everolfo, te malle ut caput ejus mergeretur in latrinam, quam tuus caballus solito ampliolem non haberet annonam? Crede nobis. Tale quid dicere horruisses, si nostræ gratiæ ullam curam habuisses. Tunc comes Tedbaldus hæc audiens, et omnes qui aderant, nimium obstupuerunt, quomodo rem, secretam et quasi furtive prolata, tam expresse potuit cognovisse. Siquidem longe a se distabant camera, qua vir Domini residebat, et caballorum stabulum, ubi in distributione annonæ hoc fuerat dictum stultiloquium. Tandem provolvitur dicti reus ad vestigia viri sancti, provolvuntur, et cæteri fratres, illi veniam suppliciter implorantes. Quibus Dei famulus ait: *Indulgeat tibi Dominus; sed tamen in hac via noster non eris deinceps socius. Tunc ille plorans et nimium tristis ait: Ehen! sancte homo Dei, qualiter a te digrediar solus, vel qualiter tantum hujus repulsæ portabo opprobrium? Putabunt omnes quod nefandum scelus commiserim, et idcirco**

(49) Oppidum Campaniæ diocesis Catalaunensis, ubi duo monasteria, unum monachorum ordinis

nostri, alterum vero monialium ordinis sancti Augustini.

a te ejectus sim. Parce, precor, meo pudori; præsta veniam, ne perpetuo subjiçiar mærori. Ad hæc consurgit comes Tedbaldus, et cum eo tota præsens nobilitas, fiuntque supplices pro monacho, postulant ei aliquod causæ remedium, ne majori impellatur exitio.

CAPITULUM III.

Tunc vir Dei illius dolori compassus, fratrumque pro eo supplicantium, comitis quoque ac nobilium votis condescendens, tulit eum in partem et ait : *Tu quidem ob nimiam stoliditatem tuam omnino regredi habebis; sed nos per gratiam Dei tam honestam tibi causam injungemus, ut ex hac digressionem nullum unquam patiaris dedecus. Sed mandatum quod tibi committo serva secretum, nec alicui dicas, nisi cui volumus fore nuntiatum. Itaque a nobis digrediens civitatem Parisius venies, et reginam Bertham [al. Bertradam] vice nostra visitabis, et annuntiabis illi optabile gaudium, quia revera in utero gestat filium, quem in sacro fonte vocabit Ludovicum (50), quique post patris decessum regnum tenebit Francorum. Illa tibi vix credet, quia infans vitalem motum nondum habet. Sed dic ei ut confidenter credat, quoniam post modicum temporis sentiet quod portat.* Sic monachus valde lætificatus arripit iter versus urbem Parisiorum, et reginæ pandit amabile mandatum dicens :

*Rex recter dominus, tibi nunc, regina, maritus,
Tu regina pari sensu cupiens generari,
Sæpius Arnulfum rogastis tuncque reclusum,
Exorare Deum vobis concedere natum :
Per proceres summos, per pontifices quoque magnos,
Arctius optastis quod per vos non potuistis,
Ut daret Ecclesiis tutorem Conditor orbis.
Catholicæ fidei personæ consuluerunt,
Ut Dominum cæli precibus votoque fideli
Expeteret prolem, regnandi sorte sequacem,
Vobis et regno donari jure superno.
Quod simul optastis, completum nuntio vobis :
Nam Dominus cæli compulsus mente fideli,
Contulit hoc vobis, ut detur gratia prolia.
Ventre geris puerum, quod debes credere verum.
Ille puer magnus, dum rivet milis ut agnus,
Francis regnabit; super hostes non trepidabit,
Pessima delebit; Ludovicus nomen habebit;
Nec tamen hic vivit; nec eum vivax animavit
Spiritus, at Domini dono mox influet illi,
Arnulfi precibus fit filius iste creatus.*

Ille præ stupore pallescit, regemque Philippum venatibus intendentem, missis perniter nuntiis evocavit. Qui cursim veniens, et legationem tam gratam avide suscipiens, optatamque diu prolem a Domino sibi concessam comperiens, cœpit gaudere

(50) De hac prophetia iterum Lisiardus libro III, infra.

(51) Hæc quæ sequuntur non habentur apud Surium, sed eorum loco elogium breve Ludovici regis. *Atque is est, inquit, Ludovicus, qui modo Francorum regni habenas moderatur, bella intestina pro viribus comescit, hostilia fortiter exagitat, quanto*

et timere, multumque metu et lætitiâ fluctuare. Gauderet plane, si ex toto certus esset; metuebat ne talis promissio vacua remaneret. Tandem vicit in regali pectore fidei præsumptio, et prudenter decrevit non esse superfluum quod per talem servum Dei fuisset prophetatum. Noverat certe multiformi experimento, cujus sanctitatis et veritatis existeret, per quem tale præsagium processisset.

Post his quinque dies infans vitalis haberi Incipit, et matri succrescit ventre gravado. Lætitiam tamen infantis sic dixit habendam, Ut dolor atque metus reginam non gravet ullus, Tempore condigno rex nascitur, hic Ludovicus Pacificus, qui sceptra gereus, bene jura gubernat.

In hujus igitur tanti principis præscita, imo impetrata nativitate, laudanda atque admiranda est famuli Christi Arnulfi devotionis industria, qui tanti mysterii arcanum, et meritorum prærogativa obtinere meruit, et profunda humilitate dissimulavit. Nec enim aliquando regi vel reginæ importunior exstitit, ut ab eis aliquod peculiare requireret, quibus tanti gaudii beneficium extulisset, et cum rex et regina anhelarent, ut ei aliquid magnificum impenderent, nihil tamen unquam ab eis expostulavit, nisi ut pauperum curæ et ecclesiarum defensionem intenderent, quatenus pax et veritas in eorum diebus prævalerent et Ecclesiarum tranquillitas imperturbata maneret. Anno (51) igitur Dominicæ Incarnationis 1081, indict. iv, natus est futurus rex Ludovicus, orationibus ac meritis sancti hujus Arnulfi impetratus, qui utinam ut bono fine potiatu ejusdem sancti suffragio sit adjutus !

CAPITULUM IV.

Expleto igitur itinere, pervenit ad Hugonem Diensem, ejusque insperato adventu idem Hugo gavisus est pariter et turbatus : gavisus quod tam laudabilem personam excepisset, turbatus quod ad ejus consecrationem nullum episcoporum invitasset. Sed totum Deo committens, repentino nuntio lætificatur, omnisque ei anxietas tollitur. Sequenti enim die præsentant se illi tres episcopi, qui nulla necessitate de suis locis tunc exierant, sed tacito instinctu ut legatum tunc inviserent, se permotos palam asserabant. Patuit ergo omnibus divini consilii manifestum arcanum, et quod revera hunc in pontificem consecrari superno judicio esset præfixum. Omnia vero quæ ad opus consecrationis ejus utilia videbantur, sic parata et inconfusa evenerunt, tanquam si divinis nutibus aptarentur. Posito super caput ejus sacro Evangeliorum corpore, cum episcopi respicerent, invenerunt secundum Matthæum dicta Salvatoris : *Ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem (Matth. XXI).* Dominica ante natalem Domini, quæ

quidem in ipso est pacis studiosus, in armis strenuus, in verbis cautus, prudens in consilio, in bello imperterritus, bonorum amans, ejus quæ rem decet probitatis, et integritatis cultor : cui tamen si quid regniæ perfectionis deest, non tam illi quam regni proceribus deputandum est.

accidit xiv Kalend. Jan. consecratus est episcopus cum magna gratia omnium, et cum tota prosperitate divini favoris ad sedem Suessionicam feliciter est transmissus. Nec latuit populos Viennenses inelyta fama ejus; quin potius congregati mutuo se hortabantur, ut illum vi raperent, et suæ urbi archiepiscopum intronizarent. Tunc etenim Vienna civitas pontificis administratione carebat. Quo rumore latius pervagante, vir Dei festinavit exire fines eorum, acelerans exercere salutem animarum sibi specialiter commissarum, et vineam excolere, cui cultor fuerat et custos ordinatus.

CAPITULUM V.

Sane Cluniacum monachorum agmine gloriosum, dum quasi latenter permeans declinare diserneret, fama comes virtutum non permisit eum latere. Nam comperiens iter ejus et causam itineris Hugo abbas præcipuæ religionis, misit velocius monachos suos in occursum ejus, mandavitque, et conjurans per charitatem sanctæ fraternitatis, ut nullatenus declinaret ab itinere sacri cœnobii Cluniacensis; sed comitibus monachis obviam missis, properaret videre fratres ejus gaudentes, ejusque benedictionibus avidè confrui exoptantes. Quam tantæ humilitatis executionem vir Domini expavit recusare, et mandatis obtemperans, direxit viam ad venerabile cœnobium Cluniacense. Tunc collecto monachorum exercitu magnoque decore exornato, obviam ei processit, et beatum pontificem eximia cum veneratione excepit; nec tantum propter episcopatum, quantum propter prioris vitæ sibi notum, et Deo gratum meritum. Nam antea idem vir sanctus Arnulfus ipsius abbatis Cluniacensis magisterio et regiminio jugiter utebatur, unde et fama manaverat, quod in electione ipsius Ecclesia Suessionensis consilio ejusdem abbatis fuisset confortata. Quem honorifice susceptum et benigne habitum sedulus explorator obsedit, non typo curiositatis, sed fervore sanctæ charitatis, proponens quæstionem de Scripturis, et earum solutionem ab illius ore eliciens, ut tali indagine rescire posset utrum in promptu haberet proferre nova et vetera, ne commissa sibi Ecclesia minus justo spirituali aleretur doctrina. Denique sic contigit ut quem idiotam et agrestem existere domnus Hugo pius abbas extimuerat, zelo charitatis hunc doctrinæ fluentis exundare et eloquii facundia non medioeriter vigere lætus expertus sit. Sed prædicti Hugonis vel brevem istic memoriam videre animus sitit. Fuit nempe corpore et corde castissimus; monasticæ institutionis vitæque regularis sator et custos perfectus, probatorum monachorum, et honestissimarum personarum nutritor indesinens, et sanctæ Ecclesiæ auctor [f. tutor] et defensor fervens.

CAPITULUM VI.

Occupabat sedem Suessionicam non Ecclesiæ jurè, sed palatii favore episcopus Ursio, Gervasii regalis dapiferi germanus, et idcirco rebus episcopii utebatur, quoniam regius favor ob gratiam fratris eundem comitabatur. Venienti igitur domno Arnul-

pho episcopo, et Suessionis civitatem intrare disponenti, sit obvius isdem Gervasius cum turba armorum, et monuit valde ne civitatem intraret, si tandem vivere vellet. Cui vir Dei constanti mente respondit: *Scriptum est, dicente apostolo, quoniam perfecta charitas foras mittit timorem (I Joan. iv).* Et quia *mihi vivere Christus est, et mori lacrum (Philipp. i), obedientiam apostolico mandato mihi inpositam conabor implere, ne non obediens mereari improbari. Me decet audire [f. adire] quæ jussit papa subire: Opilio Christi non frangitur agmine tristi; habeat me Dominus Deus meus aut martyrem, si interficior, aut confessorem, si evado. Charitas enim Christi urget nos (II Cor. v).* Ita dicens animal cui insidebat calcaribus agitavit, ut civitatem velociter subiret. At Gervasius injecta manu arripuit frenum jumenti, et torquens animal, cum sessore aliorum digredi coegit utrumque. Vir autem Domini statim cessit obsistenti, memor Domini dicentis: *Amice, ad quid venisti?* (Matth. xxvi.) Intendebat et illud, quia nec in hasta nec in gladio salvat Dominus. Sic in quantum licuit obedientiæ mandatam implevit, et sedem quam non cupierat tranquilla interim mente deseruit; sed excoluit pietate quam visus est deseruisse corpore.

CAPITULUM VII.

Verum quia non sedes episcopum, sed episcopus sedem facit, et virtus majestatis per loca non scinditur, in quodam castello ejusdem diœcesis, vocabulo Ulciaco (*Oulchi*), solatio Tedbaldi comitis, mansionem, ac sedis vicariam sibi statuit: ubi convenientibus Ecclesiarum prælatis, et senioribus de clero, concurrentibus etiam promiscuis populorum cœtibus, pœnitentiam confessis et reparationem lapsis strenue ac fideliter procurabat.

Pontificis studium colit omnis grex populorum, Præsulis officium clerus sitit Ecclesiarum: Consecrat ecclesias, clerum docet, agmina firmat, Prædicat, absolvit, baptizat, chrismate tingit; Cœtibus haud stultis diffundit verba salutis: Lapsis dat veniam, contritis corde medelam, Se sponsum viduis, patrem dedit esse pusillis: Virginibusque tamen studuit conferre juvamen; Exhibuit charum se cunctis, sprevit amarum, Ecclesiæ cultum coluit super omnia multum, Pervigil, exorans, mundi crimina plorans. Nec tulit indignum famulis se ferre benignum, Vir pius et lætus, prædulci fame fretus, Omnibus omne gerens, sceleratis valde resistens; Præstans vitalem non se tulit exitialem, Sic Domino gratus patuit, sic mente beatus, Fieret in Christo laus, gloria, sorde carendo.

CAPITULUM VIII.

Commorante autem viro Dei in eodem loco, accidit graviter infirmari monachum ac presbyterum Everolfum, ipsi antistiti per omnia devotum, quem pro utilitate sui diligebat plurimum. Jamque isdem pro acerbitate fervidi languoris credebatur se morituro

rum, et idcirco postulavit episcopum, ut sacro eum oleo perungeret, suumque exitum suffragiis præmuniret. Cui episcopus lumine prophetiæ illustratus, ait : *Intempestiva sunt quæ flagitas; quibus ideo non annuo, quia divinæ dispositioni contraria scio. Nam non ego te ungeri aut sepelire habeo, sed tu me alio tempore alioque in loco obeuntem, ungerendo et sepeliendo sacris officiis prosequeris. Et ille ait : Ad vestri transitus obsequium quomodo ego tantillum possim accedere, cum episcopi vel abbates illud debeant celebrare? Ad quem præsul : Scias certissime quod ad meæ unctionis vel tumulationis exsequias, nullus episcoporum aut abbatum conveniet. Sed per tuæ dilectionis servitium omnia circa me complebuntur. Sed jam modo surge; ad ecclesiam vade, et missam faciens, Salvatori nostro gratias age. At ille dixit : Domine Pater, viginti et uno diebus non manducavi, et quomodo imperas ut surgam, vel ad ecclesiam pergam, dâm corporis vires nullas habeam? Tunc pontifex alludens tenuit manum ejus, et dixit : Ecce dico tibi, in nomine Jesu Christi velociter surge; et quæ tibi imperavi hilariter comple. At ille surrexit, et seipso fortior ad ecclesiam ivit; orationem fecit, missam cantavit. Reverso ab ecclesia ipsemet vir Dei cibos apposuit, poculum ministravit, et sic sanissimum factum, eodem die in comitatu sui itineris illum socium habuit.*

CAPITULUM IX.

Idem vir Dei sanctus aliquando ab eodem fratre requisitus quando et quomodo vel ubi futurus esset transitus ejus, respondit : *Non multum tempus successerat, postquam divinæ voluntatis consilio episcopus, licet indignus, ordinatus sum, cum sentirem monachos Sancti Medardi et clericos ecclesiæ (52) Sancti Gervasii invicem altercari velle pro exuviis futuris corporis mei, totis visceribus imploravi Regem, cui omnia virunt, ut dignaretur aperire mihi quando, et ubi præfixus esset transitus de corpore mortali, sive locus deputatus meæ tumulationi. Et quadam nocte his precibus incumbenti, astitit visio beati Patri apostoli, telibus verbis me instruens atque confortans : In regione Flandriæ est locus Domino nostro Jesu Christo, sub titulo nominis mei consecratus, ubi multa signa Christo volente facta sunt, ad cujus honorem vel prorectum renovandum impetravi a Domino, ut in eodem loco debeas sepeliri, qualiter te Christo glorificante, idem locus splendore meritorum tuorum illustretur, et ad lucem sanctæ religionis, te inchoaste, reductatur. Cui ego : Domine, cum ille locus ex toto mihi sit ignotus, et a diœcesi mihi commissa alienus, qua ratione potero illum venire sepeliendus? Ille respondit : Tu audisti quam sapius quia non erit impossibile apud Deum omne verbum (Luc. 1), proinde de hoc non solliciteris, quia mox, ut erit tempus, paratum est Domini opus. Romanus pontifex tibi mandatum injunget, per quod adventus tui in Flandriam fiet causa. Pax Christi tecum, pax nostra simul comitetur in*

(52) Ea est ecclesia cathedralis SueSSIONENSIS, quæ sub SS. Gervasii et Protasii titub Deo dicata est.

ævum. His talibus monitis confortatus, credo quod non erit vacuum quod dignatus est spondere primus apostolorum. Sed et tu, charissime, custodi diligenter, ne talia cuiquam quandiu spiro audeas confiteri.

CAPITULUM X.

Populorum frequentia undique ad eum properante, quorum morbis expiandis attentius insudabat, quadam die in exedra stans, et per fenestram foras prospiciens, vidit in platea subjacente hominem anhelum gradientem, et super collum plancam bajulantem; moxque dixit circumstantibus clero et militibus : *Planca illa quæ eminus bajulatur rapina est. Circumstantes responderunt : Et unde hoc agnoscere, o domine, potuisti? Respondit Dei servus : Certissimum habeo rapinam esse, quoniam hac eadem hora auctor rapinæ diabolus collum hominis insidiando premit. Aiunt ei : Et possumus requirere an ita sit? Dicit sanctus : Facite ut vultis. Mox de illis unus pro omnibus in agilem cursum se celeriter dedit, et gerulum plancæ sic affatus : Heus tu, o homo! Planca ista, quam sic anhelus bajulas, unde rogo tibi provenit? Respondit ille : Apud Nantolium villam in quodam assultu interfui; et hanc ibi plancam rapiens acquisivi. His percunctator auditis, ad eos qui se miserant celer rediit, et viri Dei testimonium ex toto fuisse veridicum, stupentibus nuntiavit. In hoc autem quædam similitudo est de beati virtute Martini, qui quondam ad Avitianum (53) superbum comitem veniens, diabolum super caput ejus incubantem aspexit.*

CAPITULUM XI.

Quodam tempore dum cujusdam vici plebitaneam ecclesiam esset dedicaturus, clientibus suis et viæ sociis futuris dixit : *Tali rogo semita ad illam nos ecclesiam conducite, qualiter confluens populus nesciat qua nos illo via debeamus pervenire; et aliquid alimentorum vobiscum comportate, ut post itineris laborem, vel ad modicum valeamus corpora recreare. Itaque semita remotior ac devia arripitur, nec tamen fervor populi sitientis hoc argumento sedatur; sed ubi omni celeritate grandis multitudo ante illum et post adunatur. Quod cernens Dei servus, in laudem Conditoris erupit, et famulantibus sibi dixit : Quidquid alimentorum hic habetis proferte, ut post laborem viæ vires corporum valeamus reparare. Nec mora, proferuntur claustrales panes quinque, vini quoque funduntur quinque vascula, juxta modum claustralis justitiæ; et expansis in herba tapetibus, vir Domini resedit; proflua turba illum gregatim ambiente. Tunc benedicens panes, paucos quidem numero, sed multos numeri mysterio, jussit omnibus, qui undique considerabant, ex eodem pane distribui, vinum quoque illis ad satis propinari. Res itaque tunc gesta, in hoc visa est digna magno miraculo, quoniam ille panis, illudque vinum tam abunde cunctis sufficit, ut dicerent se bene reffectos et copiose satiatos. Etiam quidem illorum, de illo pane spe credula*

(53) De Avitiano comite agit Sulpicius Dialogo 3 De virtutibus S. Martini.

quasdam particulas reportarunt ; quæ languentibus postea appositæ, gustu sui salubre remedium præbuerunt. Manducantium vero et gaudentium caterva, præter præsulis comitatum, septingentorum numerum superavit.

CAPITULUM XII.

Rogerus comes Porcensis in castello, quod vocatur Calvus-Mons (54) Remensis provinciæ, ecclesiam construxit : ad cuius dedicationem faciendam, magnis precibus invitavit sanctum Arnulfum Suessionensem episcopum. Ventum est usque ad id ut, basilica consecrata, altare consecratur. Et tunc residente episcopo et paululum respirante, accessit comitissa ducens in manu sua mulierem quindecim annis cæcam, et genu flexo ante illum ait : *Pie domine, miserere huic misellæ, et tua sancta oratione, tuæque manus impositione, lumen illi oculorum suorum clementer restitue.* Illo autem negante, et se indignum magis clamante, cæca mulier dixit : *Episcope Dei, ne differas, quoniam cælitus mihi est promissum quod tactu manus tuæ lumen recipiam oculorum.* Et ille statim lacrymis suffusus oravit, dexteram cum signo crucis oculis mulieris apposuit ; et continuo lumen clarum mulier ipsa recepit. Hujus miraculi inspectores fuerunt Algerannus vir facundus, beati viri tunc archidiaconus, et postea Laudunensis episcopus ; Radulfus Viridis, postea Remorum archiepiscopus, ad quem scilicet hujus operis præfatio dirigitur ; abbates convocati et præpositi ecclesiarum plures ; ipse comes Rogerus, et comitissa ejus ; clerus multus et populus infinitus, quorum voce laus Dei nostri celebrata est celsa voce, pro honore rei gestæ cunctis vociferantibus : *Te Deum laudamus.*

CAPITULUM XIII.

Qualiter sane regionem Flandrensiam petierit, et quæ causa illum ad illas partes retraxerit, competens descriptionis ordo jam narrandum exposcit. Robertus (55) igitur tunc comes Flandrensiam infestus fuerat quibusdam nobilibus ac ditioribus gentis suæ, qui hoc consilium tractaverunt, ut Rodberto feroce comite dejecto, mitiorem, ut putabant, principem sibi providerent, Balduinum scilicet comitem Montis-Castrorum. Tale consilium illorum postquam comiti Rodberto innotuit, omni molimine suos proditores intercepti, aliquantos perimens, aliquantos proscribens, quosdam etiam rebus et honoribus nudatos extra patriam exulare compulsi. Inter quos Arnulfus Morinorum archidiaconus, et ecclesiæ Beati Audomari (S.-Omer) præpositus, de omni sua rerum vel officii facultate deprivatus, multis diebus profugus, intolerabilem calumniam est percussus. Qui sero ad cor rediens, Romanum papam, nomine Gregorium, expetiit, et quanta calumnia

(54) Calvus-Mons, vulgo *Chaumont*, oppidum diocesis Remensis prope Castrum Porcense, vulgo *Château-Porcien*. Ecclesiam de qua hic mentio, abbatia titulo illustratam nunc possident Præmonstratenses, ut notat Marlotus *Metrop. Rem. tom. II.*

A gradus sui honorem et rerum facultatem amisisset, proclamavit lacrymabiliter. Tantæ ejus et sibi similibus calamitati compatiens dominus papa, decrevit suis epistolis animos comitis Rodberti turbidos et feroces ad lenitatem provocare, ut suspectis suis plene indulgere, aut certe facultatem se purgandi concederet. Sed quia nemo potuit inveniri qui apostolici litteras in præsentiam comitis tam offensi deferre præsumeret, res in longum dilata est. Tandem memoriam subiit constantia sanctitatis, et fervor charitatis hujus sancti viri Arnulfi Suessionici episcopi. Idem in palatio domini papæ celebre innotuit, hunc esse procul dubio qui apostolice mandata comiti Rodberto præsentare incunctanter prævaleret. Tali tandem consilio animatus dominus papa Gregorius, scriptas et bullatas epistolas dirigit reverentissimo pontifici Arnulfo, mandans et imperans ut litteras interventrices et personas de quibus agebatur, ad præsentiam comitis Rodberti in suo conductu offerret, illisque veniam vel copiam se purgandi ad honorem apostolicæ sedis impetraret. Hac igitur causa bifariæ justitiæ, id est obedientiæ principalis, et fraternæ compassionis, alligatus vir pietate fortis, non immemor apostolicæ sibi præsententis sponionis, cum quibusdam illorum venit ad oppidum Insulam (56) nuncupatum, ubi reperto comite Rodberto, sacra apostolice præsentavit. Quæ dum legerentur, interim accusati clam se submittentem temerunt pedes ejus. O furor! o rabies! o motio fellis amara, quæ tunc fronte, oculis et toto vultu comitis ferbuerunt, quando sensit exosos suos tetigisse pedes suos. Sed quid illa ferocitas ante virum justum faceret? Aduit ille qui respicit terram et facit eam tremere (*Psal. ciii*), et, tam obtentu sanctitatis ejus quam pro reverentia sedis apostolicæ, salus et vita rerumque facultas indultæ sunt. Ecce quam vera et quam miranda sunt consilia Dei! Quis hoc extogitare potuit, ut nequitia proditorum verteretur in occasionem salvandorum populorum! quis scire vel cogitare potuit, ut grandis furor irati comitis rediret ad magnum honorem famosi præsulis! Sed interim sileat ornis caro, ut appareat quid Jesus Dominus decreverit operari in servo suo.

CAPITULUM XIV.

Quia nempe illo in tempore per quædam, imo per cuncta Flandriæ loca, quotidiana homicidia, et insatiabiles humani sanguinis effusiones pacem et quietem totius regionis turbaverant, ob hoc magnis precibus maxima nobilium multitudo impetravit ut loca in quibus maxime atrox crudelitas sæviebat, præsul Domini visitaret, et mentes Flandrigenarum indociles ac cruentas, de pacis ac concordie bono aliquatenus commoveret. Qui in spiritu sentiens

(55) Robertus Friso, vulgo dictus, qui pulsus Richilde Balduini comitis relicta ac ipsius filii, comitatum Flandriæ occupavit.

(56) Hodie urbis est Flandriæ insignis, imo ejus caput, vulgo *Lille*.

hoc acceptum coram Deo, et, ut præscriptum est, sciens divina jussione, et beati Petri apostoli interventione huc oportere venire, tanto citius acquievit eorum precibus, quanto certius aspicebat hæc omnia acitari divinitus. Nobilium itaque ac magnatorum stipatus caterva venit ad Brugense (*Bruges*) oppidum, et inde in Flandriam interiorem ad Aldeburgensem vicum. Quibus in locis tanta rabies occidendi, tantusque inerat furor ulciscendi, ut humano sanguine assidue cruentari jucundum haberent, et vel una die a cædibus cessare ignavum atque improbum æstimarent. Vix pater filio, vix filius patri parcebat; frater germanum, nepos avunculum vel patruum, quin et patruus nepotem pro modica causa neci tradebat. Horum autem diabolicam rabiem, et tam Brugensium quam Furnensium (*Furnes*) ac Aldeborgensium insanam perniciem, vir Domini Arnulfus verbo dulcissuæ prædicationis et exemplis eximie sanctitatis mirabili modo mansuefecit, et corda crudelium ad concordie tenorem, licet valde laboriose, complacavit. Nam instante illo, et opportune atque importune prædicante, et crebrius se illorum vestigiis prosternente, tandem inimicitia sopita est, et de infestissimis inimicis, in tenaces amicos arctius sunt confœderati.

CAPITULUM XV.

Hac in re enixius laborans venit in villam, quæ appellatur Turhold; nam et ibi hostis antiquus ignem litium flammæque rixarum spiraverat. Cumque proximos effusi sanguinis alloqueretur, ut pacis fœdera inirent, et diabolica incendia sopirent; erat ibi quidam, nomine Herradus, Herradi [*al. cod., Eraldus, Eraldi*] filius presbyteri, qui maluit surda aure monita pacis spernere, quam seipsum vel proximos ad pacis studium informare. Atrium itaque ecclesie, in quò stabat episcopus, visus est exire, ut absens monita justitie pronius posset declinare. Dictumque fuit episcopo: *Ecce unus recedit in quo quam maxime causa consistit.* Statim episcopus e vestigio persecutus, utque ad comitis stationem, illum subsequendo, pervenit, et ante pedes illius solo tenus prostratus humiliter exorabat, ut ad concordiam pacis redire debuisset. Ille vero typo juvenilis arrogantie inflatus subsistere noluit, sed veritus ne ab aliis teneretur, in fugæ cursum perniciter se laxavit; fugienti vero malignus spiritus insiluit, et in amentiam versum seipsum dentibus et unguibus dilacerare coegit. Quo comperto, amici vel affines venerunt, et ligaverunt amentem et dæmonio plenum, et pertraxerunt stridentem et motibus repugnantem in domum patris sui. Deinde adeunt sanctum episcopum, obsecrantes plurimum ut superbo et fatuo ignosceret, nec injuriæ irrogatæ memor esset. Quibus servus Domini dixit: *Injuriam pro veritate illatam amplector; sed de cordis illius stoliditate plus afficio: unde si vultis ut pro illius liberatione Dominum exorem, facite nobis certitudinem, ut vos omnes, velit ipse aut nolit, teneatis firmam pacem, et si litigium aut seditionem commoverit, nemo*

ex vobis ferat illi solamen. Una omnes voce dixerunt: *Anathema sit inter nos quicumque auxilium illi dederit, nisi ad custodiendos sermones vestros.* Ita episcopus, quasi promissis delinitus, aquam benedictam cum exorcismi permistione confecit; de qua juvenis aspersus, statim diaboli pervasionem evasit, et sensibus suis sobrie functus, pacem et concordiam speciali devotione servavit.

CAPITULUM XVI.

In eadem villa Turhold, gestum fuit aliud non minus mirandum. Quidam miles Aldenborgensis indigena, nomine Willelmus, statura et agnominè Longus, habuerat filium jam adultum tirocinio mancipatum, sed furtis et rapinis plus intentum. Qui filius dum quodam tempore in domo ejusdam Sigeri luce clara rapere niteretur, ab ipso Sigeri gladio percussus citius mortuus est. Qui Sigerus cernens se peccasse in morte tironis, quamvis juste perempti; adiit venerandum sanctumque virum Arnulfum episcopum, rogans ut medellam verborum adhiberet, ad sanandum ulcus tanti piaculi. Vir autem sanctus, qui seipsum obtulerat in præparationem Evangelii pacis, impiger exiit in campum Sigeri, subiturus duellum contra potentias diaboli, et armatus scuto fidei, viriliter decertavit rapere vasa fortis maligni. Adunatis vero cum peremptore juvenis propinque ejusdem interfecti, seminavit verbum justitiæ, verbum veritatis et pacis, et auctore Deo, pacificavit Sigerum cum Willelmo Longo, videlicet patre interfecti. Postea Willelmus, a quibusdam malignis increpatus, cur filii mortem tam leviter indulsisset, cœpit penitere de benefacto, et iterum cœpit locum captare, quo sumeret vindictam de Sigeri. Nec cedebat ei locus ultionis, donec recursu temporis, circa festum sancti Joannis in nundinis Turholdensibus, veniente fortuito Sigeri ut vestem emeret, illum Willelmus gladio acutissimo cervice tenus percussit, et exsanguem factum, non mortuum, in cartallum quo vestes jacebant dejecit. Statim omnes nundinæ turbatæ sunt. Fit clamor et indignatio in populis, cur comitis pacem temerare præsumpsisset. Curritur ad comitem, qui præsens in domo sua Turholdi consistebat; nuntiatur ei probrose illum jam nihili valere qui suas celebres nundinas nequisset defensare. Prosilit comes Rodbertus animo efferatus, jubet continuo percussum et percussorem sibi sisti. Interim audit a suis militibus, quod Willelmus Longus hujus audaciæ præsumptor fuisset, et in ultionem occisi filii nundinas exturbasset. Jam comes aliquantisper mitigatus respondit: *Willelmum Longum seu militem strenuum, diligo ut filium; sed hoc redarguo, quod filii mortem, per sanctum Arnulfum episcopum perdonatam atque pacificatam, denuo ultum repetivit.* Interea deducitur coram eo percussus, trepidans quidem, sed illæsus. Videtur cervix ejus non gladio percussa, sed quasi rubeo filo præincta. Tunc comes ait ad Willelmum: *Miror tuam temeritatem, sed plus horreo tuam tantam debilitatem; quando-*

quidem enim parcere noluisti, cur tam pueriliter ferire non erubisti, ut manus feminea, non virilis dextra in ista cervice compareat. Agnosce igitur quoniam nec gladii nec dexteræ causa fuit; sed imperio summi Dei id actum est, qui non permisit vulnerari cervicem, quæ per documenta tam sancti viri sponte susceperat pacem. Sic comes, sic comitis proceres, et milites prædicabant, quod quidquid sanctus Arnulfus pacificasset, fixum et inviolabile Dei unguis permaneret.

CAPITULUM XVII.

Intra terminos parochiæ Gestelensis, quæ subiacet diocesi Tornacensi, est quædam vena terræ nigra et quasi subrufa, quæ, crebris paludibus interstita, non facile potest transiri. In his vero locis moratur genus hominum atrocitatem semper gestiens, ut vulgus Scytharum. Ad hæc loca vir Domini pertractus, ut inter tales verbum pacis seminaret. Conventus est a quadam anicula, lacrymosis planctibus ita clamante: *Sancte serve Dei, miserere mei, et dignare intrare in tugurium paupertatis meæ, sicut videbis multiplicem et diurnam pœnam afflictionis meæ.* At ille mansuetus et humilis, memor semper nominis Christophori cœlitus sibi inditi, intravit tectum viduæ pauperis, ut videret causas declamatae calamitatis. Jacebant enim in lectulis quinque filii ejus, uno eodemque languore constricti, quorum nullus alium poterat juvare, vel in aliquo supportare. Tum mulier dixit: *Vide, serve Dei, quantas filii mei miserii, quantus dolor me angit, quanta tristitia me affigit. Servio sola quinque viris, curro et festino ab illo ad illum, ab isto ad istum, et minime placeo famulando.* Tunc vir Domini nimia compassione congemiscens, tacitus oravit; deinde aquam benedictam conficiens, totam domum et infirmos aspersit, et eisdem sic imperavit. *In nomine Domini nostri Jesu Christi, recedat a vobis languor iste, ut statim convalescatis, et matrem vestram tot doloribus addictam serviendo vobis saigare non egeatis.* Adhuc continuo virtus Domini, et statim consurrexerunt, atque cibos diu exosos avide sumpserunt. Sequenti die lavacra subierunt, ac deinceps omni incolumitata viguerunt.

CAPITULUM XVIII.

Folcardus quidam accola Gestelensis, alacer et robustus, nec tam utilis quam temerarius, beatum præsulem de pacis gratia colloquentem contemnendum putavit. Qui dum faciem viri Dei fugeret, repente est traditus maligno spiritui; a quo discerptus et miserabiliter laniatus, ab amicis vel propinquis vix potuit coerceri. Et hinc non sua fide, sed aliorum prece per beatum pontificem a dæmone purgatus, didicit jam ex passione quantum beato viro impendere debuisset amoris et reverentiæ.

CAPITULUM XIX.

In vicinio Furnensis castri habitavit quædam vidua, nobilitate et opibus fulta, nomine Evergerda, cujus maritum simulque filium atroces inimici peremerant, et pro quorum interitu graves inimicitia

A interfectoribus undique incumbabant. Nam pro morte duorum omnis illa regio conturbata fuerat, dum alii vindictam, alii defensionem homicidarum molirentur. Ad quod malum compescendum Domini præsul sanctus Arnulfus sponte ac prompte properabat, ubicunque de pace et concordia esset agendum. Venit ergo asello vectus ad domum illius divitis viduæ, contra quam vox Apostoli insonat dicens: *Vidua quæ in deliciis est, vivens mortua est (I Tim. v).* Talis illa cum esset, beati viri ingressum omnino noluit; sed ante suam portam pontem levatorum erigi jussit, ne pateret ingressus, neve daretur effectus votis hominis Dei. Ille tamen non destitit prædicare, arguere, obsecrare, ut interfectoribus filii vel mariti pro refrigerio animarum ipsorum indulgeret, et quos crudeliter odiebat, amicos sibi confœderatos effici consensisset. Illa vero neque preces ejus, neque monita suscipere voluit; sed in sui persistens tumore animi, famulum Christi de aselli sessione, et de vestis humilitate subsannando derisit, et a se repulit, sed non impune. Nam postquam præsul gemebundus ab ea recessit, gravis illam divina animadversionis vindicta percussit. Post modicum quippe temporis, manente cœli serenitate, quidam levis turbo consurgens, domum ejus concussit et contrivit, in qua ruina deprehensa, repentina morte percussa interiit. Ubi valde miranda res contigit quod in eadem domo cum essent famuli et ancillæ plures, porci vel canes, gallinæ, anseres, columbæ atque hirundines, nihil tunc ibi periit, nisi irreverens femina, nec quodlibet animal vel quidpiam læsum fuit.

Funditus exstincta docuit non dogmata ficta,

Quæ monuit sanctus vindictæ pondere tantæ,

Femina sic fortis, sit juste filia mortis.

Hujus certe ultionis fama volans, perterruit corda duricordium Flandrigenarum, ut nemo auderet viro Dei resultare, vel sacris ejus monitis non obedire. Erant eo tempore in vico Aldenborgensi duo vesanæ animositatis adversarii, Conon unus, alter Robalinus: quorum Robalinus Cononis patrem, nomine Hidonem, dolo peremerat, alter alterius amicos et domesticos trucidabat, alter alteri quæcunque poterat privatim et publice mala ingerebat. Horum quoque mentes dæmonis plenas, suarum documentis prædicationum, et terrore frequentium signorum ad gratiam pacis convocavit. Talibus congratulans comes Rodbertus, totaque gentis nobilitas, gaudio magno gliscebant, quod talem suis temporibus Christus Dominus tribuisset ministrum, qui curam omnium paterno affectu gereret, et viam vitæ omnibus, exemplis propriorum actuum declararet. Et jubente comite Eremboldus prætor, assumptis secum prudentibus viris, in Brugensi palatio, supputatis per nomina interfectis Brugensis coloniæ, vel aliorum locorum, unde personarum notitiam colligere poterunt, invenerunt et ex scripto indiderunt, quoniam expansio decem millium marcarum argenti meri non potuisset persolvere, quod gratia Dei per tunc ve-

ritatis ministrum dignata est moderari. Hinc factum est ut virum sanctum omnis homo, tam potens quam impotens, medullitus adamarent, illumque secum anhelanter habitare peroptarent. Et hinc toto conamine cœperunt disquirere quonam in loco sacer præsul utiliter ac honeste valuisset residere.

CAPITULUM XX.

Ecclesia erat in oppido Aldenborgensi, sub honore sancti Petri apostoli et omnium sanctorum apostolorum antiquitus fundata, divinis miraculis frequens et famosa, quam quidam nobilis et multum locuples, nomine Conon, frater Everardi Tornacensis, in rationem beneficii de Flandrensi comite habebat, comes autem hanc eandem ab episcopo Tornacensi tenebat. Hunc Cononem inflammavit timor Dei, suggerente fidelissima conjuge, nomine Huzecca [al. Zazecca], ut ecclesiam Sancti Petri apostoli, quam terribilem fecerant divina miracula, immunem sui juris, liberamque perageret, et ad laudem Dei abbatiam monachorum instauraret. Oportebat enim impleri superius scriptam beati Petri sponsonem, quam ad ipsum præsulem factam retulimus, tam de loci structura quam et de ipsius sancti viri obitu et sepultura. Ordinatione vero Dei peractum est ut, reddente Conone comiti ecclesiam quam tenebat, comes hanc eandem Tornacensi episcopo, nomine Radbodo, reddiderit. Radbodus quoque episcopus cum Galtero archidiacono, laudante clero et gaudente populo, liberam et expeditam condonavit episcopo Arnulfo, illique canonicam de eadem fecit investituram.

CAPITULUM XXI.

Hanc denique ecclesiam seniorum traditio ab abbate Usmaro (57) temporibus Dagoberti regis Francorum commemorat ædificatam, quam majestas Domini diversis revelationibus signorumque ostensionibus multoties mirificavit. Cæci visum receperunt, surdi auditum, muti loquelam, paralytici vel contracti restaurati sunt, et omnis morbus vel ægritudo optatam ibidem receperunt salutem. Anno autem Domini 1081 [al. mendose 1091] sacra nocte Natalis Domini, factus est ventus vehemens et validus, qui turre urbiū et tecta domorum ac ædificia plura ecclesiarum concussit, fregit et dejecit. Eadem nocte ejusdemque venti turbine campanarium ecclesiæ Sancti Petri evulsum est a suis cardinibus, et supra tectum turris in qua stabat versus orientem projectum, ita ut per sex dies ac noctes cerneretur pendulum, quasi semper esset ruiturum. Congregati mane loci habitatores, sub omni celeritate convocant architectos, statutis præmiis si illud revocarent munerandos. At illi multa promittunt, restes præparant, balistas erigunt, ligamenta consuunt, et multimoda artis argumenta componunt. Et dum populus præstolaretur adinventas artificum machi-

(57) Vitam S. Ursuari abbatis Laubiensis dedimus ad an. 713, Sac III, part. 1, pag. 246, cum Appendice in qua nonnihil habetur de hac ecclesia Aldenburgensi ab eodem Ursmaro exstructa.

PATROL. CLXXIV.

nas, quibus campanarium sperabatur reformari, ante noctis medium, pridie Kalendas Januarii, advenit virtus de cœlo in visione ignis, et campanarium quidem suis sedibus firmissime relocavit, ecclesiam vero intus et foris flammeo lumine vestivit. Hæc me sic referre puderet, nisi testes mille se vidisse perhibuissent (58).

CAPITULUM XXII.

Habebat in usum catholicæ fidei conservator, ut si quando ægrotus ad illum causa medelæ accessisset, mox prælato signo crucis manum illi imponeret, et verba Evangelii decantaret tertio dicens: *Super ægros manus imponent et bene habebunt (Marc. xvi)*. Quibus ita tertio dictis, recedebant languores, sanitas sequebatur. Talia prænoscens quadam mulier Aldenborgensis oppidi indigena, venit ad eum ubi tunc manebat apud Sanctum Petrum, et oravit dicens: *Rogo te, sancte episcope, tange et benedic caput meum, ut sanari valeam a tantorum afflictione dolorum*. Cui præsul: *Quid molestiæ patiaris, vel qua nos ratione adieris, edicito, soror*. At illa subjunxit: *Longum tempus transegi in acerrimis doloribus capitis, qui in tantum me exagitant, ut phrenesim me pati homines credant, et die nocteque aliqua requies in me non habeat locum. Dormire, manducare, vel operis quid exercere nunquam possum. Tot mihi malis oppressæ apparuit quidam divinus monitor dicens: Vade ad Arnulfum episcopum, et pete ab eo ut caput tuum tangens benedicat, et continuo sanaberis. His compulsus causis venio, et promissam sanitatem exposco*. Ad quam mox episcopus ait: *Secundum fidem tuam fiat tibi*. Similiter et tangens benedixit, moxque capitis dolor cum calor immoderantia deletus est.

CAPITULUM XXIII.

Adhuc eodem in loco consistente viro sancto, venit quidam Hierosolymis peregrinus, et nuntiavit illi dicens: *Domine, soror vestra domina Oda, mihi Hierosolymis locuta, nimium efflagitavit ut dicerem vobis quoniam quantumcunque prævalet, laborat et festinat, ut ante vestrum transitum vos in carne videat, vobis loquatur, remissionem delictorum, et agendæ in reliquum vitæ normam, atque consilium a vobis præsens petat atque accipiat. Hæc vero summa petitionum illius est, ut vestra oratio ad Dominum fiat, impetrans ut vos non recedatis donec veniat, ipsa non moriatur donec dilectam sibi vestram faciem videat*. Tunc ait homo justus: *Oda soror nostra, et in Domino germana, quamvis festinet, avide properet, frustra contendit, in vanum laborat, in vanum concertat adipisci quod Dominus aliter disposuit. Videat et contempletur actus nostros, et studium timendi Dominum*. Itaque hæc pudicissima mulier properans et festinans, nec aliquam sibi requiem attribuens, celeriter intravit Aldemborg, et invenit fratrem sepultum octo dies habentem in monumento.

(58) Eodem modo istud miraculum refert Sigebertus auctor æqualis, in Chronico, ad hunc annum 1081.

CAPITULUM XXIV.

Sed ut ad ordinem revertamur, beatus sanctus Christi miles Arnulfus, mense Junio subintrante, cœpit curiose requirere sicubi haberetur memoria sancti Medardi, cupiens solemnitatem ejus, quæ est sexto Idus Junii, in ecclesia ejusdem nomini dicata celebrare. Illo sic sollicito intimatum est in fundo nuncupato Ervingahem stare ecclesiam, Beati Medardi nomine insignitam, non longe ab Aldemborg, in plaga australi, ad quam sanctus Dei præsul venit, ut ibi perficeret debita officia pro honore tanti confessoris. Vidit autem illius fundi populus sanctam celebritatem, et compuncti corde donaverunt ecclesiæ Sancti Petri in Aldemborg duas partes decimarum omnium allodiorum suorum, cultorum et colendorum, palustrium vel aridorum, silvarum vel pratorum, et quidquid liberæ terræ habere visæ sunt, ex hoc duas partes decimæ totius annonæ lini et cannæ prompto animo contulerunt. Hujus autem largitionis principes quique, nobiles et ingenui illius loci yiri, Bertulfus filius Ermenarii, cum Ingelborg uxore sua, Eremboldus et Malgerus filii Almari, Leggiva vidua alterius Ermenarii, cum filiis Ingranno, Fredeboldo, ac Lamberto, vel tota istorum consanguinitas, exegerunt a sancto viro ut æterno anathemate damnarentur isti vel eorum posteri, si quando molirentur de præfata decima aliquid subtrahere, vel minuere, vel quocunque modo quidpiam damni inferre.

CAPITULUM XXV.

Loco igitur canonica, ut præfatum est, traditione sibi delegato et legitime emancipato, deputavit ibidem aliquos suorum, qui locum mundarent, et habitationes Deo servientibus competentes præpararent. Populus etiam vicinus, sed et longe circumquaque positus, alacriter auxiliabatur dando pecunias, et animalia ac diversa subsidia. Gaudebant autem quod lucerna Dei inter illos emicare cœpisset; nam in alto ecclesiæ Sancti Petri apud Aldemborg, eo scilicet loco quod steterat vel sederat hic beatus, cum pro pace et concordia insudaret, visa est columna ignis ab alto præminens consistere, quæ ab initio noctis usque circa auroram prægrandi fulgore noctis caliginem mutavit in lucem, et cuncta in circuitu spatia luce prælustravit splendidua.

CAPITULUM XXVI

Ipsæ ad sedem Suessonicam rediens, omnium votis ambitur, omnium gaudiis celebratur. Pervenit autem ad illum reprehensibilis in plerisque regis Philippi operatio, et continua coercendorum dissimulatio, necnon indiscreta episcoporum vel abbatum impositio. Ideoque cœpit tædere super malis quæ undique patrabantur, nullo rempublicam moderante rectore. Dormitavit ergo anima ejus præ tædio malorum, quæ excrescebant quotidie, quoniam et illa nobilis moderatio Remensis Ecclesiæ adeo tepuerat (59), dejecto jure metropolitane di-

(59) Ecclesia Remensis ob pravos Manassis archiepiscopi mores, nonnihil detrimenti passa est. Verum paulo post sub Reginaldi, Radulfi, Samsonis

agnitatis, ut nec episcoporum concilia, nec ecclesiarum judicia inibi exercerentur. Illam igitur compunctionis nutricem, illam silentii custodem, illam vigiliarum et psalmodiæ consciam, illam quietis et divinæ contemplationis amicam, primæ reclusionis resumpsit semitam, eligens abjectus esse in domo Domini, magis quam abire, stare vel sedere in qualibet divinæ legis transgressione. Noverat quippe potentes potenter tormenta passuros, idcirco declinavit a malis, ut totis viribus faceret bona, cupiens paratus fore et pervigil, ut Domino quandoque pulsanti confestim aperiret. Quam reclusionis semitam arduo tramite conservavit, sacris virtutibus decoravit, vivens infame et siti et jejuniis multis, in frigore et nuditate, extendens semper mentem suam in scientia Dei, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei, in longanimitate, in suavitate, in Spiritu sancto.

CAPITULUM XXVII.

Emerserunt autem importuniores causæ circa locum, et circa finitimam regionem, pro quibus adunati nobiliores Aldenborgensis coloniæ cum Everolfo monacho, statuerunt ut venirent ad virum Dei, et totis nisibus compellerent ut rediret in Flandriam, et causis importunioribus modum finemque præferrent. At ille conscius futurorum, utpote qui divinis revelationibus frequentius docebatur, votis se querentium libens annuit, sicut qui revera noverat, se non posse dissolvi ut esset cum Christo, nisi in loco Aldemborg. Veniens vero cum illis, frequenti verbo commonebat eos, dicens: *Quod modo Flandriam vado, filioli, scitote non tantum esse vestra voluntatis quantum divinæ dispositionis.*

Dumque meant glebas regionis, venit Atrebas, Quo patuli campi, spatio virgulta ferentis, Obdormire volens disternitur ille jumento, Utitur et verbis orans vernantibus herbis, Ut modicum somni capiat, studio gerit omni; Hæc requies felix quæ provocat agmina cælis, Tunctque viro fesso, somno per tempora presso, Visio monstratur, de qua mox ipse beatur, Nuntius applaudit, quæ præsul lætior audit: *Aldemborg veniens non multo tempore cirens. Sæcula transibis, felicia regna subibis, Quæ careant fine, quæ pollent perpetue luce,*
D) *Te domus illatum Petri capiet tumulatum, Tempora nec multa patieris carne sepulta, Terra tolleris, meritorum laude frueris.*

CAPITULUM XXVIII.

Vir Domini surgens, sociosque viæ satis urgens, Sic famulis inquit: *Jam surgite, sufficit isthis Nos ita dormisse, vel somnia grata vidisse; Somnia non falsa, quæ pandunt præmia celsa, Jam bene celetis, qui me referente sciatis; Vobis prædico quod triste manet inimico, Me cito scansurum cælos, civemque futurum Angelicis turmis, precibus quod posco diurnis:*

et aliorum illustrium præsulum regimine, splendorem suum recepit.

*Hinc vos gaudete, lætissima corda tenete,
Et sic tragate Christum, sic rebus amate,
Ut vos recipiat, quando cinis hæc caro fiat.*
Hoc simul ostendit, quod mens cognoscere tendit :
In Petri templo tumulabor atque sepulcro.
*Sed jam pergamus, patriam jam calle teramus,
Tempore completo, veniens hæc munere læto.*
Hinc stupor atque dolor famulantur pectora scidit.

Attamen in ejus comitatu nulli licebat aut mœrore plus justo affici, aut inepta lætitia resultare. Tantum erat in illo auctoritatis et gratiæ, tantusque circa illum vigor disciplinæ, ut illum videre et audire omni animæ gratum esset, cum tamen vultus ejus offensam tanquam grande piaculum præcaverent.

CAPITULUM XXIX.

Mense Julio, octava decima die mensis, cursu prospero cum felici fama virtutum intravit Aldenborg, ibidemque evangelizans regnum Dei, septem diebus incolumis permansit. Die autem sancti Jacobi apostoli, peractis sacris missarum solemnibus, cœpit infirmari, et uno vigintique diebus valetudine laboravit. Cumque in extremis positus putaretur, suggerebant ei fratres ut sacris officiis se præmuniri faceret, ne forte sine his de hac vita exisset. Quibus mitissima voce respondit : *Charissimi filii, super hoc nolite quidquam sollicitari, quia per Dei misericordiam bene sentio quid vel quando mihi expediat. Scio tempus, novi et horam; et de his commonebo vos, cum opportunitas evenerit.*

CAPITULUM XXX.

Vicesima die postquam decubuit, cum esset sexta feria, ante noctis medium, cella in qua jacebat mirabili tremore atque horrifico fragore tertio concussa est, et a fundamentis pene collapsa, in tantum ut monachi vel famuli ante illum excubantes intolerabili timore quaterentur, et cellæ formidantes ruinam, foras fugere exoptarent. Quos vir Dei verbis consolationis demulcebat, et ut se cubitum collocarent hortabatur, nil incommodi successurum promittens. Tunc ei presbyter et monachus Everolfus flebiliter aiebat : *Domine, terra tremit, cella concutitur, ostium a me jam tertio diligenter obseratum denuo patet, turbarum murmur hinc inde resonat, et quomodo possumus inter tot terrores obdormire? Cui homo Dei ait : Chare frater, ne paveas, et nullus vestrum formidet, quoniam hæc omnia supernæ majestatis signa sunt, et postmodum vobis manifestabitur quæ vis hunc terræ motum et hujus cellæ concussionem patraverit.* Sequenti Sabbato, cum vir Domini articulum mortis imminere sentiret, peractis ex more matutinalibus hymnis, fratribus dixit : *Jam nunc parate nobis funeri necessaria, quoniam circa noctis initium transibo ex hac vita. Ita enim mihi Dominus, cui pro viribus servire laboravi, nocte hesternâ innotuit : quamvis et antea diu hoc scissem, quando terræ motu et aeris concussionem fragor cellæ inhorruit. Et prima quidem concussionem beatus Petrus apostolus advenit, dicens mea omnia peccata remissa, et januam*

A vitæ mihi patere. Comitabatur illum multitudo beatorum, laudes divinas alta voce modulans : Laudes excelsas tunc decantasse cæteras Ostia senserunt, quæ tanta vi patuerunt. Prima fuit talis processio spiritualis. In secunda concussionem, sanctus advenit archangelus Michael cum collegio beatorum angelorum, et suo conductu felicem vitam me intrare instanti hora promisit.

Dixerat intents : Tu cœlica regna repente Me duce suscipies, paradisi convena fies
His dictis jubilant, cœlestia cantica formant,
Quam vim dictorum capiunt vix corda piorum ;
Talibus expavit mens, quam vis cœlica stravit.
Tertia commotione adsuit nostra domina, vera mater B misericordiæ, cum sanctarum caterva virginum, quæ sub gaudio suæ Assumptionis meam animam assumendam benignissima voce promisit. Sed omnes vos, o fratres, contestor per misericordiam Dei, ne dum adhuc vivo alicui ista dicatis.

Idibus Augusti properant dum funera justi,
In feria sexta Christi de sanguine tincta,
Ad medium noctis veniunt præsagia doctis :
Clamor, cantus, odor, strepitus, vocesque virorum,
Hymnos vel psalmos resonabat vox populorum,
Atque fores cellæ reserantur more procellæ :
Cantus ab his cultus, sentitur jure tumultus ;
Laudant cantando, jubilant et vociferando.

Cum famulis monachi quatiuntur voce feraci,
Credunt seque mori, subdentes corda timori,
C Erumpunt laudes, ceu dicant undique plaudes,
Carmina psalmodum solvuntur voce virorum,
Deficiat ne res, responsum dant mulieres.
His monachus quatitur, famulorum turma sopitur ;
Corruit hic fortis credens discrimina mortis,
Non valet ista caro, dum mundo servit avaro
Et caret his donis præ pondere conditionis ;
Cœlicus iste chorus, divina laude sonorus,
Hac illac resonat, plebs cœli carmina donat,
Palpitat et monachus, pavet, æstuat, angit anhelus :
Laudibus atque choris reboat domus illa canoris,
Complet odor cellam, signans intrasse puellam,
Viseret ut servum, meruit quæ gignere cervum,
Cornua gestantem, saliendo sanctificantem ;

D Ipsa Dei Mater, Beemots per quam ruit ater ;
Ipsa Dei Genitrix, justorum semper amatrix,
Rite pios fovit, quorum jam nomina novit,
Ipsamet Arnulfo propria sic voce loquendo,
Intulit : *Orna te multa virtute, beate,
Quando meus Natus me de convalle levavit,
Te tunc assumens, ad cœli regna levabit,
Dando pias voces, mea tu sollempnia duces,
Et tibi festa choris ego ducam carmen amoris,
Virgineus cœtus jubilavit me duce lætus,
Gaudia conjuncta deducunt agmina cuncta.*
Postea jam monachus trepidus surgens Everolfus,
Pallidus atque tremens, pro tantis vocibus hærens,
Aggreditur sanctum, dans toto pectore planctum :
Sic Pater et præsul, pro quo sum long'us exul.

*Dic mihi nec celes, noctu quæ gesta reveles,
 Affectu tristi moneo sub nomine Christi,
 Cuncta mihi dicas, quando me corpore tritas,
 Hæc nimis infelix! tegitur tot laus tua velis,
 Et nescit mundus tenebrosa morte profundus
 Quis sis vel qualis, quam lucidus ac specialis.
 Plurima dicentem vel talia sic repentem,
 Affatu miti præsul jubet illa remitti,
 Rem similem veri mandat magis ipse taceri.
 Sed tibi ego Pater, si me, charissime frater,
 Diligis ut patrem, caveas me prodere vatem:
 Vitæ consortem sileas, donec mihi mortem
 Pertransisse scias, tunc postea pandere causas
 Occultas poteris, vel signis prodere veris.
 Fortius adjuro te, frater, iudice Christo,
 Ut tibi quod credo taceas, dum luce recedo.
 Primitus advenit cum Petro præsule cæli
 Concio depromens, quod sit mea crimina solvens,
 Ipse pius Petrus sic protulit ista locutus:
 Quæ mihi commissa sunt stant tibi prorsus aperta;
 Nil timeas damni, patet ex me janua regni.
 Vultibus angelicis fruitus sum semper amicis,
 Me confortando de sancto sine morando,
 Gaudia fecerunt hymnumque Deo cecinerunt.
 Tertius ordo fuit comes almæ jam Genitricis,
 Quæ nos invisit, quæ mundo gaudia misit,
 Gratia plena Dei, quæ permanet huic genitrici
 Nobis non celat, sed quæque futura revelat.
 Fecerit hæc Mater Domini, dulcissime frater,
 Ad notum morem subit tunc cella fragorem,
 Ostia panduntur, quæ sic virtute premuntur,
 Hinc reboat cantus cælesti carmine tantus,
 Mens tua sic cecidit quæ pondus ferre nequivit,
 Illa dies major consurgens quam sacrat auctor:
 Est festiva nimis, Deus hac quod surgit ab imis,
 Cælitus assumpta beat hanc et Virgo Maria.
 Tertia causa datur qua festum multiplicatur:
 Deprecor idcirco, custodi quæ tibi dico,
 Accipe mandata Domini, quæ luce sacrata,
 Jura sepulturæ non fiant, sit tibi curæ,
 Fossa mihi munda statuatur luce secunda.
 Hæc mea mandata tibi sint in corde parata.
 Respondit frater: Quæ mandas, o pie Pater,
 Omnia servabo, dimittere nulla parabo;
 Sed precor hæc festa nobis, Pater, o manifesta,
 Quis locus est dignus quo tantum condere pignus
 Hoc tunc possumus, quando voces cælicus hymnus
 Sursum suscipiet, gravior nos luctus aduret.
 Præsul respondit, hos sollicitosque retundit;
 Ante sepulturam nolitis tendere curam,
 Nuntius adveniet, demonstrans quo mihi fiet
 Fossa pii tumuli, totius et ordo sepulcri.*

CAPITULUM XXXI.

Itaque vicesima prima die suæ infirmitatis, cum esset Sabbatum et vigilia Assumptionis gloriosæ dominæ nostræ Dei genitricis Mariæ et semper Virginis, tunc vocatis discipulis, convocatis etiam vicinæ

A Ecclesiæ clericis, cum psalmis et litanis fecit se sacro oleo perungi, dans confessionem coram omnibus, et omnium humiliter petens orationem:
 Et sic confessus fuit, ac si crimine pressus:
*Penitus erravi, scelorum fas multiplicavi,
 Monachus et miles tractavi res juveniles,
 Corde gerens fatuum, non vixi ceu decet usum,
 Multum peccator, mihimet peccando gravator,
 Offendi Regem dantem super omnia legem,
 Per quam salvetur quicumque Deum reveretur.
 Ecce meam culpam fateor moribundus inultam,
 Quam precibus vestris, quæso, dissolvere charis.*

Docuit autem eosdem fratres dicens: *Cras de resurrectione Domini gaudium erit in cælis, et de advocata Regina cæli gaudium sanctis duplicabitur angelis.*
 B *Largiente Christo, tertia causa addetur, pro qua gaudia triplicentur: idcirco prohibeo ne die crastina ad opus meæ sepulturæ terram aperiatis; sed hoc in secundam feriam reservetis. Sic enim cælitus profectum est, ut in die sancti Arnulfi Metensium antistitis (60), hujus peccatoris Arnulfi corpusculum terræ reddatur. Multa vero prædixit, tam de regi vel ejusdem loci statu quam et de principum, vel pontificum casibus futuris, quæ omnia veluti prophetavit evenerunt. Jam ergo incumbente hora respertina, corpus et sanguinem Redemptoris summa cum devotione accepit, omnibus benedictus, ab omnibus se benedici expostulavit, et sic ad requiem anhelans, sanctæ crucis signo a se tunc propensius*
 C *adorato totum se consignavit. Tunc in pavimentum cinere et cilicio stratum semet deponens, et nomen Domini orans ac benedicens, felicem dormitionem accepit, et regionem viventium Domino conjungendus intravit. Obiit xviii Kalendas Septembris, anno Domini millesimo octogesimo septimo.*

CAPITULUM XXXII.

At ubi obitus ejus populis innotuit, mirum dicta quanta alacritate, quantaque devotione plebs undique confluens universa in circuitu complevit! Clerici psalmis instabant, laicorum quidam pauperum concurrentium refectionem procurabant, nobilium quoque ac militum plurima multitudo nimium insistebant, ut decore eximio celebrarentur exsequia sancti pontificis. Tanta vero clericorum ac plebium
 D *irruit multitudo, ut non dicam basilica, sed ipsum atrium et atrii confinia non possent capere tam copiosam frequentiam, aliis luminaria congerentibus, plerisque inde gaudentibus quod tantis exsequiis interesse meruissent. Cumque beati viri corpus de more compositum, et pontificalibus insignibus ornatum in ecclesia fuisset advectum, verens frater Everolfus ne alicujus rapacitas inter tot miscuas turbas aureum anulum de manu ejus concupiscens præriperet, tulit illum et reposuit. Adveniente vero hora sepeliendi, cum eundem anulum digito ejus voluisset indere, frigida manus ejus et incurvi digiti sic obdurati rigebant, ut nequaquam extendi potuis-*

sent. Tunc pro hujusmodi difficultate amor præsentium fidelium indoluit, et cum gemitu supplicabant, ut facultatem Dominus annueret illud corpus sanctum suis cultibus non carere. Intererat his exsequiis Bernardus præpositus Guasteniensis cum Riccardo (61) decano, cum maxima turba presbyterorum ac clericorum, quorum hortatu et prævia voce cantati sunt psalmi, prosequenti litaniam et stente laicorum conventu, cum subito mirabilis Deus mirificavit sanctum suum in oculis præsentium: revera etenim, mirum dictu! illis conquerentibus, manus dextera a pectore defuncti sese erexit, digitos erigendo discrevit, et anulum inserendi locum dedit: quo inserto, manus eadem se ad pristinum recollegit, et digitos ut antea infra palmam curvavit.

Vox populi fertur, mox laudibus omnia dantur,
Et magis hinc plorant, quia sanctum semper honorant,
Præmia virtutum retinet quæ quæstor earum,
Præsule translato, de terris sede locato,
Ecclesie Petri confertur corpus herilis,
Præparat obsequium populi grex et monachorum,
Presbyteri veniunt, ite clerus, et agmina currunt
Omnimodæ plebis, portantia lumina sanctis,
Prandia pauperibus, vel clero munera dantur,
Munia missarum satis et super hic celebrantur,
Atque dies celebris Christi vel nomine Matris,
Ducitur excelsa, feriam expectando secundam.

CAPITULUM XXXIII.

Venerat et ferie jam clarum mane secundæ,
Angelus e cælo descendens, monstrat aperto
Cum sermone locum, faciant quo rite sepulcrum,
Fratribus ostendit, post cælica scandere tendit,
Et faciunt tumbam, feriam ducendo secundam,
Cælitus ostensam, cælesti munere mensam:
Namque domus Petri locus sit corporis almi,
Et juxta claustra quæ sunt in parte sinistra,
Quo Geponatur vir sanctus, fossa paratur,
Mense sub Augusto dedit almus funera busto,
Conditur in tumulo, dans membris pignora sæclo.
Planctus vel gemitus, suspiria cordis ab intus,
O quot mittuntur! quoties tunc et repetuntur!
Clamat amor cordis; mugit, ejulat ardor amoris;
Traditur huic baculus pro signo pontificatus,
Stanneus atque calix sit testis sacrificantis.
I lumbea scribuntur, quæ postea scripta legantur,
Et tabulæ modulo positum stat pectoris antro,
Infula pontificis, monstratur vestibus aptis,
Aurea traduntur pedibus sandalia sancti,
Tales ornatus secum tulit ille beatus,
Per quæ claretur quam digno flore niteret,
Spiritus in cælis, vivens per sæcula felix.

CAPITULUM XXXIV.

Nunc igitur considerandum est fideli mente retinendum est quantis laboribus, quantisque afflictionum generibus iste servus Christi tantam meruerit

(61) Al cod. *Gitaleniensis cum Ricardo.*

(62) Hujus epitaphii auctor apud Surium fuisse dicitur Regemarus S. Bertini monachus.

A virtutis efficaciam, ut etiam membra defuncti miraculorum laude polleant. Nec enim gulæ et ventri serviendo, et humanis cupiditatibus inhiando, tale donum a Christo perceperit, sed corpus mortificando, mandatis Dei invigilando, veræ charitati inhaerendo, et in via justitiæ quotidianis augmentis crescendo et perseverando. Et quoniam cordis ejus cubile, corpore edomito, rite fuerat purificatum, idcirco complacuit Spiritui sancto, ut glorificantem se glorificaret, et sibi pure servientem in conspectu omnium hominum amabilem atque laudabilem exhiberet. Aspiciant igitur dignanter hæc legentes, et prudenti memoria colligant hujus viri prophetiam, quoniam ante plures dies in pago SueSSIONICO apud ULCIACUM castellum habitans prædixerat quod exsequias funeris ejus nemo pontificum aut abbatum celebrare conveniret, sed per monachum et presbyterum suum circa eum omnia supplerentur. Talis namque tantaque occupatio vicinos abbates, duos Gandenses et unum Bergensem, prædixit, ut sollicitate invitati libenter occurrere vellent, et nullo modo prævalerent. Celebratis itaque missarum sollempniis a multis, qui undique confluerant sacerdotibus, in pauperum usus largissimis stipendiis distributis, qua die sancti Arnulfi Mettensium antistitis sacerna talis recolitur, eadem die in ecclesia Beati Petri apostoli apud Aldemborg hujus sancti viri corpus sepultum est, et subjecto epitaphio prænotatum (62):

- C *Miles in hoc mundo, modo pulvis in hoc monumento,
Militiam mundi sprevit amore Dei.
Cujus tutela, qua vivitur absque querela,
Primum devotus SueSSIONIS monachus.
Et mox angustæ devotior incola cellæ,
Se per pauperiem, frigus et esuriem,
Atque per insomnes in stetibus et prece noctes.
Virtutum studiis extulit et meritis.
Abba dein factus, et præsul, utrumque coactus
Quæ digne subiit, dignius excoluit.
Huc veniens demum, Domino donante, supremum
Claudens morte diem, transiit ad requiem.
Transitus ejus ei provenit fine diei,
Quam sequitur celebris, orbe colente dies.
Qua cæli dominam de mundi valle Mariam,
D Intulit astricolis cælica turma choris:
Præsulis Arnulfi, qua festa dies celebratur,
Præsulis Arnulfi corpus humo legitur.*

Completur (63) hoc opusculum anno post transitum ejus vicesimo octavo, indictione VII, quem credimus ab Incarnatione Domini 1114, regnum Francorum tenente Ludovico, filio Philippi regis, ab isto viro Dei ante ortum prophetato, septimo regni ejus anno, Romanæ Ecclesie præsidente beato Paschali [papa secundo, Remensem metropolim gubernante domno Rodulpho archiepiscopo, regnante-

(63) In edit. Suriana hæc habentur: *In calce libelli mei meus cudendus est apologeticus, etc.*, ut in Observationibus præviis, num. 1.

domino et Salvatore nostro Jesu Christo, cui cum Patre in unitate Spiritus sancti sit omnis honor et

gloria, laus et imperium per infinita sæcula sæculorum. Amen.

INCIPIIT PRÆFATIO LISIARDI EPISCOPI AD REMENSEM ARCHIEPISCOPUM
IN LIBRO TERTIO.

Domno jure amabili merito, venerabili RODULFO, Dei gratia Remensis Ecclesiæ archiepiscopo, LISIARDUS filius, utinam idoneus minister sanctæ Ecclesiæ Suessionis, salutem et piorum palmam victricem

Residente vestra paternitate in illo magno atque inauditæ episcoporum multitudinis consilio (64) quod auctoritate domni papæ Calixti Remis celebratum est, cum et ego humilis vestro lateri inhærem, conquestus est in commune nobis frater et coepiscopus vester Lambertus Noviomensium ac Tornacensium antistes injustum et ingratum sibi videri, nec soli sibi, sed multis, quod sanctus præsul Arnulfus prædecessor meus, qui sanctam vitam et Deo placitam duxit, cujusque sanctitas multis valde miraculis a Domino comprobata est, in sinu humidæ terræ adhuc cubaret. Aderat testis miraculorum ejus regia majestas, ipsius sancti Arnulfi impetrata lacrymis et precibus condonata; aderat Petrus archidiaconus Suessonicus, qui se cæcum natum fuisse, atque per salivam oris viri Dei Arnulfi se oculos accepisse, cum multorum testimonio fatebatur; aderam et ego, licet minus idoneus, qui me in ordinem subdiaconatus ab eo consecratum plurimum exsultabam, et illi olim cohabitans, abs-

tinentiam et regimen vitæ latius cognoveram; præsentiam multa audieram, miracula non pauca præsens complexeram. Cumque hæc et his similia multa a plurimis protestata referrentur, placuit paternitati vestræ inferre dicendo: *Cur me afflictis relatibus vestris, cum ipse melius vobis cognoverim opera sanctitatis ejus. Vidi eum in Calvo Monte dedicationem facere, ubi femina de rico, quem dicunt Caviniaco,*

*Ter quinis annis oculorum prædita damnis,
In faciem sancti se misit voce precanti.*

*Mox mora nulla fuit postquam præsul benedixit;
Palpebra se scidit, patuit lux, femina vidi.*

Sed estote: fecerit mira, vixerit juxte. Non dico levandum, nisi gratia Dei per clara signa cælitus dederit testimonium. Adest Romana Ecclesia, adest ipse dominus papa; refertur hæc res ad eorum cognitionem, et sequatur inde illorum examen.

Factum est, et consona omni voce, in vestram se redegerunt sententiam. Itaque quæ et quanta postquam sepultus circa exstincta ossa ejus Dominus et Salvator demonstrare dignatus sit miracula, hæc præsentem decrevimus vobis et matri Ecclesiæ intimare pagella, ut præcedens cognitio vestram in auctoritatem securius legendi cæteris proficiat.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI TERTII.

- I. De igneo splendore et crucifixo prosiliente.
- II. De pulvere circa tumultum ejus collecto
- III. De terrore cælitus acto contra hos qui illum furari quærebant.
- IV. De muliere contracta et ibidem sanata.
- V. De cereis ibi cælitus accensis.
- VI. De multitudine languentium inibi recuperatorum
- VII. De hydropico sanato.
- VIII. De balena per ejus nomen devicta.
- IX. De paralytica sanata.
- X. De duobus senibus ibidem melioratis.
- XI. De manco ibi recuperato.
- XII. De homine sanato nocte sancti Joannis Baptistæ, octavo Kalendas Julii
- XIII. De reliquiis sancti Arnulfi in combusta ecclesia non combustis.
- XIV. De homine qui idgo infirmatus est, quod votum non implevit.
- XV. De elevatione corporis ejus.
- XVI. De tribus miraculis tunc peractis.
- XVII. De sphaera in cælo apparente.
- XVIII. De homine pacem respiente debilitato.
- XIX. De (65) episcopo Belgoto, qui nolente eo successit, et cito periiit.

(64) Illud concilium habitum fuit anno 1119, occasione investiturarum, ubi Henricus imperator excommunicatus est. Quinque canones in eo editi sunt. Ibi adfuit Ludovicus VI Francorum rex, qui multum coram Patribus de Anglorum rege conquestus est.

(65) Nihil omnino de eo episcopo habetur in hoc

libro. Et quidem Hilgotus episcopus Suessionensis, de quo hæc epigraphe videtur debere intelligi, cito non periiit, sed post annos circiter duodecim regiminis, in Monasterium Majus prope Turonos recessit, anno scilicet 1088, ubi postea abbas factus est. Ejus epigramam fecit Ivo Carnotensis episcopus in Epistola ad Paschalem II summum pontificem.

INCIPIT LIBER TERTIUS.

CAPITULUM PRIMUM.

Postquam beatus iste servus Dei humanis rebus feliciter exemptus est, diversa miracula circa ejus exuvias a Domino peracta sunt, ac plurimæ languentium sanitates condonatae. Non longe vero a tumulo ejus stetit altare, et crux grandis supposita, habens imaginem crucifixi Domini, de cujus imaginis vultu et de pectore viderunt duo fratres spirituales igneum globum seu fulgur erumpere, et in illius tumbam circa ejus pectus celeriter transilire. Quo signo datur intelligi, quoniam ille qui peccata nostra pertulit in corpore suo super lignum, huic famulo suo veræ lucis gaudia contulit. Sequenti tempore, eodem tamen anno, tumba ipsa a capite usque ultra pedes scissa est, et in directa divisa, quasi ad lineam fuisset conscissa. Ista autem divisio vel scissura instantis elevationis ejus præcurrrens præsagium omnium mentibus intimavit.

CAPITULUM II.

A primo quoque tempore depositionis ejus, ardor fidei et devotionis tantus circa illum enituit, ut quicumque ægrotantes per se vel per missos suos venirent ad sepulcrum sancti Arnulfi, et per circuitum colligentes pulverem volitantem, reportabant sibi quasi certam medicinam; ipsum vero pulverem cibis suis aut poculis immittentes, seu siccum pulverem lambendo sorbentes, a cunctis infirmitatibus evadabant, et certissimum remedium velocius assequiebantur. Et hoc non quater aut septies vel decies, sed millies evenisse notissimum est. Vidimus energumenum pessime vexatum, cui cum pulvis ille nolenti in os fuit injectus, mox hostem evasit, et mentem recepit. Pulvis iste celebris non soli nostræ Franciæ, sed omnibus finitimis regionibus grandem suæ utilitatis notitiam comportavit. Anglia, Gallia, Scotia, Frisia, sic tenuerunt externæ gentes, patriæque simul cinerem rapuerunt.

CAPITULUM III.

Hæc et his similia multa postquam sic fieri latius comperta sunt, et rumor iste laudabilis Franciam penetravit; cum et gratus odor ex ejus tumba jugiter emanaret, monachi Sancti Medardi graviter condolentes quod tanti viri exuviis caruissent, consilium inierunt cum suo abbate Odone, ut quasi visitationis gratia locum Aldenborgensem adirent, et clam tumulum ejus aperirent, ut extracta ossa ad suum cœnobium SueSSIONIS sub omni celeritate deportarent. Ventum est eo usque, et paratis hujusce negotii instrumentis, noctu cœperunt aperire tumulum ejus a latere dextro. Mox ingens fragor cœlitus intonuit, concutiens sodientes, et nimium consternatos ab incepto deterruit. Illi paulo post recreati, et ex occulta aeris passione id accidisse autumantes, redierunt ad sepulcrum, ut cœptum perficerent;

A sed statim ut cœperunt fodere, iteratus fragor terribiliter increpuit. At illi facti exanimes, corruerunt in terram, ac tandem resumpto anhelitu, cum nimia formidine aufugerunt. Cumque de longe starent, suppresso murmure mussitantes, subiit illos cogitatio, ut iteratam temeritatem tertio repeterent, et an ullus cederet effectus denuo attentarent. Advernerunt tremuli, applicant manus pavitantes, sed continuo intolerabili terrore jam tertio percelluntur, alliduntur pavimento, palpitant exanimes, et pene præmortui quid fuerint nesciunt. Horarum vero trium spatio evoluto, ad sensum redierunt, et nimium angustiati fecerunt votum, quod nunquam amplius attentarent sacrum corpus vel ejus sepulcrum temerare. Arnulfus nepos ipsius sancti præsulis et primus abbas Aldenborgensis hæc patrare conatus est cum duobus monachis, Godeberto natione Aldenborgensi, et Balrado Brugensi, quorum relatione hæc eadem sic gesta innotuerunt.

CAPITULUM IV.

Sequenti tempore, delata est illuc quædam femina miserrima contractione deformiter distorta, ita ut genua ejus pectori confixa, et palmæ manuum sub poplitibus colligatæ, tali quoque natibus carne tenuis cohærerent. Hæc miserentis populi studio ad tumulum sancti Arnulfi projecta, ubi per modicum quasi requievisse visa est, divino munere, ad honorem servi Dei sanata est erecta. Quæ per ecclesiam atque partem ecclesiæ recto gressu deambulans, ostendebat loca membrorum cruore horrentia, ubi aliud alii cohærens, complicitum pridem fuerat et connexum.

CAPITULUM V.

Multoties accidit ut luminaria ibidem cœlitus accendi viderentur. Sed ne fortuita vel quolibet astu adumbrata referre videamur, mille testibus defenditur quod narramus. Solemnitas præcipua agebatur prima die mensis Maii, et populi multitudo undique locum compleverat; et ecce hora diei tertia, cum solemnis processio ageretur, duo cerei qui portabantur, ad ostium ecclesiæ flante vento extincti sunt; sed ut ventum est ad sepulcrum sancti Arnulfi, statim ipsi cerei accensi sunt, et ita accensi ut flamine venti exstingui non possent.

CAPITULUM VI.

Anno Dominicæ humanitatis post mille et centum quinto decimo, per totam vicinam regionem facta est plaga sævientium morborum in hominibus utriusque sexus et totius ætatis, et tunc catervatim proferantes languidorum bajuli, satagebant projicere ægrotos suos circa tumbam Arnulfi servi Christi. Tanta vero diffusa est gratia in reparatione languentium, ut a medio Aprili usque medium mensis Augusti, quando transitus ejus celebratur, sexaginta

sint curæ notorum, præter eos qui sic sanati sunt. A evangelica recitaretur, sanata est manus ejus et ut ad notitiam nobis non venerint. Similiter factum est ut, anno sequenti et a mense Maio usque ad mensem Augustum, quinquaginta hominum utriusque sexus, diversæque ætatis reparatio ibidem condonata sit.

CAPITULUM VII.

Sane inter eos venerat quidam hydropicus, ventris et venarum distentione vehementer inflatus, qui sumptum de cespite humili tumuli contiguo pulverem in aquam conspersit, et eandem aquam ebibens, mox salutem est consecutus.

CAPITULUM VIII.

Sub eodem tempore exeuntes de ista Flandria piscatores, balenam permaximam circumdederunt, lanceis et jaculis vulnerantes, ut devictam ad terram conveherent, et de morte bestię divitias sibi aggregarent. At bestia immanis, quamvis fortiter jaculis et lanceis fuisset vulnerata, capi vel sedari nequaquam potuit; sed ex dolore plus insaniens, modo aquas vomebat ad cœlum, modo se submergebatur in profundum, modo de profundo resurgens, caudæ suæ et alarum impetu confringebat armamenta navium. In tanta difficultate dixit unus ad socios: *Invocemus sanctum Arnulfum de Aldenborg, et vocemus illi partem de pisce, et confido quia auxilio ejus cito hanc bestiam devincemus.* Fecerunt ita. Et statim balena destitit sævire, et se capiendi atque funibus colligandi locum quietissimum attribuit.

CAPITULUM IX.

In vigilia Dominicæ Ascensionis ad concentum sancti Evangelii (66), intra synaxim vespertinam, quædam paralytica sanata est.

CAPITULUM X.

In Nativitate sancti Joannis Baptistæ, dum noctu vigiliis ageremus, quidam homo ibidem sanatus est.

CAPITULUM XI.

Quidam etiam provecæ ætatis homines duo senes, gravi nimium et consimili angore concussi, dolebant se vivere; nam utrorumque genitalibus illapsa viscera nimiam passionem et vivendi difficultatem illis inferebant. Hi audita fama gratiarum beati Arnulfi, cum magno labore pervenerunt ad sepulcrum, et eorum contentio in salubre gaudium divino nutu conversa est. Nam meritis et orationibus sancti Arnulfi eorum viscera sursum reducta sunt, atque in naturalem situm revocata. Et qui cum maxima difficultate huc venerant, cum gaudio sanitatis, expediti et alacres redierunt.

CAPITULUM XII.

In feria sexta hebdomadæ Pentecostes, quidam juvenis aridam manum se habere dolens, venit, et projecit se ad loculum tumuli sancti Arnulfi, multis planctibus pulsans sancti pietatem, et dum lectio

A evangelica recitaretur, sanata est manus ejus et perfecte restituta.

CAPITULUM XIII.

Antequam de terra levarentur ossa sancti Arnulfi, habebat ecclesia Sancti Petri multas sancti ejusdem reliquias, id est totam supellectilem peculiaris capellæ ejus. Ex his vero reliquiis dederunt fratres quamdam portionem quibusdam de insula Scolda hominibus, ut ædificarent ecclesiam in nomine Christi, sub titulo sancti Arnulfi. Ecclesia illa constructa et erecto altari, posuerunt capsulam istarum reliquiarum in altari. Et accidit per incuriam ut illa ecclesia ignibus deprehensa funditis arderet; capsula vero reliquiarum sancti Arnulfi ab ignibus intacta, et omnino illæsa in altario sedit. B Ipsa autem palla altaris, in quantum tangebatur capsulam vel subiacebat, incumbusta remansit.

CAPITULUM XIV.

In insula, quæ nuncupatur Bevelauda, hoc est Tremula Terra, quidam nobiles, quorum caput erat Alvisus filius Landradæ, et Ellicus frater ejus, contentionem et litigium exercebant adversus compares suos, æque nobiles viros. Unde contigit ut quidam, nomine Wido, ante portam Ellici in manu vulneratus duos amitteret digitos, medium et medicum, et maneret duobus digitis debilis et mancus. Hac prore viguit magna Widonis et amicorum ejus inimicitia contra Alvisum et Ellicum, contraque amicos vel complices illorum, quousque sanctuarium Sancti Arnulfi in illas partes deveheretur ad faciendam pacem inter gentes ignorantes Deum. Ille vero duorum digitorum damno deformatus, in ecclesia deprehensus a monachis et clericis coram se prostratis, cum et reliquiæ sancti Arnulfi coram eo solo tenus jacerent, arctatus est ut sponderet pacem se facturum cum Alviso et Ellico suis quondam iuimicis, et ejusdem sponsionis arrhabonem coegerunt eum ponere super reliquiarum lecticam suæ manus chirothecam. Et quidem propter reverentiam præsentium sanctorum obedivit ad horam; sed domum reversus, et a propinquis et clientibus probrose increpatus, aversus est a bono, et supersedit perficere quod sponderat sancto Arnulfo. Statim invasit illum fortis ægritudo, qua detentus decubavit diebus viginti et uno, in quibus non somnum vel cibum capiens, sed de die in diem pejus tabescens, ad hoc redactus est ut accersito presbytero de funere cogitaret. Tunc presbyter dixit ei: *Omnis hæc infirmitas, quam tam diu pateris, pro mendacio quo sancto Arnulfo mentitus es justè infertur. Sed si nihil credas, et promissam pacem atque mancorum digitorum tuorum reatum bono corde indulgere non renuas, spero in Deum vivum, quod convalesces et vitam tuam prosperari senties.* At ille nihil deliberans: *Deser ad me,* inquit, *istam sanctam crucem.* Qua præ manibus oblata, ait: *Ecce certissime novi quoniam propter*

(66) Id videtur intelligi debere de cantico *Magnificat*, nec enim alia pars sancti Evangelii cantata fuisse videtur tunc temporis in synaxi vespertina.

meam falsitatem incurri infirmitatem; 'sed si nunc sanctus Arnulfus exoret pro me, ut possim vivere, rogo et iuro in cruce ista quod de pace et digitorum meorum indulgentia quidquid dudum promisi complebo omnia. Sic dicens, et novo dono novum votum in cruce perficiens, continuo subiecit: Si habeo amicum vel fidelem, provideat mihi ut cito manducem; nam timor mortis a me recedit, spes tota vitæ mihi succedit. Quid plura? Statim cibo et potu refectus convaluit, et post diem tertium ascensis equis Flandriam intravit, Aldenborg petiit, et coram fratribus pœnitentiam egit. Rediens vero in locum, omnia prout postulatus erat, et, prout ipse primitus de-
vererat, ad perfectum complevit, et in pace quam sponponderat stabiliter permansit.

CAPITULUM XV.

Hæc et alia supernæ gratiæ documenta, postquam ad aures episcopi domni Lamberti, sive ad notitiam fidelis populi latius pervenerunt, idem iniiit episcopus consilium in concilio Bellovacensi (67), quinto decimo Kalendas Novembris, cum quibusdam coepiscoporum suorum, quid facto opus esset ad tantam Dei magnitudinem. Intererant ibi episcopi Francorum Willelmus (68) Catalaunensis, columna doctorum; Joffredus Carnotensis episcopus, Delbertus [Dambertus] Senonensis archiepiscopus, [Henricus] Aurelianorum episcopus, [Girbertus] Parisiorum episcopus; Clarembaldus Silvanectensis episcopus, Petrus Belvacensis episcopus, Angelrannus Ambianensis episcopus, Robertus Atrebatensis episcopus, Joannes Morinorum episcopus, Lambertus Tornacensis episcopus, Borgardus [Burchardus] Cameracensis episcopus, Bartholomæus Laudunensis, Lisiardus ego indignus Suessionensis episcopus, abbatum, archidiaconorum, præpositorum et copiosa cleri multitudo. Inter cæteros quoque adfuit ipse Aldenborgensis abbas, ferens in manibus libellum de Vita et moribus, miraculorumque gestis ipsius sancti Arnulfi, quem libellum ego de manibus ejus accipiens aperui, et apertum obtuli episcopis, dicens: *Ecce, domni, libellus ipse, me conscio, meque auctore de Vita ejus conscriptus est, cui quod vera sunt omnia quæ narrat, testimonium in fide perhibeo: et de cujus miraculis et hic quosdam, et domi*
plures valde testes veraces adhibeo. Hunc libellum postulo a vobis diligenter considerari, ut ex ejus notitia valeatis quid de illo agendum sit melius informari. Vestra autem sanctitas audiat iudicium meum, quoniam si in diœcesi mihi commissa pausaret, longum est quod in terra non jaceret. Tunc Willelmus Catalaunensis episcopus accepit libellum, et inspiciens a principio, vidit numerositatem capitulorum, et ait ad episcopum Tornacensem: *Domne, quid amplius quæritis? Absque libello isto, sufficit vobis testimonium domni episcopi Suessionensis et clericorum ejus; debet vobis magnam fiduciam præbere iste talis abbas,*

(67) Hanc synodum habitam fuisse anno 1120 ex eo conjicimus, quod infra cap. 17 dicatur electio facta mense Maio, anno 1121.

cujus et ætas suscipienda est, et prudentia beneplacet; libellum vero istum, quia synodalibus negotiis occupamur, percurrere non vacat. Joffredus Carnotensis episcopus ait: *Domne Tornacensis, dico vobis in veritate: Si Dominus talia vel semel fecisset circa aliquem prædecessorum meorum, ego nec papam, nec legatum, nec vel archiepiscopum consulerem; sed tota constantia sanctum Dei, ut dignus est, exaltarem.* Interim dum hæc ab episcopis decernuntur, quidam nobiles magistri scholarum acceperant libellum, et cursim perlegerunt quædam gestorum capitula. Quidam ergo eorum recurrentes ubi erant episcopi, cum magna constantia fatebantur: *Revera ex Deo non est, qui hujus sancti exaltationi contrarius est.* Tunc Guillelmus Catalaunensis episcopus ait: *Per Deum turpe est quod de re tam operta dubitamus; unde vos, domne Tornacensis, cum Domini gratia, remota ambiguitate, statuite diem quo ad locum conveniatis, et sanctum Domini servum de terra elevando honorifice recondati.* Lambertus episcopus Tornacensis ait: *Ecce legatus in hac ipsa basilica cum nostro archiepiscopo Remensi, vel Turonensi [s. Senonensi] eminens residet: rogo vos, placeat vobis ante illos venire, et vestram sententiam illorum iudicio conformare.* Episcopi dixerunt: *In nomine Domini fiat.* Ut ventum est, Lambertus episcopus dixit domno Catalaunensi: *Rogo, agite causam meam.* Cumque ille brevi facundia ante legatum et archiepiscopos causam explicuisset, tam legatus Conon, quam et Remensis archiepiscopus, una voce responderunt: *Judicium vestræ auctoritatis plene suscipimus, et decretum vestri consensus roboramus.* Itaque episcopus Lambertus convocans abbatem, designavit diem, quo Aldenborg conveniret, id est, Kalendas Maii, et viri Dei corpus sanctum de humo levatum, juxta morem Gallicanæ Ecclesiæ ceu revera sanctum reponeret. Dedit etiam litteras cum sigillo, quibus omnem Tornacensis diœcesis populum ad tam sanctum officium convocaret.

Fama volans celeri corrente meatu,

Diversos populos has sedes visere fecit.

Taceamus de Flandria: Walachrenses, Scoldanii, Bevelandenses, Antuerpenses, Texandriani, Wasiani, Brabantini, Menapenses, Morinenses, Bolognenses, vel cæterarum regionum plebes ubertim adfuerunt. Tempore itaque præstituto advenit episcopus cum Tornacensi archidiacono honorabili Rodberto, et magna copia cleri; et prælato crucis trophæo, allato quoque sacri Evangelii corpore, cum cereis et odoribus concinente clero, aperitur tumulus viri sancti, eriguntur de pulveris situ ossa beata. Stabat calix conseptus super pectus ejus, jacebat et plumbea tabula sub calice præ pectore ejus; quæ tabula scripta tenebat nomen, patriam, genus, militiam, conversionem, in abbatem promotionem, diem ordinationis ejus in episcopum, diem

(68) Scilicet Guillelmus de Campeis vulgo dictus, a natali solo in Parisiensi diœcesi.

transitus ejus de sæculo isto ad Christum. Hæc tabula a pectore sancti elevata, et episcopo astanti relicta, fecit illi gaudia magna, quoniam formidabat ne errore aliquo aucti, non sanctum Arnulfum, sed quemlibet indignum, fratres sub nomine sancti elevent. Similiter et pastorale petatium (69) cum episcopo demonstrassent, gavisus est plurimum. Ad ultimum cum sandalia auro intexta extracta vidisset, in lacrymas resolutus est. Ad suscipienda ossa, et de sepulcro levanda, fuerunt electi tres presbyterio functi, abbas Ariulfus [*al. mend. Arnulfus*], Goduinus monachus, Hagamingus monachus. Cumque abba calvariam capitis e terra elevasset, et in capsam ad hoc paratam posuisset, ecce manus ejus pingues, et liquore olei infusæ repertæ sunt, tanquam si manus suas intinxisset in vas olei plenum. Ecce, coram Deo, quia verum est, et verum fuit quod dicitur, odor quoque magnæ suavitatis ibidem diffusus est. Nec immerito, nam qui la vita mortali in omni loco Christi bonus odor existere studuit, non mirum, si jam coronatus a Deo, ipso largiente cui servivit, cœlesti odore meruit honorari. Interim reboat ecclesiæ sinus almæ Trinitatis laudibus, et usque dum beata ossa digno cultu amicta scrinio conderentur, tam episcopus quam clericus divinis verbis operam dabant. Quibus scrinio illatis, mox episcopus inposuit hymnum *Te Deum laudamus, te Dominum confitemur*. Hoc vero hymno usque ad millies conjubilato, effertur sanctus extra ecclesiam ad stationem condictam, manu siquidem militari. Tanta etenim ad sanctum irruit hominum multitudo ut nimium sese conculcarent, impingerent, contunderent; et nemo præ amore sancti vel sibi vel alteri parceret. Ita devotio sanctique desiderium metas rationis abjecerat, ut abba vel monachi ad sanctum propinquare nulla ratione valerent.

CAPITULUM XVI.

Sane divina non defuerunt miracula, sed Deus verus in Trinitate unus, cui pure servierat Arnulfus, trinum miraculum ibidem exhibuit. Nam quidam juvenis inimica vi possessus, et ob id in insaniam longo dudum tempore auctus, ibi ab inimico hberatus, et sospitati corporis, et libertati sensus sui est donatus. Duæ quoque feminæ paralyti percussæ, ac membrorum officio penitus destitutæ, plenariæ sanitati sunt restitutæ. Hæc vero tria signa intra ecclesiam facta, ad notitiam populi per plateas vel agros diffusi, non satis palam devenerunt, quia densa plebium multitudo stipatim basilicam adeo impleverat, ut nemo ibi palam loqui, nemo ibi ququam se vertere, nemo ibi nisi fremitus tumultuantis populi tunc posset audire.

CAPITULUM XVII.

Dens de cœlo complacens sibi in suo sancto Arnulfo, dedit tunc signum etiam e cœlo. Etenim ab hora prima usque ad sextam plenam, visa est in

(69) Id est schedulam, ut alias jam notavimus.

(70) In capitulorum indice nulla mentio de his,

A cœlo sphaera ardens quasi flamma ignis, quæ incubebat super sanctum corpus viri beati. Per transversum vero ipsius sphaeræ, radiabat velut aurum purissimum in camino probatum, signum sanctæ crucis. Quæ crux suo splendore vincebat omnem solis decorem, sua etiam longitudine superabat amplitudinem prædictæ sphaeræ, per quatuor cornua ultra tendens, et nimio fulgore velut aurum rutilans. Hoc certe signum in cœlo visum, videtur signare cœlestis mysterium. Quid enim sphaera figurat, nisi orbis terrarum latitudinem? et quid visio crucis, nisi terreni corporis mortificationem designat? Quid autem aurum vel auri splendor indicat, nisi æternæ sapientiæ claritatem, et internam divini luminis contemplationem? In sphaera vero apparuit flamma, quoniam per orbem scitur, imo sciatur quia charitas Dei diffusa est in corde Arnulfi, per sanctum Spiritum qui datus est illi. Si datus est, a Deo cœli datus est. Jure ergo signum Arnulfum glorificans in cœlo apparuit. Et nemo dicat: Arnulfum quis noverit? Nos dicimus quoniam optime notus est, qui jure cœli dignus est nosci. Nec enim fallit Propheta qui dicit: *In memoria æterna erit justus (Psal. cxi)*. Sphaera igitur quæ in cœlo apparuit, figuravit latitudinem bonæ famæ; flammeus aspectus, ardorem charitatis internæ. Crux significat martyrium; aureus splendor divinæ charitatis mysticum intellectum; longitudo crucis, superans sphaeram, intimat sanctam beatæ mortificationis perseverantiam. Potuit dicere beatus et sanctus Arnulfus: *Mea conversatio in cælis est; potuit dicere: Omnia mundi amabilia vel delectabilia quæ reliqui, arbitror ut stercora*. Talis vero, talibus debuit declarari.

CAPITULUM XVIII.

Facta est autem hæc sancti Arnulfi translatio primo die mensis Maii, indictione xiv, sub anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo vicesimo primo, Francorum scepra tenente Ludovico filio Philippi annis xiv, Flandriæ comitatum agente Carolo filio regis Danorum, cujus mater fuerat filia Rodberti comitis, cœnobium Aldenborgense regente Hariulfo abbate per annos jam sexdecim. Animadversum est autem, cum beati viri elevatione regioni Flandrensi advenisse frugum fecunditatem, corporum sanitatem, aurorum salubritatem: quæ antea per annos septem pluviarum inundatione, et agrorum sterilitate, animalium quoque peste, et hominum crebra mortalitate atrociter languerat (70).

CAPITULUM XIX.

Dominica tertia post Albas, quando introitus missarum cantatur, *Jubilate Deo, omnis terra, alleluia*, facta est nobis beata sancti Arnulfi corporalis elevatio, a qua Dominica, dein octava decima die, evenit præclara solemnitas de Ascensione Domini, quæ est quadragesima dies a sancta die Resurrectionis. Hæc vero Ascensionis solemnitas in oppido Aldenborgensi ab aliis solemnitatibus magis frequæ in eo capite habentur, sed ponitur argumentum sequentis.

Quantior fit, eo quod in illa die solemnes nundinæ in eodem loco ducuntur, et ideo populi ab operibus vacantes, solito plus confluunt. Hac vero opportunitate, promiscuis turbis undique irruentibus, contigit convenisse de una vicinia tres milites germanos fratres, et duos alios seorsum fratres milites, illis tribus inimicantes, quoniam illi tres nuper interfecerant germanum illorum duorum fratrem militem. Illi vero tres aliorum fratris interfectores, convenerunt abbatem et monachos ejus loci, et rogaverunt nimis supplices, ut ferrent auxilium, laborando pro reconciliatione eorum. Ad quos abbas et monachi satis voluntarii requirentes ubi essent illi duo fratres orbat, tulerunt secum lecticam beati Arnulfi, et venerunt ex improviseo ubi illi sedebant, et prandere incæperant. Senior frater, ut vidit monachos et sanctam lecticam, intellexit hos venire ad sese cogendum. Statim, projectis dapibus et poculis, voluit exurgens effugere; sed virtute Domini et meritis sancti Arnulfi, nates ejus adhæserunt scamno, pedes ejus adhæserunt scabello suppedaneo; et ita compeditus et constrictus resedit invitus. A monachis postulatus indulgentiam, respondit verba stul-

titæ. Quid multis differamus? Lingua proterva, oculi torvi, et totius corporis motus dissimiles, illum amentem prodiderunt, et morti jam inditum amici desleverunt. Tunc junior frater devovit dicens: *Sancte Arnulfe, miserere mei, et redde mihi vitam fratris mei; et ecce voveo et promitto quoniam si evaserit frater meus et pro amore tui istis inimicis efficiar amicus, et ipsum, veliti nolit, pertraham ut faciat cum eis perpetuæ pacis sædus.* Monachi præsentibus hæc audientes gavisus sunt, et accepta aqua humectaverunt pedes lecticæ, ipsamque aquam resumentes infuderunt ori ejus et faciei totæ. Tunc ille quasi de gravi somno expergiscens, continuit se; dein vocans fratrem fortiter ejulantem ait: *Gaude, frater, quia revixi, orationibus sancti Arnulfi me Deus vivere permisit.* Et consurgens adoravit cum magna devotione. Deinde fratris sui occisores cum magno affectu accepit in amicos, et sub firmamento juramenti pollicitus est illis pacem stabilem observare. Sic exosis gratiam, sic odientibus benevolentiam, sic beato Arnulfo honoris reverentiam, sic Christus Deus noster nomini suo laudem et gloriam provenisse dedit in sæcula sæculorum. Amen.

EJUSDEM S. ARNULFI VITÆ COMPENDIUM.

(Ex iisdem codd. mss.)

1. Quamvis Brabantia litium ac rapinarum olim fuerit altrix et magistra, veridicoque poemate dictum sit:

Francia quot vites, tot habet Brabantia lites, sub tempore tamen comitis Balduini et Adelæ comitissæ, superno dono irradiari meruit, dum sanctæ recordationis virum Arnulfum futurum episcopum, ad illuminationem hominum non paucorum suo sinu progenitum, seu radium sole justitiæ illustratum, meruit procreare. Hujus genitor Fulbertus Godelef matris consobrinus clara nobilitate refulsit, et mater, nomine Mainsindis, Teutonicorum procerum stirpe edita, ingenuitate spectabili claruit. Hi ergo inelyti genitores, carnali et spiritali prole florentes, habuerant filium jam adultum, formæ elegantia et militiæ actibus præcipuum, quem repente mors immatura diripuit, et genitorum corda irremediabili tristitiæ angore contrivit. Maternus tamen affectus pro amissione nati instantius condolebat, et nocte dieque in fletibus tempora protrahabat. Huic præ nimia anxietate dormitanti, apparuit vir speciosus, et luce micanti fulgidus, dicens ad eam: Quid teipsam mærore afficis pro filio tam utiliter mortuo? Qui si diutius viveret, revera lubricus, et prædo, et pravorum hominum convena foret: imo potius grandi letare gaudio, quoniam in utero gestas filium quem superna electio prædestinavit magnum futurum. Hunc dum in lucem protuleris, Christophorum vocari optabis; quoniam revera idem puer operibus et verbis suo Christum in pectore feret. Et ut certo scias hæc ita divinitus præordinata, vadens ad ecclesiam, in eo loco ubi orare solita es, fodere fac: et fossa humo, invenies lapidem magnis litteris sculptum, quæ litteræ tibi prodent tui parvulus nomen et meritum. Et matrona venerabilis tantæ laudis percepto oraculo, a somno evigilans,

cum ingenti gaudio visionem enarravit marito; ac demum, ut comprobaret rei fidem, assumpsit famulos cum fossorio, et velut commonita fuerat, fodere faciens, laterem quadrum invenit altis litteris exaratum, habentem ita: CHRISTOPHORUS. Quo reperto, majori lætitia afflata est, et jam secunda de prolis sanctitate, quam antea nesciebat se concepisce, lætabunda expectavit divinæ operationis munus repromissum. Denique adultus cœpit esse blandus alloquio, acutus ingenio, promptus obsequio, alacer in opere, efficax et fortissimus in corporis robore. Exinde tirocinii tempore alacriter superato, militiæ cingulum sumpsit, et omni humana virtute præstantior in rebus militaribus fuit.

2. Patre autem defuncto, se ad monasticum ordinem contulit, et in ecclesia Sancti Medardi Suesionis probatum se monachum, non solum claustrali contubernio, sed et solitaria reclusioneserverenter exhibuit. Exinde defuncto abbate Rainaldo, in abbatem eligitur, et hoc negotio se credens inferiorem, nocturna fuga declinare molitur. Itaque unius diei fuga dilapsus, dum sequenti nocte remotiorem latebram quærît, lupi comitatu ad civitatem reducit; et mane comprehensus, sedi quam fugerat episcopali auctoritate nolens invehitur. Tunc diuturna silentia, quæ tribus annis et mensibus sex tenerat, resolvit: et præco Domini constitutus, verbo et opere omnibus prodesse studuit. In officio igitur regiminis desudans, plura miracula fecit; rebelles et incredulos domuit, infirmos dono gratiæ Dei sanavit, cæcis visum reddidit, prophetiæ spiritu viguit. Quod vere sanctus et Deo placitus esset, omnibus innotuit. Tunc temporis Philippus rex Francorum voluit eum venire in aulam regalem, ut regni negotiis disponendis interesset; voluit etiam ut armatæ expeditioni interesset. Quod